

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ,"

ΑΘΗΝΑΙ

ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1938

ΑΡΙΘ. 3.

Η ΔΟΚΙΜΗ

Τὸ μικρὸ βαποράκι ἦταν ἐντελῶς ἔτοιμο. Εἶχε ναυπηγηθῆ σύμφωνα μὲ τοὺς χιλιομελετημένους καὶ χιλιοδοκιμασμένους κανόνας τῆς ναυπηγικῆς. Εἶχαν γίνεи ἐπιθεωρήσεις καὶ παραεπιθεωρήσεις. Καὶ τὸ βαποράκι ἦταν ἔτοιμο στὴν δεξαμενὴν. "Ἐτοιμο νὰ παραδοθῆ στὸ στοιχεῖόν του. Στὸ πέλαγος. "Ἐτοιμο νὰ ἀρχίσῃ τὴν τακτικὴν τοῦ ζωῆ. Τὰ δρομολόγια του. Καὶ τὸ ἀπέναντι νησί τὸ ἐζητοῦσε νὰ ἔλθῃ νὰ τοῦ δώσῃ τὴ ζωῆ ποὺ γιὰ κάθε νησί εἶναι μιὰ τακτικὴ συγκοινωνία μ' ἓνα καλὸ βαποράκι.

Καὶ ὅμως τὸ βαποράκι δὲν πάει κατὰ τὸ νησί. Βγαίνει ἀπὸ τὸ λιμάνι, βάζει πρῶρα πρὸς τ' ἀνοικτὰ, πηγαίνει, γυρίζει, ὦρες ὀλόκληρες, μιὰ μέρα, ἔτσι ἄσκοπα, καὶ γυρίζει πῶς στὸ λιμάνι του. Κανεὶς ἐπιβάτης δὲν μπῆκε, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πλήρωμα καὶ λίγοι προσκεκλημένοι. Καὶ σὲ λίγο τὸ ἴδιο πάλι ἄσκοπο ταξεῖδι....

Ἄπλοῦστατα, ἐγινόταν μιὰ καὶ δυὸ φορές ὁ «δοκιμαστικὸς πλοῦς». Εἶχε μελετηθῆ, βέβαια, ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς. Καὶ ὑπῆρχε ἡ προηγουμέν-

νη πείρα τοῦ ναυπηγείου καὶ εἶχεν ἐξελεγχθῆ ἡ μηχανή. Ἄλλὰ δὲν ἀρκοῦσε αὐτό. Δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἐμπιστευθοῦν τὴν ζωῆ καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν ἐπιβατῶν πρὶν τὸ δοκιμάσουν τὸ νέο βαποράκι. Ποῦ ξέρεις; Σοῦ ξεφεύγει μιὰ ἔλλειψις. Μὲ ὑπολογισμοὺς καὶ μελέτες, δὲν ἐξακριβώνονται ὅλα. Χρειάζεται νὰ γίνῃ πρῶτα δοκιμὴ. Νὰ ταξειδέσῃ μιὰ δυὸ φορές τὸ βαποράκι. Νὰ πεισθοῦμε γιὰ τὴν καλὴ λειτουργία τῶν μηχανῶν του, γιὰ τὴν σταθερότητά του. Χωρὶς αὐτὴ τὴν δοκιμὴ θὰ ἦταν ἔγκλημα νὰ προσκαλέσωμε τὸ κοινὸν νὰ ἐμπιστευθῆ τὴ ζωῆ του στὸ βαποράκι αὐτό....

* * *

Καὶ ὅμως δὲν ὑπάρχουν μόνον βαποράκια στὸν κόσμον! Καὶ δὲν καλεῖται κανεὶς νὰ ἐμπιστευθῆ τὴν ζωῆ του, τὴν εὐτυχίαν του, τὸν ἑαυτὸν του ἢ τοὺς δικούς του, μόνον εἰς τοιοῦτου εἴδους ναυπηγήματα!

Πόσους ἐπιβάτας θὰ ἐχωροῦσε τὸ βαποράκι αὐτό καὶ πόσων ἡ ζωῆ θὰ διεκινδύνευε, ἂν ἤρχιζαν τὰ δρομολόγια πρὶν γίνῃ ἡ δοκιμὴ; Ἐκατόν,

έκατον πενήντα, ἔστω παραπάνω. Ἐνῶ χιλιάδων, ἑκατομμυρίων, λαῶν ὀλοκλήρων, ἢ εὐημερία, ἢ ἐπιτυχία στή ζωή, ἢ ζωὴ αὐτή, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καλὴ ἢ κακὴ διαρρύθμισι τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων. Ἀπὸ τὴν καλὴ ἢ κακὴ λειτουργία τῶν σχολείων. Ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν δασκάλων. Ἀπὸ τὸν τύπον ποῦ κάθε μέρα, εἴτε θέλουμε εἴτε δὲν θέλουμε, ἀσκεῖ τόσο μεγάλη ἐπίδρασι στὴν ψυχὴ μας. Ἀπὸ τὴν νοοτροπία τῶν «ἰθυνοσῶν τάξεων», ἀπὸ τὴν «κοσμοθεωρίαν» ποῦ θὰ κυριαρχῇ.

Καὶ πῶς λύονται ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα; Πῶς θὰ ξέρουμε τὸν καλύτερο τρόπο γιὰ νὰ ρυθμίσουμε τὴ ζωὴ μας, τὴν οἰκογένειά μας, τὸ σχολεῖό μας, τὴν κοινωνία μας;

Οἱ ἀρνηταὶ ἤλθαν κρατῶντας στὰ χέρια τίς συνταγές των. "Ἔτσι κι' ἔτσι θὰ κάνετε. Αὐτὸ θὰ γίνῃ. Κι' ἂν τὸ κάνετε, θὰ πᾶν ὅλα καλά.

Καὶ ἐκυττάξαμε τίς συνταγές: Πρωτοτυπία, ἀλήθεια, καμμιά. Ἡ ἴδια ἢ αἰωνία ἀπάρνησις κάθε ἀρχῆς ποῦ ὡς τώρα, χιλιάδες χρόνια, ἀκολουθοῦσε ἢ πολιτισμένη ἀνθρωπότης καί, ἀντὶ γι' αὐτό, προσθήκη τῶν ἀντιλήψεων ἐκείνων ποῦ ἄλλες τέσες χιλιάδες χρόνια, εἶχε γιὰ χαρακτηριστικό της ἢ ἀπολίτιστη ἀνθρωπότης.

* * *

Ναί, ἀλλά... Ἀλλὰ ἂν, παρ' ὅλα τὰ μεγάλα λόγια τῶν ἀρνητῶν, ἀποδειχθοῦν οἱ συνταγές αὐτές στὴν πράξι λανθασμένες; Δὲν εἶναι ἐγκλημα νὰ τίς βάλουμε εἰς τὴν ἐφαρμογὴ ἔτσι, ἀδοκίμαστες; "Ἐγκλημα, τοῦλάχιστον, τόσο βαρὺ ὅσον ἂν ἄρχιζε τὰ δρομολόγια του τὸ βαποράκι χωρὶς νὰ γίνῃ ὁ δοκιμαστικὸς πλοῦς;

Ἀλλὰ ποῦ ν' ἀκούσουν τέτοιο πρᾶγμα! Βλέπετε ὁ δοκιμαστικὸς πλοῦς θὰ διήρκει ἐδῶ... τοῦλάχιστον ὅσο ἢ ζωὴ μιᾶς γενεᾶς ἀνθρώπων. Φυσικά!

Νὰ δοῦμε μίαν οἰκογένειαν νὰ ἰδρυθῇ, ν' αὐξήσῃ, νὰ ζήσουν οἱ βλαστοὶ της μὲ τὴν συνταγὴν ὅτι ἡ οἰκογένεια εἶναι σάπιο ἰδανικό. Νὰ δοῦμε μίαν γενεάν νὰ ζήσῃ ὡς τὸ τέλος σύμφωνα μὲ τὰ περὶ διαζυγίων κατὰ βούλησιν καὶ δοκιμαστικῶν γάμων. Νὰ δοῦμε στὸ τέλος πῶς θὰ ζήσουν καὶ τί ἱκανότητας θὰ ἀποδείξουν ἐμπράκτως, στὸ μεγάλο καμίνι τῆς ζωῆς, οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ ἀθέου σχολείου. Νὰ δοῦμε πῶς θὰ ζήσῃ μίαν γενεὰ «ἧς θεὸς ἢ κοιλία», κατὰ τὴν συνεπῆ ἐφαρμογὴν τοῦ ὑλισμοῦ... Καί... ἂν μείνουμε εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν δοκιμὴν....

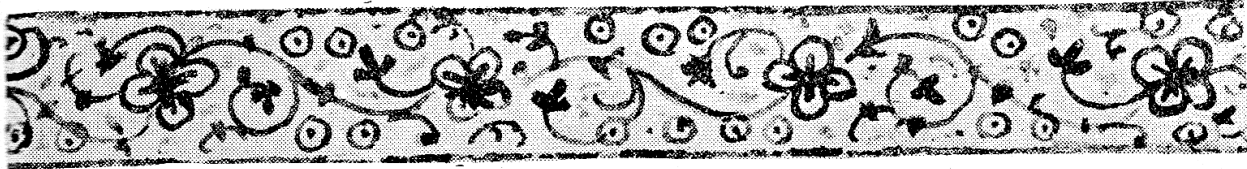
* * *

Καὶ ὅμως! Ἡ δοκιμὴ δὲν ἔγινε, ἀλλὰ οἱ ἀρνηταὶ ἐζήτησαν τὴν ἐφαρμογὴ τῶν θεωριῶν ποῦ δὲν εἶχαμε καμμιά εὐκαιρία νὰ τίς ἐλέγξουμε. Συλλογισμοί, σκέψεις, θεωρίες, πολεμικὲς, βιβλία, φυλλάδες, λέξεις, λέξεις, λέξεις, ἀλλὰ πείρα, ἐπιβεβαίωσις ἐμπράγματος, πρακτικὴ ἐπαλήθευσις, ἔλειπαν ἐντελῶς...

Καὶ εἰσπράττουν τώρα πλέον ὅσοι εἶχαν τότε ἐμπιστευθῇ σὲ τέτοιες θεωρίες τὴν ζωὴν των τὴν ζωὴν τῶν ἰδικῶν των. "Ἦρχισαν νὰ εἰσπράττουν. Τοὺς βλέπετε; "Ἄν ἦσαν εἰλικρινεῖς, θὰ ἔλεγαν:

—Νὰ μποροῦσα νὰ ἔκανα μιὰ δοκιμὴ προηγουμένως πρὶν πάρω αὐτὸν τὸν δρόμο! Δὲν ἐφантаζόμουν!

Δὲν ἐφантаζετο! Μὰ ἀκριβῶς αὐτὸ ἔκρυψαν οἱ ἀρνηταὶ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο· ὅτι ἄλλο φαντασία καὶ μάλιστα φαντασία ἀχαλίνωτη, καὶ ἄλλο κατεύθυνσις δοκιμασμένη, πορεία πίσω ἀπὸ ἓνα γνωστὸ ὁδηγητὴ, σὲ δρόμο γνωστὸ, δρόμο ἀνθρώπων ποῦ ἀκολουθῶντάς τον δὲν ἐσκέφθηκαν ποτὲ στὴ ζωὴ τους ἂν ἀξίζῃ νὰ ζῆ κανεὶς!

Ο ΝΤΟΡΗΣ

Ήταν μιὰ θαυμασία χειμωνιάτικη λιακάδα. Εὐγενικοί, οἱ ὑπάλληλοι τοῦ ἵπποφορβείου μᾶς ἔδειχναν τ' ἄλογά του.

Σταματοῦμε ἔμπρὸς σ' ἓνα ὠραῖο καὶ περήφανο ζῶο : Εἶναι ἓνας κανελ- λῆς κέλῆς, ὁ Ντορῆς. Τὸ δέρμα ἀ- στράφτει ἔπειτα ἀπὸ τὴν περιποίησι μὲ τὴ «στλεγγίδα» καὶ τὴν «τριχίνη ψήκτρα»· χύνεται πάνω στοὺς δυνα- τοὺς καὶ κομψοὺς μῦς, στίς ζωηρὲς φλέβες, ποὺ πλέκονται ἄρμονικὰ γύ- ρω στὸ κορμί του. Εὐκαμπτος καὶ στερεὸς τράχηλος κρατᾷ τὸ καλλι- γραμμο κεφάλι, ποὺ τὸ στολίζουν δυὸ ἔξυπνα μάτια. Μᾶς ρίχνει ἓνα περή- φανο βλέμμα καὶ τινάζει τὴν πλού- σια χαίτη του.

—Εἶναι ὁ τύραννός μας ἔδῶ, χα- μογελάει ὁ ὑπάλληλος, χτυπώντας τον χαϊδευτικά στὴ ράχι, ἐννοεῖ νὰ κἀνῆ ὅ,τι θέλει ἐκεῖνος. Εἶναι τὸ καλ- λίτερο ἀπ' τ' ἄλογά μας κι' ὅμως, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, εἶναι ἐν- τελῶς ἄχρηστο.

—Τόσο ὠραῖο ζῶο... μὰ γιατί;

—'Ὁραῖο... Καὶ ποῦ νὰ τὸ δῆτε νὰ τρέχη... Καὶ ὅμως δὲν κάνει γιὰ τί- ποτα. Δὲν ἀνέχεται ἀναβάτη στὴ ρά- χι του. Ἔχει πάρει «πολὺ ψηλά τὸν ἀμανέ». Λογαριάζουμε νὰ τὸν στεί- λωμε στοὺς ἀγῶνες, ὅπου ἀσφαλῶς θὰ θριαμβεύσῃ, γι' αὐτὸ προσπαθοῦμε νὰ τὸν τιθασεύσωμε γιὰ νὰ γίνῃ χρήσιμος σὲ κάτι. Εἶναι ἡ ὥρα τῆς γυμναστικῆς αὐτῆς. Θέλετε νὰ τὴν παρακολουθήσετε;

* * *

Ἄνθρωπος στάθηκε ἀδιάφορα καὶ τὸν σέλλωσαν. Ποῦ καὶ ποῦ ξύνει νευ- ρικά τὸ τσιμέντο τοῦ σταύλου μὲ τὴν

ὀπλὴ τοῦ μπροστινοῦ του ποδιοῦ. Ξέ- ρει αὐτὸς ὅτι δὲν πρόκειται νὰ στα- θῆ κανεὶς γιὰ πολὺ στὴ ράχι του.

Ἄνθρωπος τοῦ τὸν ὀδηγεῖ στὸν κυκλικὸ στίβο, δίπλα στοὺς σταύλους καὶ ξαφνικὰ πηδᾷ στὴ σέλλα.

Τὸν πιάνουν καὶ τὸν Ντορῆ τὰ νευ- ρα του. Στὴν ἀρχὴ ἀρνεῖται ὅλως δι- ὄλου νὰ προχωρήσῃ Ἄνθρωπος τοῦ τὸν κεντᾷ. Τότε πετιέται μὲ ὀρμὴ πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ ἔπειτα, αἰφνιδια- στικά, ἀπροσδόκητα, στηλώνει τὰ πό- δια ἔμπρὸς, χαμηλώνει τὸ κεφάλι ὡς τὴ γῆ... Λὲς καὶ γελᾷ καθὼς ξεφεύ- γει τώρα ἀπ' τὴ σέλλα καὶ κατρακυ- λᾷ ὡς τὸν τράχηλό του ὁ ἀναβά- τῆς!... Μόλις πρόλαβε νὰ ξαναγυρί- σῃ στὴ θέσι του καὶ νὰ τον τώρα χο- ροπηδάει μὲ τὰ τέσσερα, πλαγιοβα- δίζοντας σὰν κατσίκι. Τὸν διασκεδά- ζει αὐτὸ τὸ παιχνίδι.

* * *

«Καὶ σήμερα λοιπὸν τὰ ἴδια... θὰ σὲ κἀνω ὅμως ἐγὼ ἀρνάκι» τοῦ λέει ὁ γυμναστής του.

Δένει στὸν χαλινὸ μιὰ μακρὰ πά- νινη λουρίδα, τὸν «σειραγωγέα», στέ- κει στὸ κέντρο τοῦ κυκλικοῦ στίβου κι' ἀφήνει τὸν κέλῆτα ν' ἀπομακρυν- θῆ ὡς τὴν περιφέρειαν.

Ἀρχίζει τὸ μάθημα τῆς ὑποταγῆς μὲ τὸν «σειραγωγέα». Ἄνθρωπος τρο- χάζει γύρω-γύρω στὸ γυμναστή, στὸ χεῖλος τοῦ στίβου. Στὴν ἀρχὴ φαίνε- ται νὰ τοῦ ἀρέσῃ ὁ περίπατος.

—Ἐμπρὸς παιδί μου, λίγο πειὸ γρήγορα, νὰ σοῦ πέσουν οἱ φούριες λέει ὁ γυμναστής του καὶ κάνει δυὸ τρεῖς στράκες μὲ τὴν μακρὰ μᾶστι- γα ποὺ κρατεῖ στὸ χέρι.

Ἄνθρωπος τὴν τὴν τώρα καλπάζει. Ἄνθρωπος

πασμός του είναι άρμονία. Λές και δέν πατάει στο χῶμα.

Οί μύς του τρεμουλιάζουν καθώς εναλλάσσεται ή σύσπασί των, πού δίνει την δυνατή ώθησι στο έδαφος, με την χαλάρωσι πού ακολουθεῖ τὸ τίναγμα πρὸς τὰ εμπρός. .

“Αρχισε τώρα νά ιδρώνη. Ἀστράφτει ὀλόκληρος σάν χρυσάφι. Καί τρέχει... τρέχει ὀλοένα γύρω ἀπ’ τὸν γυμναστή του. Ἡ μάστιγα δίνει φτερά στα πόδια του.

* * *

Μά βαρύνεται πειὰ τὸ ἄσκοπο καί ἀνιαρὸ τρέξιμο πού τοῦ ἐπιβάλλουν. Νά, στάζει ὄλος ἀπὸ ιδρώτα. Πολλές φορές κάνει νά σιαματήση.

—Ἐν τάξει!, λέει ὁ γυμναστής. Τὸν βλέπετε; Τώρα μόνο μπορούμε νά τὸν χρησιμοποιήσωμε, τώρα πού τοῦπεσαν τὰ φτερά. Τώρα μόνο δέχεται ἀναβάτη κι’ ἀκούει χαλινάρι.

Πράγματι τοῦχουν πέσει τὰ φτερά τοῦ φίλου μας. Ἐσταμάτησε, μόλις ἔπαψε ἡ μάστιγα νά τὸν ταπεινώνη σ’ αὐτὸ τὸ ἀκούσιο παιχνίδι. Τὰ σκέρτσα ἔχουν πάει περίπατο. Ἐκεῖνο πού τὸν ἀπασχολεῖ κυρίως εἶναι τὸ πῶς νά πάρη ἀνάσσω. Ἀσπρος ἀφρὸς στάζει ἀπὸ τὸ στόμα του.

* * *

Δέχτηκε ἀγόγγυστα τὸν καβαλλάρη πού τὸν ἵππευσε καί προχωρεῖ τώρα πειθαρχικός.

—Τί νά σέ κάμω ὅμως τώρα, φιλαράκο μου, με τὰ χάλια πού ἔχεις; τοῦ λέει ὁ γυμναστής. Ἐναν περίπατο μόνο, γιὰ νά μάθης νά ὑπακούης ἐκεῖ πού πρέπει.. ὕστερα μέσα, μὴν πάρης καμμιά ποῦντα. Ὅταν εἶσαι ξεκούραστος σέ θέλω ὑπάκουο. Μά θά μάθης...

Τὸν εὐχαριστοῦμε πολὺ τὸν κύριο γυμναστή. Μᾶς ἔδειξε τόσο ἐνδιαφέρον θέαμα. Πολὺ ἐνδιαφέρον. Καί σὺ Ντορῆ... καλὴ πρόοδο!

* * *

—Τί τὰ θέλετε, ἄρχισε κάποιος ἀπ’ τὴν παρέα, σάν ἀφήσαμε τὸ ἵπποφορβεῖο, «πόσες φορές θᾶπρεπε νᾶμαστε εὐγνώμονες στὸν «σειραγωγέα» τῶν ἀποτυχίων, τῶν θλίψεων, πού τὴ στιγμή πού ἔρχονται μᾶς γεμίζουν ἀγανάκτησι σάν ἀδικίες, μὰ πού καυτηριάζουν τὰ σκέρτσα μας, τὴν κουτὴ αὐτοπεποίθησι πῶς μπορούμε νά ζοῦμε ἔξω ἀπὸ τοὺς ἀληθινούς νόμους τῆς ζωῆς.

—Τί θέλεις νά πῆς; πετάχτηκε ὁ ἀντιρρησίας τῆς παρέας. Δηλαδή νά γινώμαστε ὑποζύγια στοὺς ἰσχυροτέρους;»

—Ἀκουσε, φίλε μου, νομίζω πῶς ψάχνεις στὸ μυαλό σου μόνον γιὰ νά βρίσκης ἀντιρρήσεις, ἀπήντησε ὁ πρῶτος. Μὴ γαντζώνεσαι στὸ παράδειγμα τοῦ Ντορῆ. Ἀλλὰ κι’ ὁ Ντορῆς, μὰ πού στὴ μοναδικὴ ἱεραρχία πού ἀνήκει, τὴν ὕλική, δέν ὑποτάσσεται, κουτὸς εἶναι νά δέχεται κάθε μέρα τὸν σειραγωγέα. Ἐκτὸς ἂν τὸ γόνιμο σέ ἀντιρρήσεις μυαλό σου δέν βρίσκει... ἱεραρχικῶς ἀνώτερο ἀπὸ τὸν Ντορῆ, τὸν γυμναστή!

* * *

Δέν μιλῶ ὅμως γιὰ μιὰ ὕλική μόνον ὑπεροχή. Εἶναι ἀνάγκη ν’ ἀναγνωρίσωμε, ὅ,τι εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ μᾶς, γενικῶς, καί νά τοῦ ὑποταχθοῦμε. Δέν εἶναι ἐξευτελισμὸς ἡ ἔκουσία ταπεινώσις στὴν ἀνώτερη ἀπὸ μᾶς ἀξία. Ἐξευτελισμὸς εἶναι ἡ ἀκούσια ταπεινώσι, ἡ ἀναγκαστικὴ. Βλακώδης ἐγωῖσμὸς μᾶς παρασύρει σ’ αὐτήν. Ἀλλὰ γι’ αὐτὸν μοναδικὸ φάρμακο εἶναι αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμά του ἡ ἀκούσια ταπεινώσι. Γι’ αὐτὸ τὸ φάρμακο, τὸ πικρὸ, ὁμολογῶ, πού κατασκευάζεται ἀπὸ θλίψεις καί ἀποτυχίες στὴ ζωὴ, μὰ πού μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἀλήθειά της, γι’ οὐτὸ εἶμαι εὐγνώμων. Γιατί πιστεύω πῶς ἡ ζωὴ μας δέν ρυθμίζεται ἀπὸ τὴν μπαγκέτα μιᾶς τυφλῆς θεᾶς, τῆς τύχης.

Ἐπίκαιρα

PIERRE L' ERMITE

Ἡ Γαλλικὴ χριστιανικὴ διανόησις ἔχει βεβαίως τώρα τοὺς ἐργάτας τῆς, πρόσωπα ποὺ συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν πλέον ἀνεγνωρισμένων σκαπανέων τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Ὁ Pierre l' Ermite (Edmond Louÿs) ὅμως εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας, εἰς τοὺς ὁποίους ἰδιαίτερος σεβασμὸς καὶ τιμὴ ἀνήκει, διότι ἤρχισαν τὸ ἔργον των εἰς ἐποχὴν ὅπου ἡ ὀρθολογιστικὴ ἄρνησις ἤσκει τὴν χειροτέραν τυραννίαν ἐπάνω εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Δημοσιογράφος, διηγηματογράφος, συγγραφεὺς—συγχρόνως ὅμως ταπεινὸς καὶ ἀκούραστος εἰς τὸ καθῆκόν του ὡς κληρικός, ἐδείχθη πάντοτε ὑπόδειγμα χριστιανοῦ διανοουμένου. Ἡ ζωὴ του συνεχῆς ἐργασία καὶ συνεχῆς ἀγών. Ἐχρειάσθη νὰ ὑπερνικήσῃ πολλὰ καὶ διάφορα ἐμπόδια, ἀπὸ τοὺς διαφόρους ὁπαδοὺς τῆς «ἐλεύθερης σκέψης» ποὺ ἤθελαν νὰ τοῦ ἐπιβάλουν διὰ παντός σιγὴν μὲ τὸν γνωστὸν βίαιον τρόπον ποὺ ἔχει πολλάκις χρησιμοποιήσει ὁ «ὀρθολογισμὸς», ἕως τὴν ἀσθένειαν ποὺ τὸν ἐβασάνιζε ὅταν ἦτο νέος καὶ ἔκανε τοὺς ἰατροὺς νὰ τοῦ προβλέπουν τὸ πολὺ δύο ἐτῶν ζωὴν ἀκόμη.

Καὶ ὅμως ὁ ἀσθενικὸς αὐτὸς νεανίας εἶναι τώρα ὁ θαλερὸς πρεσβύτης, τοῦ ὁποίου ἡ Γαλλικὴ χριστιανικὴ διανόησις ἐορτάζει τὴν πεντηκονταετηρίδα ὡς ἐργάτου τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου. Ἐνα πολὺ ἐνδιαφέρον βιβλίον (Ludovic Bron, Pierre l' Ermite, Edition «Alsacia») ἀποτελεῖ τὴν προσπάθειαν τοῦ νὰ περιγραφῇ εἰς ὀλίγας σελίδας ἡ δρᾶσις καὶ ἡ ζωὴ ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἐπὶ πενήντα χρόνια δὲν ἐσταμάτησε οὔτε ἐπὶ στιγμὴν τὴν θαυμαστὴν ὄντως ἐργασίαν του.

Ἀξίζει νὰ διαβάσῃ κανεὶς τὸ βιβλίον αὐτό. Ἰδίως ὅμως εἰς τὸν τόπον μας ἕνα τέτοιο βιβλίον εἶναι ἀπαραίτητον νὰ διαβασθῇ πολὺ ἀπ' ἐκείνους ποὺ ὡς Γαλλικὴν διανόησιν ξέρουν μόνον διαφόρους ρυπαρογράφους, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν μπορεῖτε νὰ ἀναφέρετε ἀτιμωρητῆ εἰς ἕνα κύκλον εὐ ἠγμένων ἀνθρώπων εἰς τὸ Παρίσι. Μυθιστορήματα ὅπως τὸ *La femme aux yeux fermés*, *La femme aux yeux ouverts*, *la grande amie*, *tout se paye* ἢ τὸ τελευταῖόν του (τελευταῖον πρὸς τὸ παρὸν μόνον, ὅπως ἐλπίζομεν) «*Le bonheur est simple*» εἶναι ἴσως ἄγνωστα εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ὅμως πολὺ γνωστά εἰς τὴν Γαλλίαν. Μερικὰ ἔχουν βραβευθῆ καὶ ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν.

Τὸ Παρίσι—τὸ χριστιανικὸν Παρίσι ἰδιαίτερος ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τὸ ἀδιάφθορον, ἐηλαδὴ τὸ γνήσιον Παρίσι—ἐορτάζει τὰ πενήνταχρονα τοῦ καλοῦ αὐτοῦ πνευματικοῦ ἐργάτου ποὺ δείχνει ἀκόμη ἐμπράκτως ὄλην τὴν νεότητα καὶ τὴν ἀκμὴν ποὺ μόνον μίᾳ χριστιανικῇ ζωῇ ξεύρει νὰ διατηρῇ εἰς τὸν ἀνθρώπον. Καὶ κάθε πνευματικὸς ἀνθρώπος εὐχεται ἡ «κατάκαρπος» αὐτῆ «ἐλαία» νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἀκόμη νὰ θάλλῃ καὶ νὰ καρποφορῇ μέσα εἰς τὸν πνευματικὸν μας κόσμον.

ΔΙΑ ΝΑ ΕΠΙΤΥΧΗ

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία, ὅτι ἡ προσπάθεια ποὺ ἤρχισε νὰ καταβάλλεται τώρα τελευταίως διὰ νὰ δοθῇ νέα ζωὴ εἰς τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς εἶναι ὄχι μόνον ἀξία κάθε ἐπαίνου, ἀλλὰ καὶ ἀξία νὰ ἐγκύσῃ ὄλην μας τὴν προσοχήν. Ἡ συνεταιριστικὴ αὐτῆ κίνησις ἀποτελεῖ

καθ' ἑαυτὴν μίαν ὑγιᾶ κοινωνικὴν ἐργασίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν μόνον καλὰ ἀποτελέσματα ἠμποροῦν νὰ προκύψουν. Εἶναι μία μεγάλη ἀλήθεια, ὅτι πολλὰ κακὰ τῆς συγχρόνου κοινωνίας ὀφείλονται εἰς τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχασε τὴν ἐπαφὴν τοῦ μὲ τὴν τροφὸν γῆν καὶ ὅτι ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν ἐπαφὴν αὐτὴν θὰ σώσῃ, εἰδικώτερον, τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἀπὸ τοὺς διαφόρους παρασιτισμοὺς μὲ τὰ ποικίλα κακὰ ποὺ ἐπακολουθοῦν. Ἡ τόνωσις τῆς γεωργίας ἀποτελεῖ διὰ τὸν τόπον μας ἀνάγκην ὄχι μόνον οἰκονομικὴν ἢ κοινωνικὴν ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν. Ἡ πνευματικὴ ἐξυγιάνσις τοῦ λαοῦ δὲν εὐρίσκεται μακρὰν ἀπὸ τὸ ἄροτρον καὶ ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ὄρους διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς ζωῆς νοικοκυρεμένης, συμμαζευμένης, ἐπιδεκτικῆς μιᾶς ρυθμίσεως συμφώνου πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς.

Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἐνίσχυσις καὶ ἀναδιοργάνωσις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἀποτελεῖ τὸν καλύτερον τρόπον διὰ νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ προαγωγή τῆς γεωργίας εἰς τὸν τόπον μας, προαγωγή μὲ τὴν ὕλικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴν ἔννοιαν ποὺ ἐξεθέσαμεν παραπάνω. Βεβαίως εἰς τὸ παρελθὸν οἱ συνεταιρισμοὶ αὐτοὶ εἶχον ἀποτύχει. Ἀλλὰ ἀκριβῶς ἡ ἀποτυχία αὕτη ἀποτελεῖ μίαν ἐπὶ πλέον ἀπόδειξιν, ὅτι κανένα σοβαρὸν ἔργον δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ, ἂν δὲν ὑπάρχουν ἠθικὰ πρὸ παντὸς κεφάλαια. Καὶ ἐν προκειμένῳ τὰ κεφάλαια αὐτὰ τὰ ἠθικὰ εἶχαν λείψει, διότι οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ εἶχαν συνδεθῇ ἐν τῇ γενέσει των μὲ διαφόρους ἄλλους—ισμούς, κυρίως δὲ μὲ τὸν ἔμπρακτον καὶ συνεπιὺλισμόν. Δὲν πταίουν λοιπὸν οἱ συνεταιρισμοὶ, ἀλλὰ ἡ ἔλλειψις ἠθικοῦ βάρους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐπιβάλλεται πράγματι νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ προσπάθεια, ἀρκεῖ μόνον νὰ κατανοηθῇ ὅτι καὶ τὸ βενζινάροτρον

ἀκόμη διὰ νὰ κινηθῇ καὶ νὰ καταστήσῃ παραγωγὸν τὴν Ἑλληνικὴν γῆν, χρειάζεται ὠθησιν ἀπὸ πνεῦμα ἐμφορούμενον ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν—δηλαδὴ πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν.

ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟΝ ΤΕΛΟΣ

Ἄνεκινήθη τελευταίως ἀπὸ τὴν φιλολογικὴν κριτικὴν τὸ ζήτημα τῆς ποιητικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου τοῦ Καρυωτάκη, ἐνὸς νέου, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐδημοσίευσεν μερικὰ ποιήματα γεμάτα ἀπὸ θλίψιν καὶ ἀπαισιόδοξον διὰ ἄθεσιν, ἠτύχην καὶ πρὸ δεκαετίας περίπου. Ἀπὸ τότε τὰ ποιήματά του εὐρήκαν πολλοὺς θαυμαστάς, ὑπῆρξαν δὲ καὶ ἀρκετοί, διατεθειμένοι νὰ ὑποστηρίξουν ὅτι ὁ Καρυωτάκης ἦτο μέγας ποιητής. Ἐκ παραλλήλου ὅμως, τόσον ἄλλοτε, ὅσον καὶ τελευταίως, ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἀντιφρονούντες, ἐκεῖνοι ποὺ δὲν εὐρίσκουν καμμίαν ποιητικὴν ἀξίαν εἰς τὸ ἔργον του.

Ἄνεξαρτήτως τοῦ φιλολογικοῦ ζητήματος ἂν ἦτο ἢ ὄχι σπουδαῖος ποιητής ὁ Καρυωτάκης, φαίνεται ἐντελῶς δικαιολογημένη ἡ ἀντιλογία ἢ ὁποῖα ἤνοιξε γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομά του. Νέος τοῦ αἰῶνός μας ὁ Καρυωτάκης, ἠσθάνθη ὅλο τὸ κενὸν ποὺ δημιουργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ὁ ὑποβιβασμὸς τοῦ θαύματος αὐτοῦ ποὺ λέγεται ζωὴ, εἰς μίαν ἐντελῶς ζώωδη ὑπαρξιν. Κάτι περισσότερο, ἐδοκίμασε τὴν πληξιν καὶ τὴν ἀνίαν τὴν θανάσιμον, ποὺ δηλητηριάζουν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου ὅταν κλείσωμεν τὸν ὀρίζοντα τῆς ψυχῆς καὶ σβύσωμεν τὰ θαυμάσια ὀράματα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Φαίνεται μάλιστα ὅτι τὸ τραγικὸν τέλος τῆς ζωῆς τοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἠμπόρεσε νὰ συνηθίσῃ μὲ τὴν κατάστασιν αὐτὴν, ὅπως γίνεται συνήθως, νὰ βουτηχθῇ καὶ αὐτὸς μέσα εἰς τὴν λάσπην καὶ νὰ ἰκανοποιηθῇ ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς—ἀλλ' οὔτε πάλιν κατώρθωσε νὰ σπάσῃ τὰ δεσμὰ ποὺ ζητοῦν νὰ νεκρώσουν τὴν ψυχὴν καὶ νὰ λυτρωθῇ. Καὶ ἔτσι ὁ

Καρυωτάκης ἔφθασε εἰς τὸ τραγικὸν συμπέρασμα: Ἠρνήθη ἔξ ὀλοκλήρου τὴν ζωὴν, μὲ τὸ μοιραῖον περιστροφον. Αὐτὴ εἶναι, ἴσως, ἡ αἰτία ποῦ κάνει τὰ ποιήματά του νὰ συγκινοῦν—οἱ ἄλλοι, οἱ ὁμοιοπαθεῖς, αἰσθάνονται τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ κοινοῦ πόνου. Ἄλλὰ αὐτὴ εἶναι συγχρόνως καὶ ἡ αἰτία τῶν ἀντιρρήσεων! Ὁ ἀναγνώστης τῶν ποιημάτων τοῦ Καρυωτάκη δὲν βρίσκει πουθενὰ τὴν ἀνωτέραν πνοήν, διότι αὐτὴν μόνον ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τὰ δεσμὰ τὴν δίδει.

ΠΟΥ ΚΑΤΑΝΤΑ

Εἰς ἄλλην στήλην παρέχονται εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας δύο εἰκόνες ἀπὸ τὸ σωτηριῶδες ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖται εἰς τὸ Λονδῖνον μεταξὺ τῶν λεγομένων ἀποκλήρων τῆς τύχης, ἰδίως ἀπὸ τὸν «στρατὸν τῆς σωτηρίας» καὶ τῆς νέας ζωῆς ποῦ ἡ πίστις δίνει εἰς τοὺς ναυαγοὺς τῆς κοινωνίας.

Ἴδου τώρα καὶ ἡ ἀντίθετος πλευρά. Ἀντιγράφομεν ἀπὸ τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας τῶν τελευταίων ἡμερῶν:

Ὁ Charles Henry Robson ἐργάτης ἑτῶν 24 κατῴκει εἰς μίαν πτωχικὴν ἐργατικὴν συνοικίαν τοῦ Λονδίνου. Ἐνα ἀπόγευμα τὴν συνοικίαν αὐτὴν ἐπεσκέφθη μία ὁμὰς τοῦ «στρατοῦ τῆς Σωτηρίας» μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν «προϊστάμενον» Henry William Shaw. Ἡ ὁμὰς αὐτὴ ἐπεσκέφθη διάφορα πτωχόσπιτα, διένειμε βοηθήματα καὶ φάρμακα καὶ ἐφρόντισε διὰ τὴν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον μεταφορὰν μερικῶν ἀσθενῶν οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκαταλειφθῆ καὶ ἀπὸ τοὺς οἰκείους των ἀκόμη. Μετὰ τοῦτο ἡ ὁμὰς προσεκάλεσε τοὺς κατοίκους τῆς συνοικίας εἰς ὑπαίθριον συγκέντρωσιν καὶ ὁ ἡγέτης τῆς ὁμᾶδος ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ πρὸς τὸ συγκεντρωθὲν πλῆθος σχετικῶς πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον ὡς τὸ μόνον ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς τὰς στιγμὰς τῆς δυστυχίας.

Αἴφνης ὁ προαναφερθεὶς Robson πλησιάζει καὶ διακόπτει τὸν ὁμιλητὴν.

Ζητεῖ ἀπὸ αὐτὸν νὰ τοῦ ἀποδείξῃ ὅτι ὑπάρχει Θεὸς καὶ ἀρχίζει νὰ τὸν ὑβρίζει ὡς ἀντιπρόσωπον τῆς ὑποκρισίας, ὡς δηλητηριαστὴν τῶν ἐργατῶν κλπ. κλπ. Οἱ παριστάμενοι ἤρχισαν νὰ διαμαρτύρωνται διὰ τὰς ὑβρεῖς αὐτὰς καὶ τότε ὁ Robson, ἕξαλλος, ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ ὁμιλητοῦ καὶ μὲ ἓνα σφυρὶ τὸ ὁποῖον (ἐπίτηδες ἄρα γε ἡ τυχαίως;) ἐκρατοῦσεν εἰς τὰ χέρια του, τοῦ καταφέρει ἀλλεπάλληλα κτυπήματα εἰς τὴν κεφαλὴν. Ὁ ἡγέτης τῆς φιλανθρώπου ὁμάδος ἔπεσεν εἰς τὸ ἔδαφος νεκρός!

Γίνονται τοιαῦτα πράγματα; Φαίνεται ἀπίστευτον, ἀλλὰ ἡ ὑπόθεσις μόλις πρὸ ἡμερῶν ἐξεδικάσθη εἰς τὸ Κακουργοδικεῖον. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔφερε εἰς τοὺς δυστυχισμένους τὴν παρηγορίαν καὶ τὴν περίθαλψιν ἐφονεύθη ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ὅπου ἐξεπλήρωνε τὴν ἱερωτέραν ἀνθρωπίνην ἀποστολήν, ἀπὸ ἓνα φανατισμένον ὁπαδὸν τῆς «ἐλεύθερης σκέψης».

Ὅταν εἰς τοιαύτην πώρωσιν ὁδηγῇ τὸ ἀντιχριστιανικὸν μῖσος καὶ ὅταν εἰς τοιαύτας—οἷας θὰ ἴδουν οἱ ἀναγνώσται μας εἰς ἄλλας σελίδας—νεκραναστάσεις ὁδηγῇ ἡ εἴσοδος τῆς Χριστιανικῆς πίστεως εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν....ἀλλὰ καλύτερα νὰ μὴ σχολιάζωμεν τόσον εὐγλωττα γεγονότα.

ΙΣΤΟΡΙΑ, ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΛΠ.

Εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ παρόντος ἔτους ἐδημοσιεύσαμεν μίαν σύντομον κριτικὴν τοῦ βιβλίου μιᾶς εὐφαντάστου ἀγγλίδος συγγραφέως, ἡ ὁποία εἰς ἓνα «ἱστορικὸν» μυθιστόρημά της προσπαθεῖ νὰ ἐμφανίσῃ ὡς μεγάλην προσωπικότητα τὴν... Ἰεζάβελ. Ὡς μόνην πηγὴν ἐκ τῆς ὁποίας θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ἀρυσθῇ πληροφορίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν βασιλισσαν αὐτὴν τοῦ Ἰσραὴλ, εἶναι ἡ Π. Διαθήκη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁμως συνάγεται ὅτι ἡ Ἰεζάβελ ἀπετέλει ἓνα αὐτὸ τοῦτο ἐγκληματικὸν τύπον. Ἡ ἀγγλὶς συγγραφεὺς ἀπορρίπτει τὴν μο-

ναδικήν αὐτήν πηγὴν. Ἐπομένως ἡ «ἱστορικὴ» ἐργασία τῆς ἀγγλίδος συγγραφέως ἢ ὁποῖα ἐπιμένει νὰ μᾶς «ἐξιστορήσῃ τὸν βίον καὶ τὴν δρᾶσιν τῆς Ἰεζάβελ, ὡς μόνην βᾶσιν ἔχει τὴν φαντασίαν. Συνήθως γίνεται δεκτόν, ὅτι ἡ ἱστορία δὲν γράφεται μὲ βᾶσιν τὴν φαντασίαν τοῦ ἱστοριογράφου. Ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ πολεμηθῇ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ Βίβλος, τότε τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Καὶ ἐνῶ καταβάλλεται προσπάθεια νὰ παρασταθοῦν τὰ γραφόμενα εἰς τὴν Βίβλον ὡς ἀναληθῆ μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι τὰ γραφόμενα δὲν εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένα, ἀντιπαρατάσσονται διάφοροι φαντασιοκοπίαι ποὺ προβάλλουν μὲ ἀξιώσεις «ἱστορίας», ἢ ὁποῖα δῆθεν θὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν βιβλικὴν διήγησιν. Αὐτὸ ἔγινε μὲ τὸν Ἰούδαν. Ὅλα τὰ φαντασιοκοπήματα ἐπεστρατεύθησαν διὰ νὰ παρασταθῇ ὁ τραγικὸς αὐτὸς ἄνθρωπος ὡς μεγάλη προσωπικότης. Αὐτὸ ἔγινε μὲ τὴν Ἰεζάβελ καὶ—ὅλα νὰ τὰ περιμένῃ κανεῖς—δὲν ἀποκλείεται νὰ γίνῃ καὶ μὲ τὸν Κάϊν.

Αὐτὰ περίπου εἶχομεν παρατηρήσει καὶ εἰς τὸ κριτικὸν σημείωμα τὸ σχετικὸν μὲ τὸ βιβλίον τῆς Pam Frankau. Καὶ ἀπὸ αὐτὰ συνάγεται ὅτι τὰ ἐν τῷ σημειώματι γραφόμενα ἀνεφέροντο εἰς ἐκείνας τὰς πραγματείας αἱ ὁποῖαι προβάλλουν ὡς ἱστορικὰ ἔργα ἐνῶ ὡς μόνην τῶν πηγῶν ἔχουν τὴν φαντασίαν τοῦ γράφοντος. Ἐντελῶς διάφορον καὶ ἄσχετον εἶναι τὸ ζήτημα, προκειμένου περὶ τῶν ἔργων ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται ἀμέσως ὡς ποιητικῆς ἢ φιλοσοφικῆς φαντασίας ἢ σκέψεως δημιουργήματα, καὶ δὲν ἔχουν τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἀποτελοῦν ἱστορίαν. Ἐνα ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ἐκθέτει κανεῖς τοὺς στοχασμοὺς τοῦ δύναται φυσικὰ νὰ τὸ ἐπιγράψῃ ὅπως θέλει, ὅπως ἐπίσης δύναται τοὺς στοχασμοὺς τοῦ αὐτοῦ νὰ τοὺς παραστήσῃ ἐνσαρκωμένους μέσα εἰς ἕνα πρόσωπον διὰ τὸ ὁποῖον φαντάζεταί ὅτι εἶναι ὁ Ἰούδας ἢ ὁ Κάϊν ἢ ὁ

Πάρις ἢ ὁ Σεβᾶχ ὁ Θαλασσινός. Ἐκεῖ ὅπου τὸ ἐγχείρημα εἶναι ἐντελῶς ἀπαράδεκτον, εἶναι, ἐπαναλαμβανόμεν, ὅταν ὁ γράφων θέλῃ νὰ ἐμφανισθῇ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ ἱστορικοῦ ὅπως ἡ Pamela Frankau.

Ταῦτα καὶ ὡς ἐξήγησις ὀφειλομένη εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μᾶς ἔγραψαν ἀναφερόμενοι εἰς γνωστὰ μὲ τὸν τίτλον «Ἰούδα» ἔργα καὶ εἰς τὸν «Κάϊν» τοῦ Βύρωνος.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Κύριε Διευθυντά,

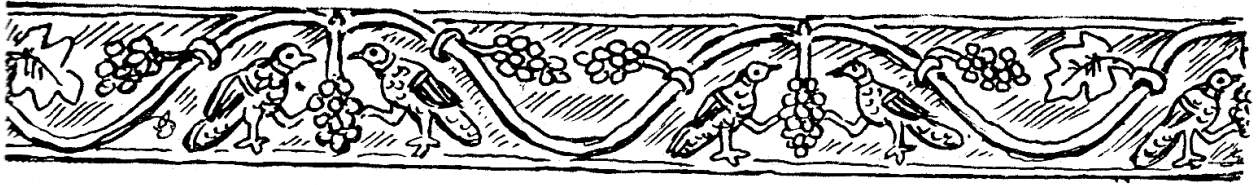
Ἐπιτρέπατέ μου μίαν παρατήρησιν σχετικὴν πρὸς τὴν ὀρολογίαν ποὺ χρησιμοποιεῖται εἰς τὸ ἔγκριτον περιοδικόν σας. Γίνεται δηλ. εἰς τὰ ἄρθρα τῶν συνεργατῶν σας χρῆσις τοῦ ὄρου «ὀρθολογισμὸς» μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀθεϊσμοῦ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἰδέα ὅτι ὀρθολογισμὸς καὶ ἀθεϊσμός εἶναι ταυτόσημοι. Μία τοιαύτη ἀντίληψις ὅμως ὄχι μόνον εἶναι ἐντελῶς λανθασμένη, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ μίαν μεγάλην ἀσέβειαν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ ὀρθολογισμοῦ, τοῦ Καρτεσίου. Εἶναι γνωτὸν ὅτι ὁ Καρτεσίος, ἀκριβῶς μὲ τὸν γνήσιον, συνεπῆ καὶ καθαρὸν ὀρθολογισμόν του ἐδέχθη ὅτι μία ἀπὸ τὰς δύο λογικὰς ἀναγκαιότητας, λογικῶς ἀναμφισβητήτους ἰδέας εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑπαρξις τοῦ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸν Descartes τόσον βεβαία, τόσον λογικῶς ἀναμφισβήτητος, ὅσον καὶ ἡ ὑπαρξις τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπάνω εἰς αὐτὰς τὰς δύο βεβαιότητας, ἄλλως τε, βασιζέται ὅλον τὸ ὀρθολογιστικὸν σύστημα τοῦ Καρτεσίου.

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε, κατόπιν αὐτοῦ, νὰ ἐκφράσω τὴν ἀπορίαν μου, πῶς οἱ συνεργάται τῶν «Ἀκτίνων» ὁμιλοῦν περὶ ὀρθολογισμοῦ ἐκεῖ ὅπου πρόκειται περὶ ἀθεϊσμοῦ, δηλαδή—κατ' αὐτὸν τὸν πατέρα τοῦ ὀρθολογισμοῦ—περὶ καθαρῶ παραλογισμοῦ..

Μετὰ πάσης τιμῆς.

Δ. Οἰκονομίδης

Σ. Σ. «Τὸν γνήσιον, συνεπῆ καὶ καθαρὸν ὀρθολογισμόν...» Δὲν ἐννοοῦν ὅμως αὐτὸν οἱ συνεργάται μας, ἀλλὰ τὸν «ὀρθολογισμόν» ποὺ εἶναι ἐν κυκλοφορίᾳ. Ὅπως δὴ ποτε, ἂν ὁ ἀξιότιμος ἐπιστολογράφος μας, ἢ ἄλλος τις τῶν ἀναγνωστῶν μας, ἤμποροῦσε νὰ προτείνῃ κανένα ἄλλον ὄρον, καταλληλότερον, ἴσως θ' ἀπεφεύγετο ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ ἀκρολεξία.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΥΛΗ;

ΜΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ

Ἴδον ἓνα ζήτημα τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησαν εἰς τὴν ἐπιστήμην αἱ ἀνακαλύψεις τῆς Φυσικῆς τοῦ 20^{ου} αἰῶνος. Ὑπάρχει πρᾶγματι ὕλη; Ἀπορεῖ καὶ ἐξίσταται τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου ὅταν σκέπεται ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ τίθεται τοιοῦτον ἐρώτημα. Καὶ ὁμως ἡ ὕπαρξις τῆς ὕλης, τῆς ὄντοτικῆς αὐτῆς πὺν παρουσιάζεται εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς μας καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας εἶναι ὄχι μόνον ἀκατανόητος οἰαδήποτε ἐν τῷ κόσμῳ μεταβολή, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατος ἡ ἐξωτερίκευσις κάθε σκέψεως καὶ κάθε ιδέας, ὄχι ἀπλῶς ἐτέθη ὑπὸ συζήτησιν ἀπὸ τοὺς ἐρευνητάς, ἀλλὰ καὶ τείνει νὰ ἀπορροφθῇ ὀλοτελῶς. Ἡ νεωτέρα Φυσικὴ, ἣτις προεκάλεσε κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ριζικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰς τάξεις τῶν διανοουμένων, ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἀρνηθῇ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν πραγματικὴν ὑπόστασιν τῆς ὕλης ὡς φυσικῆς ὄντοτικῆς. Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐξετασθῇ τὸ πρόβλημα τοῦτο εἰς τὰς κυρίας αὐτοῦ γραμμίας, διὰ νὰ ἴδωμεν εἰς ποῖον σημεῖον ἐφθασε σήμερον ἡ φυσικὴ ἔρευνα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ θεμελιώδους τούτου ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἔκπαλαι ὑπῆρξεν ἡ βάση καὶ ἡ ἀφετηρία τοσοῦτων διενέξεων καὶ κοσμοθεωριῶν.

Ἦδη, ἀπὸ τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος ἡ σχολὴ τοῦ Δημοκρίτου, τοῦ Λευκίππου καὶ τοῦ Λουκρητίου ἐδίδασκεν ὅτι ἡ ὕλη δὲν εἶναι τόσον συμπαγής, ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως μᾶς παρουσιάζεται, ἀλλὰ διαιρετὴ ἐπὶ πολὺ μέχρις ἐνὸς σημείου πέραν τοῦ ὁποίου αὐτὴ παύει χωριζομένη. Τὰ ἔσχατα ταῦτα συστατικὰ τῆς ὕλης, τὰ ἄτομα τοῦ Δημοκρίτου, κατὰ τὰς δοξασίας τῶν Ἰωνῶν φιλοσόφων εἶναι ὅλα ὅμοια πρὸς ἄλληλα, ἀφθαρτα καὶ ἀδιαίρετα διαφέροντα μεταξύ των μόνον «*οὐθ μῶ ἢ διαθι γῆ ἢ τροπῆ*» κατὰ τὸ σχῆμα, τὴν τάξιν καὶ τὴν θέσιν.

Ἡ ἱστορία τοῦ 19^{ου} αἰῶνος θεωρεῖται γενικῶς ὡς παριστῶσα τὸν θρίαμβον τῶν θεωριῶν τὰς ὁποίας εἶχον διατυπώσει οἱ φιλόσοφοι τῆς σχολῆς τῆς Ἰωνίας. Διὰ μηχανικῶν μέσων δυνάμεθα οἰονδήποτε ἐκ τῶν 92 γνωστῶν στοιχείων ἢ ἀπλῶν σωμάτων ἐξ ὧν σύγκειται ἡ Γῆ, νὰ τὸ χωρίσωμεν εἰς τὰ συστατικὰ ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, δηλαδή τὰ μόρια. Αἱ διαστάσεις τῶν μορίων τούτων καὶ αἱ μεταξὺ των ἀποστάσεις εἶναι ἀφαντάστως μικραί, διαφέρονσαι ἀναλόγως τῶν στοιχείων καὶ τῶν καταστάσεων εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκονται ταῦτα. Λόγω τῆς σμικρότητος αὐτῶν δύναται νὰ συνυπάρχη μέγας ἀριθμὸς μορίων εἰς μικρὸν ὄγκον. Οὕτω π.χ. μία λίτρα ὕδατος περιέχει $3,36 \times 10^{25}$ μόρια, τὸ δὲ βάρος ἐνὸς ἐξ αὐτῶν εἶναι $2,98 \times 10^{-23}$ γραμμάρια. Διὰ νὰ λάβωμεν κάπως σαφεστέρην ιδέαν τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν μορίων ἐπὶ παραδείγματι μιᾶς λίτρας ὕδατος ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι, ἂν τὰ μόρια ταῦτα ἦτο δυνατόν νὰ τεθοῦν κατὰ σειρᾶν, θὰ ἀποτελεῖτο μία ἄλυσις, ἣτις θὰ εἶχε μῆκος 200 ἑκατομμύρια φορὰς μεγαλύτερον τῆς περιφερείας τῆς Γῆς. Ἐὰν δὲ διεσκορπίζομεν αὐτὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, εἰς κάθε ἐξ τετραγωνικὰ ἑκατοστόμετρα τῆς ἐπιφανείας ταύτης θὰ εὐρίσκοντο 100 ἑκατομμύρια μόρια(*).

Ἀλλὰ τὰ μόρια ἐξ ὧν σύγκεινται τὰ διάφορα ὕλικὰ σώματα, ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐταντίσθησαν πρὸς τὰ ἄτομα τοῦ Δημοκρίτου, ἐν τούτοις νεώτεροι ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι εἶναι δεκτικὰ καὶ περαιτέρω διαιρέσεως, ὅτι δηλαδή διαιροῦνται ἀκόμη εἰς ἄλλα μέρη, τὰ ὁποῖα καλοῦνται χημικὰ ἄτομα ἢ καὶ ἀπλῶς ἄτομα.

(*) J. Jeans: *Sterne, Welten und Atome* (The Universe around us) Berlin 1934, σελ. 129.

Τὰ άτομα ταῦτα ἀπὸ πολλοὺς ἐπιστήμονας ἐξελαμβάνοντο ὡς τὰ ἔσχατα ἐκεῖνα τῆς ὕλης μέρη, ἅτινα παρὰ πᾶσαν μεταβολὴν ἢ συνδυασμὸν ἔμεναν ἀφθάρτα καὶ ἀναλλοίωτα, χαρακτηρίζοντα τὴν ὕλην ὡς ἀνδυπόστατον τινα ὄντοτητα. Διάφορα ὁμῶς φαινόμενα παρατηρηθέντα κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὡς τὰ τῶν σωλήνων Crookes, τὰ φάσματα τῶν ἀκτίνων Roentgen, τὸ φωτοηλεκτρικὸν φαινόμενον, ὁ ἰονισμὸς τῶν ἀερίων καὶ ἄλλα, ἔδωσαν ἀφορμὴν πρὸς περαιτέρω ἔρευναν καὶ νέας ἀνακαλύψεις, αἱ ὁποῖαι ἠνάγκασαν τοὺς φυσικοὺς πρὸς ριζικὴν ἀναθεώρησιν τῶν ἰδεῶν ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν σύστασιν τοῦ ὕλικου κόσμου. Ἡ ἱστορία τοῦ 20οῦ αἰῶνος χαρακτηρίζεται ὑπὸ πολλῶν, κυρίως, ὡς ἡ ἱστορία τῆς καταρρέουσας τῆς ἰδέας ὅτι τὰ χημικὰ ἅτομα εἶναι στερεὰ καὶ μὴ δεκτικὰ ἄλλης διαιρέσεως, ὡς ἡ ἱστορία, τουτέστι, τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀτόμου.

Η ΔΙΑΣΠΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

Αἱ πρῶται ἀπόπειραι ἐγένοντο περὶ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπὸ τῶν Crookes, Lenard καὶ κυρίως ὑπὸ τοῦ Sir J. J. Thomson, ὁ ὁποῖος, τῷ 1897, ἔδειξεν ὅτι τὸ ἄτομον χωρίζεται εἰς τεμάχια ἴσου βάρους μὲ τὸ αὐτὸ φορτίον ἀρνητικοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ταῦτα ὠνομάσθησαν ἠλεκτρόνια.

Τῷ 1911, ὁ πρό τινων μηνῶν ἀποθανῶν ἄγγλος φυσικὸς λόρδος Rutherford καὶ ὁ ὀλλανδὸς Lorenz ἐξέφεραν τὴν γνώμην περὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ἀτόμου ἢ ἠλεκτρονίου. Συμφώνως μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Rutherford, στηριχθεῖσαν κυρίως ἐπὶ παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ἀκτίνων α, τὸ ἄτομον, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ἀδιαίρετον, ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα θετικὸν κεντρικὸν φορτίον, τὸν πυρῆνα καὶ ἀπὸ ἐν ἢ περισσότερα ἠλεκτρόνια, φορτισμένα μὲ ἀρνητικὸν ἠλεκτρισμόν, τὰ ὁποῖα περιφέρονται περὶ τὸν πυρῆνα, ὅπως οἱ πλανῆται περὶ τὸν Ἥλιον. Αἱ διαστάσεις τοῦ πυρῆνος εἶναι ἀπείρως μικραὶ συγκρινόμεναι πρὸς ὁλόκληρον τὸ ἄτομον. Τὸ ἄτομον τοῦ ὑδρογόνου εἶναι τὸ ἀπλούστατον ὑπόδειγμα πλανητικοῦ συστήματος. Τοῦτο

ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ πρωτόνιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ταυτίζεται μετὰ τοῦ πυρῆνος, καὶ ἀπὸ ἐν ἠλεκτρόνιον, τὸ ὁποῖον περιφέρεται περὶ τὸν πυρῆνα, καὶ τοιουτοτρόπως διὰ τῆς τροχιᾶς τὴν ὁποῖαν διαγράφει ἐν τῇ περὶ τὸν πυρῆνα περιφορᾷ του καθορίζει τὰς διαστάσεις τοῦ ἀτόμου. Τὸ πρωτόνιον λοιπὸν τοῦτο, ἔχει μᾶζαν 1800 φορές μεγαλύτεραν τῆς μάζης τοῦ ἠλεκτρονίου, ἐνῶ ὁ πυρῆν εἶναι 10.000 φορές μικρότερος τοῦ ὅλου ἀτόμου. Ἡ κατὰ προσέγγισιν διάμετρος τοῦ ἠλεκτρονίου εἶναι 50.000 φορές μικρότερα τῆς διαμέτρου τοῦ ὅλου ἀτόμου!

Ἡ καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἀπόσπασις ἐνὸς ἢ περισσοτέρων ἠλεκτρονίων ἐξ ἐνὸς ἀτόμου ἐπιφέρει τὴν ἰόντωσιν αὐτοῦ, ἣτις καθιστᾷ τοῦτο φορέα θετικοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Rutherford περὶ τῆς συστάσεως τῆς ὕλης συνεπληρώθη εὐθὺς ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Niels Bohr, ὅστις διετύπωσε τὴν ὀνομασθεῖσαν ἀτομικὴν θεωρίαν. Κατὰ ταύτην, τὸ ἄτομον ἐκάστου ἀπλοῦ σώματος διαφέρει τῶν λοιπῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἠλεκτρονίων, τῶν κληθέντων πλανητοῦ ἠλεκτρονίων, τὰ ὁποῖα περιφέρονται περὶ τὸν πυρῆνα. Τὸ μᾶλλον πολυσύνθετον ἄτομον εἶναι τὸ ἄτομον τοῦ στοιχείου οὐρανίου, περὶ τὸν πυρῆνα τοῦ ὁποῖου περιφέρονται 92 ἠλεκτρόνια.

Η ΚΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι τὰ μεταξὺ τῶν μορίων διαστήματα εἶναι ἀρκετὰ μεγάλα ἢ μᾶλλον τὰ μόρια αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἔχουν ἐλαχίστας διαστάσεις. Τὸ πρᾶγμα ἐν τούτοις ἀποβαίνει περισσότερον ἐκπληκτικὸν ὅταν ἀναλογισθῇ κανεῖς τὸ κενὸν πὺν ὑπάρχει ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀτόμου. Οἷον δηλαδὴ κενὸν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν πλανητῶν, τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς κενόν, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, ὑφίσταται καὶ ἐν τῷ ὑλικῷ ἀτόμῳ. «Ἡ ἀνακάλυψις τῆς νεωτέρας Φυσικῆς», γράφει ὁ διαπρεπὴς ἄγγλος ἀστρονόμος Sir A. S. Eddington, εἰς ἓνα βιβλίον του(*) πὺν ἐκκυκλοφόρησεν εἰς

(*) The Nature of the Physical World, Cambridge 1929 σελ. 9. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐ-

πολλὰς ἐκδόσεις, «περὶ τοῦ κενοῦ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἐν τῷ ἀτόμῳ συνταράσσει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα πολὺ περισσότερον παρὰ ἢ ἀνακάλυψις τῆς Ἀστρονομίας περὶ τοῦ ἀσυνήθους κενοῦ τὸ ὁποῖον ὑφίσταται ἐν τῷ ἀστρικῷ κόσμῳ. Τὸ ἄτομον εἶναι τόσον ὀλίγον πεπληρωμένον ὕλης, ὅσον τὸ ἡλιακὸν σύστημα. Ἐὰν συμπίεσωμεν ὅλα τὰ πρωτόνια καὶ ἠλεκτρόνια τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὥστε νὰ σχηματίσωμεν μίαν πυκνὴν μάζαν ἄνευ κενῶν, θὰ ἐσχηματίζετο ἐν μικρὸν σωματίον τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ὄρατὸν μόνον τῇ βοήθειᾳ ἐνὸς ἰσχυροῦ μικροσκοπίου». Ὑπελογίσθη δὲ ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἀποτελεῖται περίπου ἀπὸ ἑνα ἐπτάκις ἑκατομμύριον ἄτομα!

ΟΥΔΕΤΕΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΖΙΤΡΟΝΙΑ

Πρὸ ἐπταετίας, τῷ 1931, δύο γερμανοὶ φυσικοί, οἱ Bothe καὶ Becker, πειραματιζόμενοι ἐπὶ δύο ἐλαφρῶν στοιχείων, τοῦ Βηρυλλίου καὶ τοῦ Βορίου, παρατήρησαν μίαν νέαν ἀκτινοβολίαν, ἣτις ἐφαίνεται ὅτι ἦτο ὁμοία πρὸς τὰς ἀκτῖνας γ. Μετ' ὀλίγον τὸ ζευγὸς Joliot—Curie ἐν Παρισίοις καὶ ὁ Chadwick ἐν Cambridge, ἐμελέτησαν καλλίτερον τὸ φαινόμενον τοῦτο καὶ κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀκτινοβολία ἐκείνη προήρχετο ἀπὸ μὴ φορτισμένα σωματίδια, τὰ ὁποῖα ὠνομάσθησαν οὐδετερόνια (Neutron). Περὶ τῆς φύσεως τῶν οὐδετερονίων ἐξέφεραν διαφόρους ὑποθέσεις. Ὁ Heisenberg διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι εἶναι κἄτι τὸ νέον καὶ ὅτι ὁ πυρὴν τοῦ ἀτόμου ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς πρωτονίου μὲ θετικὸν ἠλεκτροισμὸν καὶ ἐξ οὐδετερονίων ἦτοι σωματιδίων μὴ φορτισμένων. Ἄλλοι ὅμως καὶ κυρίως ὁ Rutherford ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα εἴδη οὐδετερονίων μὲ μάζαν διπλασίαν τῆς τοῦ ἀτόμου τοῦ ὑδρογόνου.

Τῷ 1932 ὁ C. D. Anderson παρατήρησεν ὅτι μερικοὶ πυρῆνες ἀτόμων, συνεπείᾳ τῆς κοσμικῆς ἀκτινοβολίας, διασπῶν-

ται εἰς τεμαχίδια μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἐν, ὅπερ κέκτηται θετικὸν φορτίον ὅπως τὸ τοῦ πρωτονίου, ἀλλ' ἢ μᾶζα αὐτοῦ δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν μάζαν τοῦ ἠλεκτρονίου. Ἡ ὑπαρξίς τῶν σωματιδίων αὐτῶν ἐβεβαιώθη ἐν Cambridge τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1933 ὑπὸ τῶν Blaskett καὶ Occhialini, ὠνομάσθησαν δὲ ταῦτα θετικὰ ἠλεκτρόνια ἢ ποζιτρόνια (Positron). Πρὶν ἢ βεβαιωθῆ πειραματικῶς ἢ ὑπαρξίς τῶν ποζιτρονίων ἢ καὶ ἀκόμη ἐνωρίτερον, ὅταν δὲν ὑποπτεύοντο κἄν αὐτά, ὁ καθηγητὴς Dirac ἐν Cambridge, εἶχε δημοσιεύσει μακρὰν μαθηματικὴν ἐργασίαν ἐν τῇ ὁποίᾳ προεβλέπετο ὅχι μόνον ἡ παρουσία τοῦ σωματιδίου τούτου ἐν τῇ συγκροτήσει τῶν ἀτόμων τῆς ὕλης, ἀλλὰ καθωρίζοντο καὶ αἱ ιδιότητες τὰς ὁποίας θὰ εἶχε τοῦτο.

Ὡστε δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε πειραματικῶς βεβαιωθέντα στοιχειώδη συστατικά τοῦ κανονικοῦ ἀτόμου εἶναι τὰ ἀκόλουθα: τὸ ἠλεκτρόνιον, τὸ πρωτόνιον, τὸ ποζιτρόνιον ἢ θετικὸν ἠλεκτρόνιον καὶ τὸ οὐδετερόνιον ἢ νετρόνιον.

ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΑΓΝΟΙΑ

Μετὰ τὰς καταπληκτικὰς ὄντως προόδους πού ἐπετέλεσεν ἡ νεωτέρα Φυσικὴ διὰ τὴν διαλεύκανσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ ὁποῖου κρύπτει ἐν ἑαυτῷ τὸ ὕλικόν ἄτομον, θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι αἱ γνώσεις ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν σύστασιν τῆς ὕλης καὶ τὴν συγκρότησιν τῶν ἀτόμων αὐτῆς προήχθησαν κατὰ πολὺ. Ἀλλὰ τοῦτο ἀπέχει πολὺ τῆς ἀληθείας. Οἱ φυσικοὶ τὸ γνωρίζουν αὐτὸ σήμερον καλλίτερον ἢ ἄλλοτε. «Κατὰ τὰ μέσα καὶ ἀκόμη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, γράφει (*) ὁ Sir A. S. Eddington, ἐπίστευαν οἱ φυσικοὶ ὅτι γνωρίζουν ἀκριβῶς τί ἐννοοῦν ὑπὸ τὰς λέξεις ὕλη καὶ ἄτομα. Τὰ ἄτομα ἦσαν μικραὶ τινες σφαῖραι. Τοῦτο ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐγνωρίζαμεν πλήρως τὴν οὐσίαν τοῦ ἀτόμου, πρᾶγμα πού δὲν ἠδυνάμεθα ποτὲ νὰ κάμωμεν δι' ἄλλα ὑπερβατικὰ ἀντικεί-

κυκλοφόρησε γαλλιστί: La nature du monde physique, Paris 1930 καὶ γερμανιστί: Das Weltbild der Physik, Braunschweig 1931.

(*) Μνημ. ἔργ. σελ. 255.

μενα, ὅπως διὰ τὴν συνείδησιν, τὴν ὥραι-
ότητα, τὸ χιούμορ. Σήμερον ὁμως γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἐπιστήμη τίποτε δὲν δύναται νὰ μᾶς εἴπῃ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν οὐσίαν ἐνὸς ἀτόμου. Τὸ φυσικὸν ἄτομον εἶναι ὅπως καὶ τὰ ἄλλα ἀντικείμενα τῆς Φυσικῆς, ἕνας κατάλογος ἀπὸ ἀναγνώσματα δεικτῶν».

Πράγματι ὅ,τι ἐξαπατήριζε κυρίως τὴν ὕλην ἐθεωρεῖτο ἡ διατήρησις αὐτῆς. Ἄλλ' ἡ ἀνάλυσις τοῦ ὑλικοῦ ἀτόμου καὶ ἡ ἀναγωγή αὐτοῦ εἰς ἠλεκτρόνια καὶ πρωτόνια μᾶς ἀγεί ἀναποφεύκτως εἰς τὸ νὰ θεωρήσωμεν τὸ ἠλεκτρόνιον ὡς τὸ μόνιμον καὶ σταθερόν. Ὁ ἠλεκτρισμὸς παροσιάζεται ἐνώπιον ἡμῶν ὑπὸ διττὴν μορφήν. Ἡ μὲν μία ὄψις αὐτοῦ εἶναι τὰ ἠλεκτρόνια, ὁ ἀρνητικὸς τουτέστιν ἠλεκτρισμὸς, ἀφοῦ τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μία μετατόπισις ἠλεκτρονίων ἥτις λαμβάνει χώραν ἐν αὐτῷ τῷ ἀγωγῷ, ἡ δὲ ἄλλη εἶναι τὰ πρωτόνια. Κατ' οὐσίαν ὁμως ὁ θετικὸς ἠλεκτρισμὸς δὲν εἶναι εἰμῆ ἔλλειψις ἀρνητικοῦ τοιούτου, ὥστε ὅταν ἐν ἄτομον ἐμφανίζεται θετικῶς ἠλεκτρισμένον, τοῦτο σημαίνει ὅτι δι' ἕνα οἰονδήποτε λόγον ἀπώλεσεν ἐν ἡ δύο ἢ καὶ περισσότερα ἐκ τῶν ἀρνητικῶν ἠλεκτρονίων τὰ ὁποῖα περιφέρονται περὶ τὸν πυρῆνα.

Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὡς ἀντιπροσωπευτικώτερος τύπος τῆς ὕλης ἐθεωρήθη τὸ ἠλεκτρόνιον, τὸ ὁποῖον μαζὶ μὲ τὸ πρωτόνιον παριστᾷ τὰς δύο ἐκφάνσεις αὐτῆς. Μερικοὶ δὲ μάλιστα παρεσύρθησαν τόσον πολὺ ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν ταύτην, ὥστε ἐθεώρησαν ὅτι ἐκεῖνο πού ἄλλοτε ἐξελαμβάνετο ὡς ὕλη δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἠλεκτρισμὸς. Καὶ τοῦτο διότι ὡς κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ὕλης ἐθεωροῦντο μέχρι τοῦδε ἡ μᾶζα, ἡ κινητικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ ποσότης τῆς κινήσεως, ἅτινα ἐτέθησαν κατὰ μέρος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐνῶ τὸ ἠλεκτρικὸν φορτίον τὸ ὁποῖον μένει σταθερὸν εἰς οἰανδήποτε κινητικὴν κατάστασιν καὶ ἂν εὑρίσκειται τὸ σῶμα, δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἡ πραγματικῶς ὑπάρχουσα ὕλη, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος δὲν μᾶς ἀναφέρει τι περὶ τῆς μεταβλητότητος αὐτοῦ.

ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΥΛΗ

Διὰ τὴν μᾶζαν ἐνὸς σώματος, ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος μᾶς λέγει ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς κινητικῆς καταστάσεως αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν παρατηρητὴν καὶ τὰ ὄργανα τῶν μετρήσεών του. Ἡ μᾶζα ἐνὸς σώματος αὐξάνει κατὰ πολὺ μετὰ τῆς ταχύτητος καὶ φθάνει τὴν τιμὴν ἄπειρον, ὅταν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ταχύτης τοῦ σώματος προσεγγίση τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός. Τοῦτο φαίνεται ἀμέσως ἐκ τοῦ τύπου τοῦ Ἀϊνστάϊν :

$$m = \frac{m_0}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}}$$

ὅπου m_0 παριστᾷ τὴν ἐν «ἠρεμίᾳ» εὐρισκομένην μᾶζαν, v τὴν ταχύτητα τοῦ σώματος μάξης m καὶ c τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός. Ὁ παρονομαστής τοῦ κλάσματος ἐλαττοῦται ὅσον αὐξάνει ἡ ταχύτης v τοῦ σώματος καὶ ἐπομένως ἡ ἐν κινήσει εὐρισκομένη μᾶζα m αὐξάνει συνεχῶς, ὅταν δὲ τὸ $v=c$, ὁ παρονομαστής γίνεται μηδὲν καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ m λαμβάνει τὴν τιμὴν ἄπειρον. Εἶναι περιττὸν νὰ σημειώσωμεν ἤδη ὅτι ἡ κινητικὴ ἐνέργεια $\left(\frac{mv^2}{2} \right)$ καὶ ἡ ποσότης τῆς κινήσεως (mv) δὲν δύναται νὰ χαρακτηρίζουν τὴν ὕλην, ἐφ' ὅσον εἶναι ποσὰ μεταβλητά. Ἔνεκα τούτου οἱ νεώτεροι φυσικοὶ ἐθεώρησαν τὸν ἠλεκτρισμὸν ὡς τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς. Τὸ ἠλεκτρικὸν ὁμως φορτίον καὶ ἡ μᾶζα εἶναι ἀναποσπᾶστος συνηνωμένα καὶ ἐπομένως τὰ πράγματα περιπλέκονται ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ὁπαδῶν τῆς θεωρίας τοῦ Δημοκρίτου καὶ τῆς σχολῆς του, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν νὰ ἔχουν κάτι τὸ μόνιμον καὶ ἀφθαρτον ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον νὰ στηρίξουν τὸ φιλοσοφικὸν αὐτῶν οἰκοδόμημα.

«Τὸ ἄτομον ἢ τὸ ἠλεκτρόνιον, γράφει (*) ὁ γερμανὸς φυσικὸς P. Jordan, ὅπως γνωρίζομεν ἡμεῖς αὐτὸ σήμερον, εἶναι ἐν τοῖς πράγμασι κάτι ἐντελῶς διάφορον ἀπὸ

(*) P. Jordan : Die Physik des 20. Jahrhunderts, Braunschweig 1936, σελ. 122-23.

τὰ άτομα τοῦ Δημοκρίτου. Τοῦτο δὲν ἔχει πλέον τὰς ἀπτάς καὶ ἐμφανεῖς ιδιότητες τῶν ἀτόμων τοῦ Δημοκρίτου, διότι ἀπεγυμνώθη ὅλων τῶν αἰσθητῶν «ποιότητων» καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ μόνον δι' ἐνὸς συστήματος μαθηματικῶν τύπων. Τὸ ἀγεφύρωτον χάσμα μεταξὺ τῆς ὑλιστικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως τῆς στηριζομένης ἐπὶ τῶν πειραμάτων, παρουσιάζεται εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ μὲ ὄλην τὴν ὀξύτητα. Διότι διὰ τῆς ἐπιβεβαιώσεως ταύτης κατέπεσεν ὀριστικῶς ἐν ἓκ τῶν σπουδαιότερων βάθρων τῆς ἐπὶ ὑλιστικῶν βάσεων στηριζομένης εἰκόνας τοῦ κόσμου, ἐνῶ συγχρόνως ἐπεκρωδύθη καὶ ἀνεγνωρίσθη κατ' ἀδιαφιλονείκητον τρόπον ἡ θετικιστικὴ θεωρία τῆς γνώσεως». Ἐτερος δὲ ἐπιστήμων ὁ πολὺς W. Heisenberg, ὁμιλῶν διὰ μακρῶν περὶ τῶν δυνάμεων αἵτινες ρυθμίζουν τὰς ἐν τῷ ἀτόμῳ κινήσεις τῶν σωματιδίων, γράφει τὰ ἑξῆς: «Διὰ τὰς δυνάμεις αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὰ σωματίδια ἐν τῷ πυρῆνι τοῦ ἀτόμου, τόσον διὰ τὸ εἶδος, ὅσον καὶ διὰ τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, γνωρίζομεν πολὺ ὀλίγα καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εὐρίσκεται τὸ σπουδαιότερον πρόβλημα μὲ τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται σήμερον ἡ Φυσικὴ»(*).

Δι' ὃ τὰ τελευταίως γενόμενα πειράματα καὶ αἱ νεώτεροι θεωρίαι ἠνάγκασαν τοὺς φυσικοὺς νὰ συζητοῦν σοβαρῶς τὸ ζήτημα ἂν πράγματι καὶ ἀληθεῖα ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει ὄντοτης τις, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν ὕλην, ἢ μήπως ὅλα τὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα ἐκτυλίσσονται εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον εἶναι ἀπλῶς ὄψεις ἄλλης τινὸς οὐσίας πεπροικισμένης μὲ ιδιότητας ἐντελῶς διαφόρους ἐκείνων τὰς ὁποίας ἀπέδιδον εἰς τὴν ὕλην.

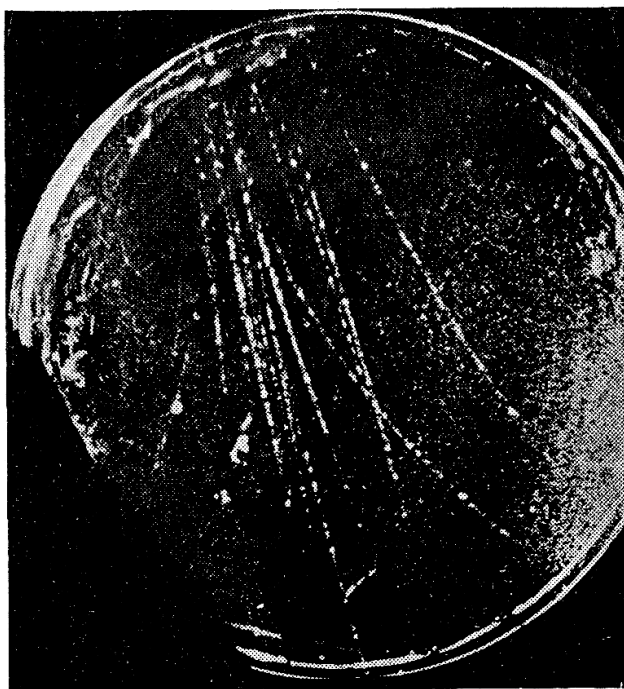
Ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς γνωστόν, ἐκτὸς τῆς ὄντοτης ἐκείνης τὴν ὁποίαν καλοῦμεν ὕλην, ἐμφανίζεται καὶ ἕτερα τοιαύτη, ἣτις εἶναι αἰτία πολυαρίθμων καὶ ποικίλων ἐκδηλώσεων ἐν τῷ ὑλικῷ σύμπαντι. Τὴν ὄντοτητα ταύτην καλοῦμεν ἐνέργειαν. Ἡ θερμότης, ὁ ἠλεκτρισμός, ὁ μαγνητισμός,

τὸ φῶς, εἶναι μερικαὶ ἐκ τῶν μορφῶν αὐτῆς.

Ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, μᾶς ἔδωκε μίαν σχέσιν ἣτις συνδέει μεταξὺ τῶν τὴν μᾶζαν καὶ τὴν ἐνέργειαν. Ἐὰν m εἶναι ἡ μᾶζα ἐνὸς σώματος, E ἡ ἐνέργεια καὶ c ἡ ταχύτης τοῦ φωτός, μᾶς ἔδωσε:

$$E=mc^2.$$

Ὁ τύπος οὗτος μᾶς λέγει ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ μᾶζα εἶναι ποσὰ ἰσοδύναμα. Ἐξ αὐτοῦ συνάγεται ὅτι μικρὸν ποσὸν μάζης πολλαπλασιαζόμενον μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός [δηλ. ἐπὶ τὸ $(300.000 \text{ χμ.})^2$] μᾶς

Φωτογραφία ἠλεκτρονίων καὶ ποζιτρονίων ἐντὸς χώρου διαρρομένου ὑπὸ μαγνητικοῦ πεδίου. Τὰ ἠλεκτρόνια ἐκτρέπονται πρὸς τὰ ἀριστερά, τὸ δὲ ποζιτρόνια πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἡ καμπυλότης ὀρισμένων τροχιῶν τῶν σωματιδίων τούτων εἶνε λίαν αἰσθητή.

παρέχει τεράστιον ποσὸν «ἐργίων», ἥτοι μονάδων ἐνεργείας. Κατὰ ταῦτα ἡ ὕλη μᾶζα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ συμπυκνωμένη ἐνέργεια. Παύει λοιπὸν ἡ ὕλη νὰ ὑπάρχη ὡς ὄντοτης, ἀφοῦ σῦντη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μία τῶν πολλῶν μορφῶν τῆς ἐνεργείας.

(*) W. Heisenberg: Die gegenwärtigen Aufgaben der Theoretischen Physik, Ἐν «Scientia», Φεβρ. 1938 σελ. 66.

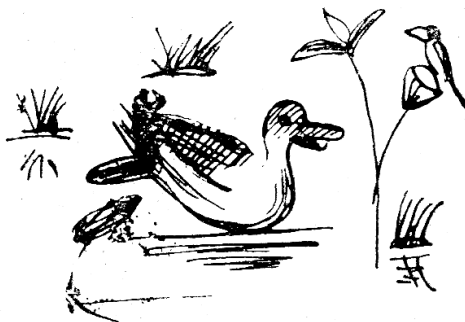
Η ΦΘΟΡΑ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲν εἶναι προῖον θεωρητικῶν μόνον ἔρευνῶν. Εἶναι καὶ ἔξαγόμενον λεπτοτάτων μετρήσεων. Ἡ ἰόντωσις τὴν ὁποίαν ὑφίστανται τὰ ἄτομα τῆς ὕλης, ἔνεκα διαφόρων ἐξωτερικῶν αἰτίων, δὲν εἶναι εἰμὴ φθορὰ καὶ ἐξαφανισμὸς αὐτῆς. Ἡ αὐξήσις τῆς θερμοκρασίας καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς πίεσεως ἑνὸς ἀτόμου συντελοῦν εἰς τὸ ν' ἀποσπασθοῦν ἐν ἡ καὶ περισσότερα ἠλεκτρόνια καὶ νὰ μείνη τοῦτο θετικῶς ἠλεκτρισμένον. Εἶναι γεγονός βεβαιωμένον ἐκ τῶν παρατηρήσεων ὅτι ἡ μεγαλυτέρα ποσότης ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν ἐκπέμπουν οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες ὑπὸ μορφήν ἀκτινοβολίας ὀφείλεται εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς μάζης των, ἡ ὁποία βαίνει διαρκῶς ἐλαττωμένη. Εἶναι δὲ ἀνυπολόγιστον τὸ ποσὸν τῆς ἐνεργείας τὸ ὁποῖον περικλείεται ἐντὸς τῆς ὕλης καὶ ἐλευθεροῦται ἔνεκα διαφόρων λόγων, συντεῖνον οὕτω εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὸν ἐξαφανισμὸν αὐτῆς. Μία σταγὼν ὕδατος δύναται νὰ μᾶς δώσῃ δύναμιν 200 ἴππων. Ἐὰν καύσωμεν ἓνα τόννον ἐκ τῶν καλλιτέρων ἀνθρώκων εἰς καθαρὸν ὀξυγόνον, θὰ ἔχωμεν ἐνέργειαν 5×10^{16} ἐργίων, ἐνῶ ἐὰν ἐλευθερώσωμεν τὴν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν περικλείουν τὰ ἄτομα ἑνὸς τόννου ἀνθρώκου, θὰ λάβωμεν 9×10^{26} ἔργια ἐνεργείας ἤτοι κατὰ 18 δισεκατομμύρια φορὰς μεγαλυτέραν τῆς πρώτης. Συμβαίνει δὲ τοῦτο διότι ὅταν καίωμεν τὸν ἀνθρώκα, τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ φεύγει μὲ τὸν καπνὸν ἢ μένει εἰς τὴν σκωρίαν καὶ τὴν τέφραν, ἐνῶ κατὰ τὴν φθορὰν τῆς ὕλης ἐκλύεται ὅλη ἡ ἐνέ-

ργεια, χωρὶς νὰ ἔχωμεν καπνὸν ἢ τέφραν, «Ἐὰν ἦτο δυνατὸν» γράφει (*) ὁ ἄγγλος φυσικὸς καὶ ἀστρονόμος Sir J. Jeans, «νὰ χρησιμοποιήσωμεν ὅλην τὴν ἐνέργειαν τὴν ὁποίαν περικλείει ὁ ἀνθρώξ, θὰ ἤρκει ἐν καὶ μόνον χιλιόγραμμον διὰ νὰ παράσχῃ θερμότητα καὶ κίνησιν ἐπὶ 14 ἡμέρας εἰς τὰ μαγειρεῖα, θερμάστρας, ἐργοστάσια, σιδηροδρόμους, αὐτοκίνητα κλπ. ὁλοκλήρου τῆς Ἀγγλίας. Ἐν δὲ τεμάχιον ἀνθρώκος μικρότερον ἀπὸ... ἓνα μπιζέλι θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ δώσῃ κίνησιν εἰς τὴν «Μαυριτάνιαν» νὰ διασχίσῃ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς Ἀγγλίαν!»

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαφαίνεται πλέον σαφῶς πῶς αἱ νεώτεροι ἔρευναι (ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὕλην καὶ τὴν συγκρότησιν αὐτῆς) ὠδήγησαν τοὺς ἐπιστήμονας εἰς τὸ νὰ ἀρνηθοῦν ἀρχὰς καὶ ἰδέας, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ 25 ὄλους αἰῶνας ἐπέδρων ἐπὶ τῆς ὅλης πνευματικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ εὐρεσις τῶν χημικῶν ἀτόμων καὶ ἡ διάσπασις αὐτῶν εἰς πλῆθος σωματιδίων, ἡ διαρκὴς ἐναλλαγὴ ἐννοιῶν ὅσον ἀφορᾷ τὸ χαρακτηριστικὸν τὴν ὕλην συνέτειναν νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ ἠλεκτρόνιον καὶ νὰ ἀρνηθῶμεν ὅλα ἐκεῖνα πρὸς ἄλλοτε ἐχαρακτηρίζον αὐτήν. Ἄλλ' ἡ εἰσαγωγή τοῦ νόμου τῆς φθορᾶς τῆς ὕλης καὶ τῆς μετατροπῆς αὐτῆς εἰς ἀκτινοβολίαν ἔφεραν τοὺς φυσικοὺς πρὸς νέα ἐντελῶς πεδία, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὰς παλαιὰς ἰδέας.

(*) Μνημ. ἔργον σελ. 237.

ΟΙ "ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΝΔΡΕΣ,, ΚΑΙ Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ

Η ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ

Ἡ διάκρισις μεταξὺ Βολταίρου-συγγραφέως καὶ Βολταίρου-ἀνθρώπου ἐξέπληξεν ἴσως ἀρκετοὺς ἀπὸ ἐκείνους πὺν ἐδιάβασαν τὸ σχετικὸν ἄρθρον μας εἰς τὸ προπερασμένον φύλλον τῶν «Ἀκτίνων». Ἐῖμεθα τόσον συνειθισμένοι νὰ νομίζωμεν, ὅτι πίσω ἀπὸ τὴν συγγραφικὴν ἀξίαν κρύπεται πάντοτε μία ἠθικὴ ἀξία, ὥστε δυσκολευόμεθα νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν ἀντίθεσιν πὺν ἐμφανίζει ἡ πραγματικότης. Ἴσως μικροτέραν δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ ἀντιληφθῶν τὴν ἀντίθεσιν αὐτὴν θὰ ἐδοκίμασαν μερικοὶ σύγχρονοι τοῦ Βολταίρου καὶ πρῶτα-πρῶτα ὁ Ζάν-Ζακ Ρουσσώ. Πράγματι, ὀλίγοι ἀπὸ ἐκείνους πὺν τόσον ἀρέσκονται εἰς τὸ νὰ ἀναφέρουν μὲ θαυμασμὸν τὰ ὀνόματα τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Ρουσσώ μαζύ, ὑποπιεύονται πόσον ὁ πρῶτος εἶχε κακομεταχειρισθῆ τὸν δεύτερον. Ἐξήτοῦσε κυριολεκτικῶς τὴν ἐξόντωσίν του καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχη εἰς τὸν διωγμὸν του δὲν ἐδίστασε νὰ προβάλλῃ ὡς ὑπέρμαχος ἰδεῶν πὺν ὁ ἴδιος εἶχε χλευάσει καὶ μνηστηρίσει μὲ ἀφάνταστον πάθος. «Τὸν βλέπει κανεὶς», λέγει ὁ ἀρκετὰ γνωστὸς καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας Emile Faguet, νὰ καταδιώκῃ ἓνα Ρουσσώ πὺν δὲν τοῦ ἔκαμε τίποτε, μὲ ἓνα ἀπίστευτον πάθος, νὰ τὸν καταγγέλλῃ ὡς...ἐχθρὸν τῆς θρησκείας καί, εἰς ἐποχὴν ὅπου ὁ δυστυχὴς αὐτὸς ἦτο προγεγραμμένος παντοῦ, νὰ ζητῆ νὰ τοῦ ἐπιβληθῆ ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου, πρῶγμα κᾶπως περιεργον εἰς τὸ στόμα ἐκείνου, πὺν ἐζήτει τὴν κατάργησιν τῆς θανατικῆς ποινῆς»!

Αὐτὰ λέγει ὁ Faguet. Ἐνας ἄλλος Γάλλος ἱστορικός, ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Bellesort ἀναφέρει, εἰδικώτερον, ἓνα λιβέλλον τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Βολταῖρος κατὰ τοῦ Ρουσσώ, μὲ τὸν τίτλον «Le sentiment des citoyens». Εἰς τὸν λιβέλλον του αὐτὸν ὁ Βολταῖρος φροντίζει νὰ φορτώσῃ εἰς τὴν ράχιν τοῦ ἐχθροῦ του, τοῦ κόσμου τὰ ἐγκλήματα καὶ τὰς αἰσχροουργίας, διαπραχθείσας κατὰ τὸ πλεῖστον μόνον εἰς τὴν

φαντασίαν τοῦ Βολταίρου. Ταῦτα διὰ νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρέπει νὰ συλληφθῆ καὶ νὰ θανατωθῆ ὁ Jean-Jacques Rousseau! Αὐτὰ ἐζήτει μὲ πάθος καὶ ἐπιμονὴν ἀνήκουστον ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Traité sur la tolérance!*

* * *

Καὶ ὁ Ρουσσώ εἶναι τὸ γνωστότερον εἰς τὸ πολὺ κοινὸν θῦμα. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ἐναντίον τοῦ ὁποῖου ἡ συκοφαντικὴ ἐκστρατεία τοῦ Βολταίρου διεξήχθη μὲ μανίαν πὺν ἐμποιεῖ πράγματι τὴν φρίκην, ἦτο ἓνας ἄλλος περίφημος συγγραφεὺς, ὀλιγώτερον γνωστὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι τὰ ἔργα του, εἰς τὴν λογοτεχνικὴν κριτικὴν ἀφιερωμένα, δὲν προωρίζοντο διὰ τὸ πολὺ κοινόν. Ὁ Ἡλίας Fréron. Ὁ Fréron, ἄνθρωπος πὺν εἶχε πάρει τοῖς μετροπτοῖς τὴν «ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως», ἐπέκρινεν, ἐντελῶς ἀπὸ περιοπῆς, τὰς φιλοσοφικὰς ἰδέας τοῦ Βολταίρου. Ποῦ νὰ τὸ ἀνεχθῆ ὅμως αὐτὸ ὁ ἀπόστολος τῆς ἀνεκτικότητος! Τοῦ ἐπετέθη διὰ νὰ τὸν κυλίσῃ εἰς τὸν βόρβορον. Καὶ τί δὲν τοῦ εἶπε, τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ, ὁ Βολταῖρος! Κτῆνος, ἐγκληματίας, ἐστερημένος κάθε ἠθικῆς καὶ κάθε τιμῆς, μέθυσος, κλέπτης, μπράβος, ἄτιμος...τέλος πάντων ὅλον τὸ ὑβρεολόγιον τῆς Γαλλικῆς γλώσσης ἐπεστρατεύθη. Ἀκολούθως ἡ συκοφαντικὴ μυθοπλαστία λαμβάνει συστηματικώτερον μορφήν. Ἐκδίδεται ὀλόκληρον βιβλίον κατὰ τοῦ Fréron: «Anecdotes sur Fréron, écrites par un homme de lettres à un magistrat qui voulait être instruit des moeurs de cet homme». Καὶ ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Βολταίρου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀποτελεῖ νέαν ἔκδοσιν τοῦ λιβέλλον αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος, ὡς ἀναφέρει ὁ Condamin, ἐχαρακτηρίσθη ὡς συλλογὴ συκοφαντιῶν, πὺν ἀποτελεῖ chef-d'oeuvre κακολογίας καὶ διαστροφῆς τῆς ἀληθείας! Καὶ εἰς τὸν Ρουσσώ ὅμως ἐδόθη ἀφορμὴ σκέψεων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον...

Ἄλλὰ φυσικά ὁ Fréron εἰς τὰς ἐπιθέσεις πὸν ὑφίστατο εἶχε καὶ ἄλλην συντροφίαν ἐκτὸς τοῦ Ρουσσώ. Συγγραφεὺς φίλος τοῦ Βολταίρου, αὐτὸς ἀκριβῶς πὸν ἔγραψε διὰ τὴν ἐξάρα τὸν Βολταῖρον ὡς «μεγάλον ἄνδρα», ὁ Albert Bayet, δὲν εὗρισκε καμμίαν δικαιολογίαν διὰ τὴν ἀχαρκτηρίστον πράγματι πολεμικὴν πὸν ἤσκησεν ὁ Βολταῖρος κατὰ τοῦ Le Franc de Pompignan ἐπειδὴ οὗτος, κατὰ τὴν εἰσοδοχὴν του ὡς Ἀκαδημαϊκοῦ, ἐπέκρινε τὰς φιλοσοφικὰς βάσεις τοῦ Βολταίρου καὶ τῶν λοιπῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν. Σάτυροι, ἐπιγράμματα, λιβελλογραφήματα ἐξετοξεύθησαν κατὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν «Roesies sacrées», διότι ὁ Pompignan ἐτόλμησε νὰ ἔχη καὶ αὐτὸς τὴν γνώμην του, διάφορον ἀπὸ τὰς ἰδέας τοῦ Βολταίρου! Εἰς ἐκείνους πὸν ἐπέκριναν τὰς ἰδέας του ὁ Βολταῖρος ἀπῆρτα πάντοτε μὲ ἐπίθεσιν προσωπικὴν, κατὰ τοῦ ἀτόμου, κατὰ τῆς κοινωνικῆς ὑποστάσεως, κατὰ τῆς τιμῆς τοῦ διαφωνοῦντος!

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ παραπάνω φαντάζεσθε τί ἐτραβοῦσαν ὅσοι δὲν ἦσαν συγγραφεῖς κύρους καὶ Ἀκαδημαϊκοί! Ὡς ἓνα κλασικὸν παράδειγμα ἀναφέρεται ἡ περίπτωσις τοῦ Rigollet, βιβλιοπώλου εἰς τὴν Λυών. Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Βολταίρου κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς βιοπαλαιστοῦ ἐπροκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν ἰδίως τοῦ Brunetiere, ὁ ὁποῖος διηγεῖται τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον του «Études critiques sur l'histoire de la littérature française». Ὁ Condamin ἐπὶ τῇ βάσει νέας μελέτης τῶν ὑπαρχόντων στοιχείων συμπληρώνει τὴν ἀφήγησιν. Ὁ Βολταῖρος εἶχε γράψει ἓνα βιβλίον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «Dialogues chrétiens». Ὑπὸ τὸν τίτλον αὐτὸν ἐκρούπητο ἓνα λιβελλογράφημα κατὰ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Τὸ χειρόγραφον τοῦ ἔργου ἐστάλη εἰς τὸν Rigollet πρὸς δημοσίευσιν, καὶ ὁ Rigollet τὸ ἐδημοσίευσεν. Τὸ ἔργον ἐκυκλοφόρησε καὶ εἰς τὴν Λυών καὶ εἰς τὴν Γενεύην, ὅταν ὁ Βολταῖρος, ἄγνωστον διὰ τί, ἠθέλησε νὰ τὸ ἀποσύρῃ τῆς κυκλοφορίας. Ὁ βιβλιοπώλης ἠρνήθη, διότι τὸ βιβλίον εἶχε κα-

λὴν κυκλοφορίαν. Ὁ Βολταῖρος ἐπιμένει καὶ καταφεύγει εἰς τὴν γνωστὴν συνταγὴν. Κατηγορεῖ τὸν Rigollet ὅτι δημοσιεύει ὡς δῆθεν ἰδικόν του ἔργον τὸ ὁποῖον δὲν ἔγραψεν ἀπὸ τὸν Βολταῖρον. Δι' ἐπιστολῆς του πρὸς ἓνα φίλον του εἰς τὴν Λυών ζητεῖ ἀπὸ αὐτὸν νὰ πάρῃ πίσω τὸ χειρόγραφον. Ἄλλὰ ἡ φιλικὴ παρέμβασις ἀποτυγχάνει. Ὁ Βολταῖρος ἀπευθύνεται τότε μὲ μίαν καθικελευτικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν διευθυντὴν τῆς ἀστυνομίας, ζητῶν τὴν παρέμβασίν του διὰ νὰ τοῦ ἀποδοθῇ τὸ χειρόγραφον. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ὑβρίζει τὸν Rigollet μὲ τὸν χειρότερον τρόπον καὶ τὸν κατηγορεῖ ἐπὶ κλεψιτυπία. Καὶ ἡ ἀστυνομικὴ ἔρευνα ἀποκαλύπτει ὅτι τὸ χειρόγραφον ἐστάλη ὄντως εἰς τὸν βιβλιοπώλην ἀπὸ τὸ Ferney, ἀπὸ τὸν ἐξοχικὸν πύργον τοῦ Βολταίρου! Καὶ ὁ Βολταῖρος, ὁ ὁποῖος ἔστειλε τὸ χειρόγραφον, τὸ ἀναζητεῖ κατόπιν, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὸ πειστήριον. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καταγγέλλει ψευδῶς εἰς τὴν ἀστυνομίαν ἓνα βιβλιοπώλην, παίζει μὲ τὴν περιουσίαν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν προσωπικὴν ἔλευθερίαν ἑνὸς βιοπαλαιστοῦ ἐντίμου! Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐπιεικεστέρως ἠθικῆς, παρατηρεῖ ὁ Brunetiere, αὐτὸ ἀποτελεῖ προᾶξιν τὴν ὁποῖαν καλύπτεται νὰ μὴ χαρακτηρίσῃ κανεὶς...

Ἴδου ὅμως καὶ μία ὀλίγον ἀστεία περίπτωση πὸν διηγεῖται ὁ Condamin, ἀκολουθῶν ἐν τούτῳ τὸν Sainte-Beuve. Ὁ Βολταῖρος εἶχε ἀγοράσει ἀπὸ τὸν De Brosses, πρόεδρον τοῦ «Παρολαμέντου» τῆς Dijon, ἓνα πύργον εἰς τὸ Tournay, μετὰ τῆς περιοχῆς του. Ὅταν ὅμως ὁ Βολταῖρος ἐπῆγε νὰ παραλάβῃ τὸ κτῆμα, ἠθέλε νὰ τοῦ δοθῇ καὶ κάποια ποσότης κανσοξύλων, πὸν ἦτο ἐκεῖ ἀποθηκευμένη. Ὁ De Brosses εἶχε τὴν ἀτίληψιν ὅτι τὰ κανσοξύλα αὐτὰ δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὸ συμβόλαιον. Ὁ Βολταῖρος ἐπέμενεν ὅτι τοῦ εἶχαν πωληθῆ καὶ αὐτά. Εἰς τὸ τέλος παρεπέμφθη ἡ ἔρις εἰς διαιτησίαν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν κερδισμένος ἐβγήκε ὁ De Brosses.

Ὁ Βολταῖρος ὅμως τὸ ἔγραψε αὐτό.

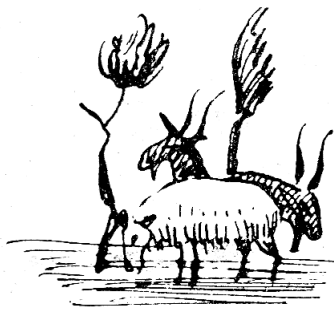
Καὶ ἐπερίμενε τὴν σειρὰν τοῦ νὰ ἐκδικηθῆ. Δέκα ὀλόκληρα χρόνια ἐπέρασαν, ἕως ὅτου τὰ κούτσουρα τοῦ Tournay ἀναφανοῦν πάλιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Πράγματι μετὰ δεκαετίαν ἀπὸ τῆς ἱστορίας αὐτῆς τῶν καυσοξύλων, εἶχε τεθῆ ἡ ὑποψηφιότης τοῦ De Brosse διὰ τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν. Τώρα θὰ πληρωθοῦν τὰ καυσόξυλα! Ἐστρατεία κατὰ τοῦ De Brosse! Γράμματα εἰς τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς, συκοφανταί, θόρυβος! Εἰς τὸ τέλος, τὰ κούτσουρα ἔκλεισαν τὴν θύραν τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν De Brosse. Ἡ ἐκδίκησις εἶχε συντελεσθῆ! «Ὁ De Brosse» παρατηρεῖ ὁ Sainte-Beuve, «διότι δὲν ἠθέλησε νὰ χαρίσῃ εἰς τὸν Βολταῖρον δεκατέσσαρα δεμάτια καυσόξυλα δὲν ἠμπόρεσε νὰ γίνῃ Ἀκαδημαϊκός. Καί, τὸ χειρότερον, ἡ μνήμη τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῦ θὰ ἔμενε καὶ σήμερον ἀκόμη κηλιδωμένη ἀπὸ τὰς φοβερὰς κατηγορίας πὸν ἐξετόξενσε μὲ τόσην ἀναίδειαν ἐναντίον τοῦ ὁ Βολταῖρος, ἂν ἡ δημοσίευσίς τῆς σχετικῆς ἀλληλογραφίας δὲν ἀπεκάλυπτε καθαρά, εἰς ποίαν μεριὰν εὐρίσκειται ὁ ἔντιμος ἄνθρωπος καὶ εἰς ποίαν μεριὰν ὁ συκοφάντης καὶ ὁ ψεύτης»!

Αὐτὰ λέγει ὁ Σαιντ-Μπέβ. Ὡς πρὸς τὸν De Brosse, μόλις τώρα τελευταίως ἀρχίζει νὰ ἀποκαθίσταται τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦ ὄνομα καὶ νὰ γίνεταί γνωστὸν τί ὀφείλει ἡ ἀνθρωπότης εἰς αὐτόν. Ἐσχάτως ἐξεδόθη ἓνα βιβλίον τοῦ Alan Carey Taylor «Ὁ De Brosse καὶ ἡ Αὐστραλία»

εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος ἐκθέτει τὴν μεγάλην καὶ σπουδαιοτάτην συμβολὴν τὴν ὁποίαν ὁ De Brosse παρέσχεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν καὶ ἐξερεύνησιν τῆς Ὠκεανίας, συμβολὴν ἣ ὁποία τόσον ἀδίκως ἔχει λησμονηθῆ. Ἀναγγέλλον τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ τὸ γνωστὸν φιλολογικὸν περιοδικὸν «Nouvelles litteraires» εἰς τὸ φύλλον τῆς 12 παρελθόντος Φεβρουαρίου λέγει ὅτι οἱ Γάλλοι αἰσθάνονται ἐντροπὴν διὰ τὸ μᾶθημα πὸν λαμβάνουν ἀπὸ ἓνα ξένον, ὁ ὁποῖος τοὺς διδάσκει τί ὀφείλει ἡ ἀνθρωπότης εἰς ἓνα συμπατριώτην των. Πράγματι ἡ ἐξερεύνησις τῆς Ὠκεανίας καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῶν νήσων πὸν ἀποτελοῦν τὴν πέμπτην αὐτὴν Ἡπειρον τοῦ πλανήτου μας κατέστη δυνατὴ χάρις εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ De Brosse, ὁ ὁποῖος ὅμως εἰς τὴν πατρίδα του ἔμεινε ἀγνωστος καὶ ἀφανής, διότι ἔτσι ἠθέλε τὸ ἐκδικητικὸν πνεῦμα τοῦ Ἀποστόλου τῆς συγχωρητικότητος καὶ τὰ δεμάτια τῶν καυσοξύλων του!

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸν De Brosse, ἤλθαν οἱ ξένοι, ἰδίως οἱ Ἄγγλοι εἰδικοί, νὰ ἀνοίξουν τὰ μάτια τῶν Γάλλων. Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ γενικώτερον ἀνοίγουν πλέον τὰ μάτια τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν σημασίαν πὸν ἔχει ἡ περίφημος «ἐλευθέρα σκέψις» τῶν διαφόρων ὀρθολογισμῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τῆς «ἄνευ Χριστοῦ» περιφήμου ὀρθολογιστικῆς ἠθικῆς....

Z. N.

ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΟΥ ΠΕΚΙΝΟΥ

Μεταξύ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ μερικῶν ἄλλων κύκλων, προεκάλεσεν, ἀπὸ ἐτῶν, μεγάλο ἐνδιαφέρον ὁ λεγόμενος Κινάνθρωπος ἢ ἄνθρωπος τοῦ Πεκίνου, ἦτοι ὑπολείμματα ἀπολιθωμένων σκελετῶν, τὰ ὁποῖα εὗρέθησαν ἐν Chou-Koutien, πλησίον τοῦ Πεκίνου.

Τὰ εὗρήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ σκελετῶν 30 περίπου ἀτόμων, παρουσιάζουν διὰ τοὺς εἰδικούς, τοῦτο τὸ ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον, ὅτι εἶχε δημιουργηθῆ ἐντύπωσης βασικῆς διαφορᾶς τῶν εὗρημάτων ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἐντεῦθεν δὲ διευτυπώθη παρ' ἐνίων ἐπιστημόνων ἢ εἰκασία ὅτι τὰ εὗρήματα ταῦτα ἀνήκον εἰς ἓνα εἶδος ζῴου, τὸ ὁποῖον ἴστατο μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πιθήκου, εἰς ἓνα εἶδος δηλαδὴ «πιθηκάνθρωπου». Ὅτι δηλ. ὁ περίφημος πιθηκάνθρωπος, διὰ τὸν ὁποῖον πολὺς λόγος καὶ θόρυβος ἔχει γίνεαι, τὸν ὁποῖον ὅμως οὐδεὶς ποτὲ εἶδε μὲ τὰ μάτια του, εἶχε πλέον ἀφήσει ἐκεῖ τὰ λείψανά του.

Αἱ ἔρευναι εἰς τὸ σπήλαιον τῆς Chou-Koutien ἤρχισαν τῷ 1921 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σουηδοῦ ἐρευνητοῦ Δρος T. G. Anderson μὲ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἰδρύματος Ροκφέλλερ καὶ τῆς κινεζικῆς παλαιοντολογικῆς ἐταιρείας.

Τὰ εὗρήματα κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἀποκλειστικῶς ὀστᾶ ζῴων. Αἰφνιδίως ὅμως ὁ Δρ Zdansky εὔρε μεταξὺ τῶν σκελετῶν ζῴων τῆς πλειστοκαίνου ἐποχῆς δύο ἀνθρωπίνους ὀδόντας. Ἀμέσως τὸ μέχρι τότε ἀνακαλυφθὲν ὕλικόν ἐξητάσθη καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν καθηγητὴν τῆς ἀνατομίας τοῦ Πανεπιστημίου Ροκφέλλερ εἰς τὸ Πεκίνον D. Black μὲ πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα, δηλ. τὴν ἀνακάλυψιν καὶ ἄλλων ἀνθρωπίνων ὀστῶν. Παραλλήλως αἱ ἔ-

ρευναι ἐσυνεχίσθησαν ἐντατικώτερον καὶ νέα εὗρήματα ἤλθον εἰς φῶς.

Μερικοὶ ὅμως ἐν τῷ μεταξύ, πρὶν ἀκόμη προχωρήσουν ἀρκετὰ αἱ ἔρευναι, ἔσπευσαν νὰ ἀναγγείλουν, ὅτι τὰ εὗρήματα ἀνήκον εἰς τὸν πιθηκάνθρωπον. Πρὸς ὑποστήριξιν τούτου ἔφεραν δύο κυρίως λόγους. Πρῶτον τὴν μικρὰν χωρητικότητά τοῦ κρανίου, ἢ ὁποῖα ὑπελογίζετο μεταξὺ 900—1200 κ. ἐκ. καὶ δεύτερον τὴν ἔλλειψιν κάθε ἴχνους ἐργασίας ἀνθρωπίνης, ἢ ὁποῖα θὰ μᾶς ἐπληροφόρει ὅτι τὸ ὄν αὐτὸ ἦτο λογικόν. Οὔτε ὄπλα δηλαδὴ ἀνευρέθησαν, οὔτε ἐργαλεῖα οὔτε ἴχνη πυρός.

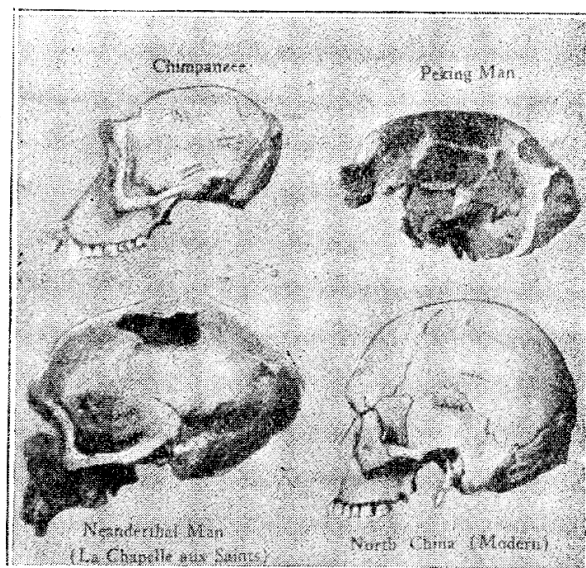
Αἱ ἔρευναι ὅμως ἐσυνεχίσθησαν καὶ μὲ τὰ ἀποτελέσματά των ἤλθον νὰ ἀνατρέψουν τὰς ἀρχικὰς εἰκασίας. Τὰ νεώτερα αὐτὰ πορίσματα τὰ ἐκθέτει εἰς τὸ τεῦχος τοῦ π. Ἰανουαρίου τοῦ εἰδικοῦ περιοδικοῦ τοῦ Μουσείου τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας τῆς Νέας Ὑόρκης, «Natarele History» ὁ διακεκριμένος γάλλος ἀνθρωπολόγος καὶ ἐρευνητὴς τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς P. Teilhard de Chardin.

Τὰ πορίσματα εἶναι ἐν συντόμῳ τὰ ἑξῆς:

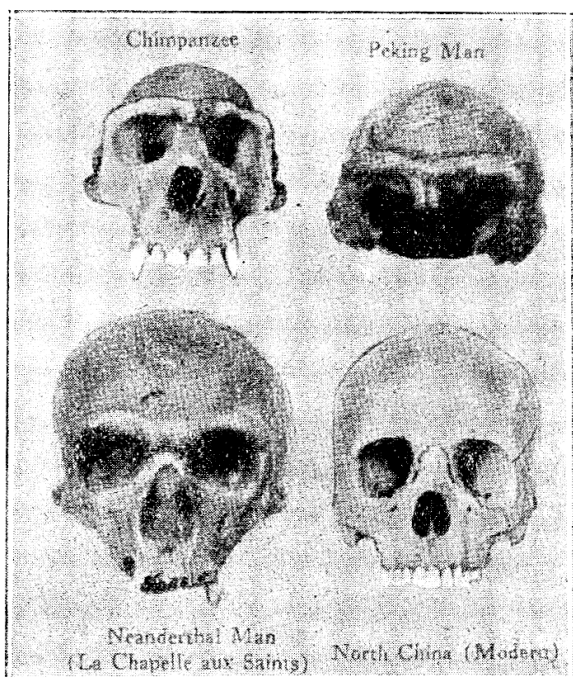
Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Πεκίνου, λόγῳ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, τῶν ὀδόντων, τοῦ σχήματος τῆς σπονδυλικῆς στήλης, τοῦ μετώπου καὶ τοῦ κρανίου, ἀνήκει ἀναμφιβόλως εἰς κατωτάτην βαθμίδα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἀδιαμφισβητήτως εἶναι ἄνθρωπος, λόγῳ τοῦ σχήματος τῆς κάτω σιαγόνης, τοῦ μεγέθους τῆς κάψης τοῦ κρανίου, τὸ ὁποῖον κατὰ προσφάτους καταμετρήσεις εἶναι 1450 κ. ἐκ. χωρητικότητος (περίπου ὅσος ὁ μέσος ὄρος τῆς περιεκτικότητος τοῦ κρανίου ἐνδὸς σημερινοῦ ἀνθρώπου) τέλος λόγῳ τῆς ἱκανότη-

τος την οποίαν είχε εις την κατασκευήν εργαλείων και την παραγωγήν πυρός, ως αποδεικνύεται εκ των πολυαριθμών υπολειμμάτων ανθρώπων και στάκτης, τα όποια εύρέθησαν μέσα εις τὸ σπήλαιον. Ἀπὸ τὰ πολλὰ ὄστια ζώων, τὰ όποια εύρέθησαν μέσα εις τὸ σπήλαιον, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐγνώριζε καὶ τὸ κυνήγιον, ἀπὸ τὸ ὅποιον καὶ ἐξοῦσε.

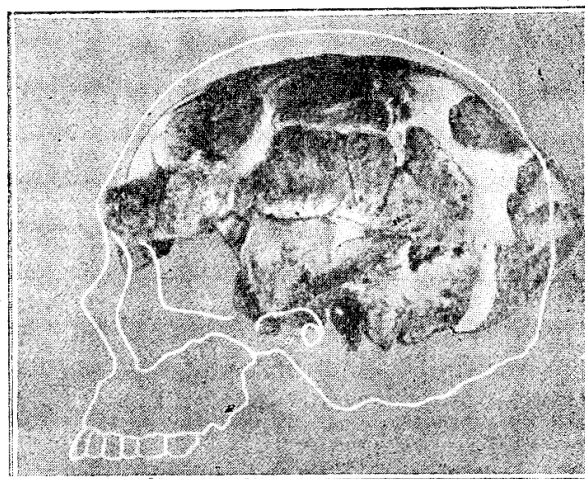
Αἱ ἔρευναι, αἱ ὑποῖαι ὑπολογίζεται ὅτι θὰ διαρκέσουν μέχρι τοῦ 1940, φαίνεται ὅτι ἔφθασαν εἰς τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον σημεῖον. Ὡς ἐλπίζει δὲ ὁ κ. de Ghardin, αἱ προσεχεῖς ἀνακαλύψεις ἐπιφυλάσσουν ἴσως τὴν πληρεστέραν διαφώτισιν τῆς θέσεως τοῦ «Κινανθρώπου» μέσα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

2. Τὰ αὐτὰ κρανία δρώμενα πλαγίως. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ Κινανθρώπου καὶ χιμπατζῆ εἶναι καὶ πάλιν πρόδηλος.

1. Κρανίον χιμπατζῆ, Κινανθρώπου, Νεάντερταλ καὶ σημερινοῦ βορείου Κινέζου. Τὸ κρανίον χιμπατζῆ, ὡς καὶ πάντων τῶν ἀνθρωποειδῶν, ἔχει χωρητικότητα κατὰ μ. ὄ. 500 κυβ. ἐκατ. Τὸ κρανίον τοῦ Κινανθρώπου, συμφώνως πρὸς τὰς τελευταίας καταμετρήσεις ἔχει 1450 κυβ. ἐκ. Τὸ τεράστιον αὐτὸ κενὸν γίνεται αἰσθητὸν καὶ μὲ τὸ πρῶτον βλέμμα.

3. Παριστᾶ τμῆμα κρανίου τοῦ Κινανθρώπου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται διάγραμμα κρανίου σημερινοῦ Κινέζου. Σοβαραὶ μορφολογικαὶ διαφοραὶ δὲν ὑπάρχουν. Ἡ δὲ κρανιακὴ χωρητικότης εἶνε σχεδὸν ἡ αὐτή.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΝ ΤΑΜΕΣΙ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΩΝ ΑΝΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΗΤΩΝ

Ἔχουν λεχθῆ πολλά ἐπάνω στή θλιβε-
ρῇ δυστυχία πού καί σήμερα ἀκόμα βα-
σανίζει χιλιάδες καί ἑκατομμύρια ἀνθρώ-
πινα πλάσματα. Οἱ «ἀπόκληροι τῆς τύ-
χης» — τὰ οἰκτρὰ νανάγια τῆς ζωῆς καί τοῦ
συγχρόνου «πολιτισμοῦ» — ἔγιναν ἀντικεί-
μενον πολλῶν συζητήσεων καί ἀκαδημαϊ-
κῶν δακρύων. Ποιὸς ὅμως θὰ τοὺς πο-
νέση τοὺς δυστυχισμένους αὐτούς; Δηλα-
δὴ ποιὸς θὰ τοὺς πονέση ἐμπράκτως;
Ποιὸς θὰ τοὺς ξαναφέρει τῆ ζωῆ, τῆ χα-
ρᾶ, τὸν ἀνθρωπισμό;

Ἔνα ὑπέροχο στ' ἀλήθεια, βιβλίο, τοῦ
W. J. Smart «Christ in the Thames
Embankment» μᾶς δίνει μιὰν ἀπάντη-
ση στὰ ἐρωτήματα αὐτά. Ἀπάντηση παρ-
μένη ὄχι ἀπὸ βιβλία, οὔτε ἀπὸ θεωρίες
κι' ἀπὸ διάφορα «κατηγορῶ» κι' ἀπὸ
ὅλα τὰ γνωστὰ φθηνὰ λόγια. Ἀπάντη-
ση παρμένη ἀπὸ τῆ ζωῆ τὴν ἴδια. Ἀπὸ
τῆ ζωῆ τῶν «ἀποκλήρων τῆς τύχης», πού
ζοῦν στὸ Λονδίνο ξενυχτῶντας στὶς ὄχθες
τοῦ Τάμεσι, ἀπελπισμένοι, ράκη, ὄντα
πού κι' αὐτὰ τὰ ἴδια ἔχουν ξεχάσει πὼς
εἶναι ἄνθρωποι. Κι' ὅμως, κάποιος ἔρ-
χεται νὰ τοὺς τὸ θυμίση ὅτι εἶναι ἄνθρω-
ποι. Νὰ τοὺς πῆ ὅτι μ' ὅλη τους τὴ δυσ-
τυχία, ὁ δρόμος στὴ ζωῆ εἶναι ἀνοικτός
γι' αὐτούς. Καί πὼς γιὰ τὸν ἄνθρωπο
πού θέλει τὸν ψυχικὸ του καθαρό οὔτε
ἢ πειὸ μαύρη δυστυχία δὲν εἶναι ἐμπόδιο
γιὰ τὸ γυρισμὸ στὴ ζωῆ καί στὴ χαρᾶ.

Τὸ βιβλίο τοῦ Smart εἶναι γεμᾶτο πε-
ριγραφές γεγονότων πού συνέβησαν σὲ
συνανθρώπους μας, πού οἱ περισσότεροι
ἀπ' αὐτοὺς ζοῦν ἀκόμα σήμερα. Εἶναι,
ἄλλως τε, τόσο πρόσφατα τὰ γεγονότα αὐ-
τά! Καί εἶναι τόσο λυπηρό, ὅτι αὐτὰ τὰ
γεγονότα δὲν θέλουμε νὰ τὰ προσέξουμε!

Οἱ ἀναγνώσται μας θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν
νὰ τοὺς παρουσιάσωμε ἐδῶ δύο εἰκόνες
παρμένες ἀπὸ τὸ φυσικὸ ἐντελῶς. Ὁ
Smart μᾶς διηγεῖται γεγονότα πού ἀντε-
λήφθη, καί ὅπως τὰ ἀντελήφθη, αὐτὸς ὁ

ἴδιος. Χωρὶς κτενίσματα καί χωρὶς νὰ θί-
ξουμε τὴν ἀφέλεια πού ἔχει κάθε ἀβίαστη
ἀφήγηση—ὅπως εἶνε παρμένες ἀπὸ τὴν
πραγματικότητα, μεταφέρομε ἐδῶ τὶς δύο
αὐτὲς μικρὲς ἱστορίες, ἱστορίες τοῦ πόνου
καί τῆς νίκης.

Μέσα σὲ μιὰ Ἐκκλησία τοῦ Νοτίου
Τμήματος τοῦ Λονδίνου, πού τὴ νύκτα
προσφέρει καταφύγιο στοὺς ταλαιπωρη-
μένους ἀστέγους τῶν ὄχθων τοῦ Ταμέ-
σεως ὁ V. Z. Smart ἐγνώρισε τὸν Ἀλ-
βέρτο Φρίμαν. Ἦταν ἓνας ἄνθρωπος ἀ-
νεπτυγμένος, ἔξυπνος, ἀλλὰ σὲ τί κατά-
σταση εὐρισκόταν! Κουρελιασμένος, μ'
ἓνα πρόσωπο πού πάνω σ' αὐτὸ ἢ πεῖνα
εἶχε χαράξει βαθειὰ σημάδια, μὲ τὰ μαλ-
λιὰ πρόωρα ἀσπρισμένα. Καί ὅμως κάτω
ἀπ' τὸ θλιβερὸ αὐτὸ ἐξωτερικὸ, μέσα ἀπ'
τὸ ἀνήσυχο καί ἀπελπισμένο βλέμμα καί
τὶς βαθειὲς ρυτίδες τοῦ μετώπου, ὁ καλὸς
παρατηρητὴς μπορούσε ἴσως νὰ ἀνακαλύ-
ψη στοιχεῖα ψυχικοῦ θάρρους καί δυνά-
μεως ἐσωτερικῆς.

Ὁ συγγραφεὺς ἀφοῦ ἐφρόντισε νὰ τοῦ
δοθοῦν καινούρια ροῦχα καί ὅ,τι μπορούσε
νὰ καλλιτερεύση τὴν ἐξωτερικὴ του ὄψι
καί νὰ τὸν ἐπαναφέρει σὲ μιὰ ἀξιοπρεπῆ
κοινωνικὴ ἐμφάνιση, τὸν ἐκάλεσε στὴν
«Ὁμάδα τῆς Ὁξφόρδης», πού εἶχε ἰδρύ-
σει ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀπόκληρους
τῆς ζωῆς, πού ἢ δυστυχία, ἢ ἀνεργία, ἢ
διάφορες ἄλλες συνθῆκες τοὺς εἶχαν κατα-
δικάσει νὰ ἀλητεύουν καί νὰ περνοῦν τὶς
νύκτες των πάνω στὶς πλάκες τῶν ὄχθων
τοῦ Ταμέσεως, μέσα σὲ κρύπτες Ἐκκλη-
σιῶν, ἢ κάτω ἀπὸ στοές.

Μέσα στὴν ὀμάδα αὐτὴ ὁ Φρίμαν ἔγινε
ἓνα ἀπ' τὰ καλλίτερα μέλη. Αὐτὸς εὗρισκε
καί ἄλλους καί τοὺς ὠμιλοῦσε μὲ πίστι
καί λεπτότητα, χωρὶς ποτὲ νὰ τοὺς ἀπευ-
θύνη ἀδιάκριτες ἐρωτήσεις, αὐτὸς πάντα
ἐφαινόταν σὰν ὑπόδειγμα Χριστιανοῦ,
φρόντιζε διαρκῶς γιὰ τοὺς ἄλλους καί ἦ-
ταν ἀγαπητὸς ἀπ' ὅλους.

Και όμως ο άνθρωπος αυτός δεν φαινόταν ακόμα να έχει εσωτερική γαλήνη. Κάτι στην έκφρασή του επρόδιδε ότι μέσα του κάτι τον έπιεζε που δεν ήθελε να το φανερώσει.

Ξαφνικά ο Φρίμαν έστειλε μια σημείωση ότι κόβει κάθε δεσμό με την 'Ομάδα. 'Η θλίψις όλων ήτο βαθειά, γιατί κατάλαβαν ότι κάποια τραγωδία κρύβεται πίσω από αυτό. 'Επί πέντε μέρες κανείς δεν τον είδε. 'Ο συγγραφέας είδοποίησε όλα τα μέλη της 'Ομάδος να φροντίσουν να τον εύρουν όπουδήποτε και να τον φέρουν στο σπίτι του οποιαδήποτε ώρα της ημέρας ή της νυκτός. Και πραγματικά βρέθηκε. 'Αλλά με πόση δυσκολία έπείσθη να πάει! «'Οχι», έλεγε, «δεν μπορώ να αντικρύσω τον άνθρωπο αυτόν (δηλ. τον συγγραφέα). Τί μπορεί άλλο να μου κάνη; Κανείς δεν μπορεί. Πολύ φοβούμαι, ούτε ο Θεός ο ίδιος. 'Αφήστε με να φύγω από τη ζωή και να λησμονηθώ!».

Ευτυχώς στο τέλος, ύστερα από πολλά βάσανα, κατώρθωσαν να τον πείσουν και όταν τον αντίκρισε ο συγγραφέας, ήταν τέτοια η ψυχική του κατάπτωση, ώστε κατάλαβε ότι έπρεπε άμέσως κάτι να του δώσει να κάνει για να ξεχάσει τον πόνο του.

Του πρότεινε λοιπόν να πάη μαζί με τους δυο γιουούς του σε μια έξοχή, στο Box Hill του Σάρρεϋ, για να εκλέξουν το καταλληλότερο μέρος για κατασκήνωσι της 'Ομάδος επί τρεις εβδομάδες. 'Ο Φρίμαν δεν μπορούσε να το πιστέψει. «Μα πώς με εμπιστεύεσθε;» ρωτούσε με απορία. Και όταν είδε ότι ο συγγραφέας του εμπιστεύθηκε και τα παιδιά του ακόμη, τότε άρχισε πάλι το ήθικόν του να ανυψώνεται και το μυαλό του να αναρρωνύη. 'Επέστρεψε τελείως διαφορετικός και όταν επί τρεις εβδομάδες έμεινε στην κατασκήνωσι ως φροντιστής, ανάμεσα στο μαγευτικό φυσικό περιβάλλον, με το πνεύμα της φιλίας και αλληλεγγύης που κυριαρχούσε εκεί μεταξύ όλων των μελών, ή θεραπεία του σχεδόν ήτο τελεία.

'Εν τούτοις το βλέμμα του ήταν πάντα θλιμμένο. Και σ' ένα μοναχικό περίπατο εκεί ψηλά, προσπάθησε ο συγγραφέας να

του αποσπάσει το μυστικό που τον έβασάνιζε για να του αποδώσει αν μπορούσε την ψυχική γαλήνη. 'Αλλά και πάλι ο Φρίμαν δεν μπορούσε να το πη, ως που στο τέλος έκαμε μια γραπτή έξομολόγησι, όπου απέκαλυπτε ότι ήτο παντρεμένος με τέσσερα μικρά παιδιά εις το Μάντσεστερ και ότι προ διετίας τα είχε εγκαταλείψει ξαφνικά με την απόφασιν να πάη να αυτοκτονήση, διότι του ήλθε μια νευρασθένεια, είχε βαρεθῆ τη ζωή και για λογαριασμό της οικογενείας του και ήθελε να σκοτώσει τους δικούς του. 'Από φόβο μήπως κάμη το μεγάλο αυτό κακούργημα απέφασισε να αυτοκτονήση. 'Εντελώς τυχαίως γλύτωσε την τελευταία στιγμή. Και τότε πειά φοβήθηκε να ξαναγυρίσει σπίτι του μη τυχόν γίνη ο άκούσιος δολοφόνος των παιδιών του.

'Όταν έφυγε απ' το σπίτι του και δεν αυτοκτόνησε και ούτε μπορούσε να γυρίσει πίσω, άρχισε να περπατῆ μέρες και νύχτες μέσα σε ατέλειωτη βροχή, νηστικός επί δύο μερόνυχτα. 'Αγωγιάτες τον λυπόνταν και τον έπαιρναν στα κάρρα τους. 'Εφθασε έτσι στο Λονδίνο. άπέντιρος, αλήτης, ξορημος. Στο σπίτι η γυναίκα και τα τέσσερα παιδιά τί να έκαναν; Το μικρό του ήταν μόλις έξι εβδομάδων. Τί να τους γράψη; Καλλίτερα τίποτε, έως ότου βρῆ καμιά δουλειά και τους φέρη όλους στο Λονδίνο. Δουλειά δεν εύρηκε, κατήντησε να κοιμάται μαζί με τόσους άλλους άστεγους και αλήτας στις πλάκες των οχθών του Ταμέσεως. Μια φοβερή άπελπισία τον κατέλαβε όμως ή άπελπισία αυτή αντί να σκοτώσει, έξύπνησε ο,τι ανώτερο είχε μέσα του. Κατά ένα παράδοξο τρόπο αισθάνθηκε μέσα του μια επανάστασι του ανωτέρου ανθρώπου που ως τώρα έμενε φιωμένος από την άπελπισία. Κι' ή πρώτη του πράξις ήταν να πέσει στα γόνατα. Κατέφυγε στο 'Υπέροτα 'Ον που και στις όχθες του Ταμέσεως ακόμα έχει την έξουσία του. Και τότε άρχισε ή επιστροφή. 'Αρχισε ή λύτρωσις. 'Ηταν όμως μόνο ή αρχή. 'Ως που παραδόθηκε τελείως στο νέο δρόμο, όμογώντας το μυστικό του— και έτσι δίνοντας μια λύσι σ' αυτό.

Μόλις ο Smart έμαθε την ιστορίαν

τῆς ζωῆς του, πῆγε ἀμέσως στὸ Μάντσεστερ νὰ εὔρη τὴν οἰκογένεια τοῦ Φρόιμαν. Ἐκεῖ εἶδε τὰ παιδιά του καὶ μιὰ γυναῖκα πού μὲ ἀγωνία ζητοῦσε νὰ μάθη νέα γιὰ τὸν ἄνδρα της. Κανένα παράπονο δὲν ξέφυγε ἀπ' τὰ χεῖλη της ἐναντίον του, μόνο ἡ ἀνησυχία γιὰ τὴν τύχη του. Δὲν μπορούσε νὰ καταλάβῃ τί τοῦ εἶχε συμβῆ. Εἶχε μία πολὺ καλὴ ἐργασία καὶ ἦταν καλὸς οἰκογενειάρχης. Τὴν ἡμέραν πού εἶχε ἐξαφανισθῆ, τὸν εἶχε ἀφίσει στὸ σπίτι μὲ τὰ παιδιά, καὶ ὅταν ἐκείνη ἐπέστρεψε, ἐκεῖνος ἔφυγε γιὰ νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ πιά. Ἡ ἀστυνομία εἰδοποιήθηκε, οἱ ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ ἀνήγγειλαν τὴν ἐξαφάνισι καὶ ἐκείνη γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ πάρῃ ἐπίδομα ἀπ' τὸ δημόσιον, ἀναγκάσθηκε νὰ τὸν μνηύσῃ ἐπὶ ἐγκαταλείψει τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του. Ἦταν κάτι πού τὸ ἔκαμε μὲ μεγάλη θλίψι, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ πείνας καὶ αὐτοῦ τοῦ μέσου γιὰ νὰ συντηρήσῃ τὴν οἰκογένειά της.

Καὶ ἔτσι ὁ Ἀλβέρτος Φρόιμαν βοῆκε τὴν ψυχικὴ γαλήνη πού ἐπὶ δυὸ χρόνια ζητοῦσε. Πέρασε μιὰ νύκτα στὸ Ἀστυνομικὸ Τμῆμα, ἐφόσον εἶχε ὑποβληθῆ μήνυση ἐναντίον του, καὶ τὴν ἐπομένη ἔφθασε στὸ Μάντσεστερ, ὅπου στὴ δίκη πού ἐγίνε σχεδὸν τὸν ἀθώωσαν, γιατί ἦταν ἓνα θῦμα νευρασθενείας καὶ ἦταν πάντα ἓνας τρυφερὸς σύζυγος καὶ πατέρας. Ἡ Ἐταιρία ὅπου εἰργάζετο καὶ πάλιν τὸν προσέλαβε καὶ ἔτσι—τὸ παραμῦθι πού καὶ ὄντως εἶναι πραγματικότης—ἡ ζωὴ, ἡ χαρούμενη ζωὴ ἄρχισε νὰ πλημμυρίζῃ μέσα στὸν προχθεσινὸ αὐτὸν ἀπόκληρο, πού καὶ μέσα στὴ βαθύτερη ἀπελπισία ἤυρε τὸ δρόμο πρὸς τὴ Λύτρωσι....

II

Στὸν «Ἡλιο», μιὰ ἐφημερίδα τοῦ Σίδνεϋ τῆς Αὐστραλίας, γράφηκε τὸ 1933 μιὰ εἰδοποίησις ὅτι ἐξαφανίσθηκε ἓνας ἄνθρωπος ὀνομαζόμενος Τὸμ Σαϊντ Τζὼν, ἡλικίας 40 ἐτῶν, λαχανοπώλης τὸ ἐπάγγελμα, ἄεργος ἐπὶ τρία χρόνια. Ἀφῆκε τὸ σπίτι του στὶς 7 Σεπτεβρίου καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Δὲν ὑπέφερε ἀπὸ ἀμνησίαν, οὔτε εἶχε καὶ ἐχθρούς. Ἡ ἀνεξήγη-

τος ἐξαφάνισις του ἔδιδεν ὑπονοίας γιὰ ἐγκλημα.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς βρέθηκε πειναλέος καὶ ἄστεγος στὶς πλάκες τῶν πεζοδρομίων τοῦ Λονδίνου, 13 000 μίλια μακρὰ ἀπ' τὴν πατρίδα του. Καθὼς περπατοῦσε στὸ λιμάνι τοῦ Σίδνεϋ, τρεῖς ναῦται Ἀγγλικοῦ πλοίου τοῦ μίλησαν, τὸν ρώτησαν γιὰ τὶς δουλειές του, καὶ ὅταν ἐκεῖνος τοὺς εἶπε ὅτι ἐπὶ τρία χρόνια ἦταν ἄεργος, οἱ ναῦται, ἐπάνω στὸ κέφι, πού εὐρίσκοντο, τοῦ ἐπρότειναν νὰ πάῃ μαζί τους στὴν Ἀγγλία. Ἐκεῖνος στὴν ἀρχὴ νόμιζε ὅτι τὸ λένε στὰ ἀστεῖα. Ὅταν ὅμως ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν ὅτι θὰ τὸν ἐκρουβαν ὡς λαθρεπιβάτη, ὁ Τὸμ χωρὶς νὰ σκεφθῆ καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ γλυτώσῃ ἀπ' τὴν ἐκνευριστικὴ του ἀνεργία, πῆγε μαζί τους στὸ πλοῖο. Τῆ νύκτα, ὅσο κι' ἂν οἱ ναῦται προσεπάθησαν νὰ τὸν κρύψουν, ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας τὸν ἀνεκάλυψε καὶ εἰδοποίησε τὸν πλοίαρχο. Τὸ ἄλλο πρωτὶ τὸν ἀνέκριναν. Τὸν ἄφησαν στὸ καράβι καὶ τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ ὑπηρετῆ ὡς βοηθὸς θερμαστοῦ. Καὶ ἔτσι χάρις σὲ μιὰ ἀπερισκεψία ὁ Τὸμ μ' ἓνα ναυτικὸ κουστοῦμι λάδωνε καὶ καθάριζε τὶς μηχανές, πού κάθε στροφὴ τους τὸν ἔφερνε μακρὰ ἀπ' τοὺς ἀγαπημένους του, πρὸς ἓνα ἄγνωστο μέλλον. Καὶ τῆ νύκτα, στὸ πρόχειρο κρεβάτι πού τοῦχαν στήσει, ἔπεφτε πειδὸ ταραγμένος κι' ἀπ' τὴ θάλασσα, κι' ἔχυνε πύρινα δάκρυα, τόσο πού τὸ πλήρωμα μιλοῦσε γι' αὐτά.

Κάποτε ἔφθασαν στὸ Λίβερπουλ. Ὁ πλοίαρχος τὸν συγχώρεσε καὶ τὸν ἄφησε ἐλεύθερο, ἀλλὰ ὁ Τὸμ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν ἀφίση στὸ Λονδίνο, ὅπου θὰ πῆγαινε τὸ πλοῖο. Ἐκεῖ τοῦ ἔδωσε μιὰ λίρα καὶ ὁ Τὸμ βγῆκε, μιὰ θλιβερὴ μέρα τοῦ Νοεμβρίου, μόνος, ἄγνωστος, κουρελιασμένος, μὲ κάτι ναυτικὰ ἀποφόρια, σὰν ἓνα ναυάγιο τοῦ ὠκεανοῦ. Φίλο κανένα στὸ Λονδίνο δὲν εἶχε καὶ σὲ μιὰ ἐβδομάδα τελείωσαν καὶ τὰ χρήματά του. Ἐκεῖνο ὅμως πού εἶχε σκεφθῆ νὰ κάμῃ ἦταν νὰ γράψῃ μέσα ἀπ' τὸ πλοῖο στὴν οἰκογένειά του καὶ νὰ παρακαλέσῃ τὴν γυναῖκά του νὰ τοῦ γράψῃ μέσον τοῦ Αὐστραλιανοῦ Πρακτορείου στὸ Λονδίνο.

Τὰ γράμματα αὐτὰ δείχνουν σ' ὄλη τους τὴν ἔκτασι τὴν ἀγωνία αὐτῶν ποὺ μένουν πίσω, ποὺ ξαίρουν τί τραβοῦν οἱ δικοὶ τους στὰ πεζοδρόμια τοῦ Λονδίνου καὶ ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τοὺς βοηθήσουν.

Προσπάθησε νὰ βρῆ καμμιά δουλειά. Ἄλλὰ παντοῦ ἡ ἐμφάνισίς του κινουῖσε τὴν ὑποψία. Οἱ καλοντυμένοι ἀποτραβιόνταν ἀπὸ δίπλα του μὴ τοὺς λερώσῃ, οἱ ἐργοδοηγοὶ τὸν κύταζαν μὲ ὑποψία καὶ ἀπ' τὰ ταξειδιωτικὰ γραφεῖα ποὺ πῆγαινε νὰ πῆ τὸν πόνο του γιὰ νὰ ἐπιστρέψῃ δωρεὰν στὴν πατρίδα του, τὸν ἔδιωχναν ἀπότομα. Ὅσες δουλειὲς τοῦ ποδαριοῦ εὔρισκε, τίς ἔκαμε γιὰ νὰ κερδίσῃ δυὸ τρία σελλίνια καὶ ἔτσι νὰ ἐξασφαλίσῃ ἓνα φτωχικὸ κρεβάτι. Κάποτε τὸν προσέλαβαν νὰ πλύνη πιάτα καὶ ἐπὶ δέκα μέρες εἶχε φαῖ καὶ ὕπνο. Καὶ ὕστερα πάλι στὸ δρόμο. Μέσα στὸ κοσμοπλημμυρισμένο Λονδίνο, κανεὶς δὲν ἤξερε τὸν πόνο του, κανεὶς δὲν ἠθέλε νὰ τὸν ἀκούσῃ καὶ αἰσθανόταν τὸν ἑαυτοῦ τόσο ἔρημο! Ἔψαχνε τὰ καλὰθια ἀχρήστων, ὅπου οἱ δακτυλογράφοι ἔρριχναν μπαγιάτικα σάντουιτς καὶ μὲ βουλιμία τὰ ἔτρωγε. Μιὰ μέρα στὸ Τραφάλγαρ Σκουέερ εἶδε μερικοὺς νὰ ρίχνουν ψίχουλα στὰ περιστέρια καὶ τὰ μακάρισε. Σκέφθηκε πὼς αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ ταΐζουν τὰ περιστέρια θὰ τοῦδιναν ἂν μάθαιναν τὴ δυστυχία του. Ἄλλὰ δὲν θέλησε νὰ ζητιανέψῃ. Ὅχι, καλλίτερα ὁ θάνατος παρὰ ἡ ζητιανιά! Καὶ ἔσυρε τὰ βήματά του ἐκεῖ κάτω δίπλα στὸν Τάμεσι, ὅπου τόσοι ἄστεγοι ζητοῦσαν νὰ βροῦν κάποια ἀνάπαυσι.

Τὴ νύκτα πῆγε στὸ Τραφάλγαρ Σκουέερ. Ἡ κρύπτη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου ὅπου βρίσκουν ἄσυλο πολλοὶ ἄστεγοι ἦταν ἐντελῶς γεμάτη καὶ τὸ μόνο καταφύγιο ἦταν κάτω ἀπ' τὰ τόξα τῶν Γεφυρῶν. Ἐνα θέαμα πέρα ἀπὸ κάθε περιγραφὴν. Ἄνθρωποι μουσκεμμένοι ὡς τὸ κόκκαλο ἐρχόνταν ἐκεῖ καὶ ξαπλωνόνταν πάνω στὰ βρεμένα τους ροῦχα. Ἄλλοι ὅταν ἔβλεπαν κάποια ἐφημερίδα στρωμένη ἐπάνω στὶς πλάκες ρωτοῦσαν μὲ λεπτότητα μήπως ἦταν τὸ κρεβάτι κάποιου ἄλλου. Πολλὲς γυναῖκες βρισκόταν ἐκεῖ, δυστυχησμένες, κανεὶς ὅμως ἀπὸ

τοὺς ἀθλίους αὐτοὺς δὲν σκέφθηκε νὰ τίς ἐνοχλήσῃ. Οἱ ἀλῆται καὶ οἱ ἀπόκληροι τῆς κοινωνίας ἔδειχναν πρὸς αὐτὲς πολὺ περισσότερο σεβασμὸ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ δείχνουν συνήθως στὶς γυναῖκες στὰ ἀριστοκρατικὰ κέντρα τοῦ Δυτικοῦ Ἄκρου τοῦ Λονδίνου.

Μέσα στὴν τόση τραγικότητα, τὴν ἀπερίγραπτη αὐτὴ ἀθλιότητα βρισκόταν ὁ Τὸμ Σαϊντ Τζὼν μαζὺ μὲ χιλιάδες ἄλλους. Καὶ ὅμως ἐξεχώριζε ἀπὸ αὐτοὺς. Ἐξεχώριζε γιὰτὶ ἀντὶ νὰ ἀφήσῃ τὸν ἑαυτοῦ του νὰ ἀποκτηνωθῆ καὶ ψυχικά, ἴσα-ἴσα ἐπεστράτευσε, ὅτι ἀνώτερο ἔχει μέσα του ὁ ἄνθρωπος. Ἄνῆκε κι' αὐτὸς στοὺς λιγοστοὺς, ποὺ γι' αὐτοὺς ἡ δυστυχία εἶναι τὸ καθαρτήριο, τὸ λυτρωτικὸ καθαρτήριο. Εἶχε τὸν ἠρωϊσμὸ—ποιὸς ποτὲ θὰ μπορέσῃ νὰ ἀναλογισθῆ τὸ ὕψος ἑνὸς τέτοιου ἠρωϊμοῦ;—νὰ βρῆ ὁ ἴδιος τί ἔφταιγε στὴ ζωὴ του. Νὰ βρῆ σὲ τί ὁ ἴδιος συνετέλεσε στὴ δυστυχία του. Νὰ βρῆ ὁ ἴδιος τί σάπιο ἔχει μέσα του.

Ἔτσι ὁ καρπὸς ὄριμασε. Ὁ Τὸμ ἐγνώρισε τὴν—ἄς μᾶς συγχωροῦν μερικὰ «ἐλεύθερα πνεύματα» ἂν θὰ ποῦμε τὴν λέξι—τὴν μετάνοια. Καὶ ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ἀσώτου στὴν πατρικὴ ἀγκάλη ἐπανελήφθη ἄλλη μιὰ φορὰ. Μιὰ ριζικὴ μεταβολὴ γίνηκε μέσα του. Ὁ ψυχικὸς του καθαρμὸς, αὐτὸς τὸν ἐνδιέφερε, μέσα στὶς ἡμέρες τῆς πείνας. Μάλιστα, στὶς ἡμέρες αὐτὲς.

Καὶ οἱ ὀρθολογισταὶ μας ἄς ἐπιστρατεύσουν τώρα τίς γνωστὲς ἐξηγήσεις κάθε θαυματουργικοῦ φαινομένου. Ἡ μᾶλλον, ἄς τοὺς κάμουμε ἐμεῖς τὸ χατῆρι. Ἄς χρησιμοποιήσουμε τὴν φρασεολογία τους. Λοιπόν, ἄς ποῦμε «κατὰ τυχαίαν(!) σύμπτωσιν» μόλις ὁ ψυχικὸς καθαρμὸς ἐγίνε, ἐτελείωσε καὶ τὸ σωματικὸ δρᾶμα. Ὁ Τὸμ δὲν εἶχε ἀνάγκη πιά νὰ κοιμᾶται στὶς ὄχθες τοῦ Ταμέσεως, οὔτε νὰ ζηλεύῃ τὰ περιστέρια...

Στὶς 12 Μαρτίου 1934 ὁ Τὸμ Σαϊντ Τζὼν ἔφευγεν ὡς ταξειδιώτης δευτέρας θέσεως γιὰ τὴν Αὐστραλία. Εἶχεν ἔλθει στὸ Λονδίνο μέσα στὰ κουρέλια, λαθροεπιβάτης. Ἐφευγε τώρα ντυμένος εὐπρεπῶς καὶ μὲ δῶρα γιὰ τὴν οἰκογένειά του.

Πάλι τὸ παραμῦθι, πὸν καὶ πάλι ὅμως εἶναι πραγματικότης. Ἡ Χριστιανικὴ ὁμὰς πὸν σ' αὐτὴν προσελήφθη τοῦ ἔστειλε ἀκόμη καὶ 25 λίρες γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἐργασία. Καὶ ἔτσι ὅταν μετὰ ἕξ ἐβδομάδες ἔφθασε στὸ Σίδνεϋ, ἀγόρασε ἕνα ἄλογο καὶ ἕνα κάρρο καὶ ξανάρχισε τὸ ἐπάγγελμά του.

Τώρα ὁ Τὸμ Σαιντ Τζὼν εἶναι ὁ ἄγ-

γελος παρηγορίας πολλῶν ἄλλων πὸν περνοῦν τὸ ἴδιο καθαρήριο μ' αὐτόν. Καθαρήρια ὑπάρχουν πολλά. Ἄλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ τραγικόν. Τραγικὸ εἶναι ἄλλο. Ὅτι ἐνῶ ὑπάρχει ὁ δρόμος τῆς σωτηρίας, οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι οὔτε μέσα στὴν πῶ μαύρη δυστυχία δὲν ἀφήνουν τὸ πείσμα καὶ τὴν προκατάληψη, πὸν τοὺς ἐμποδίζουν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν δρόμο αὐτό.

ΠΑΣΧΑΛΙΝΟ

Στὸ στερνὸ τὸ ξεψύχημα
δειλινοῦ μυρωμένου,
κάποια ρόδα μαραίνονται,
κάποια ρόδα πεθαίνουν.

Ὡρια λούλουδα π' ἀνθισαν
μιὰν αὐγοῦλα τ' Ἀπρίλη
ξεφυλλίζουν καὶ σβύνουνε
στὸ Λαμπριάτικο δεῖλι.

Κι' ἕνα ρόδο τινάζοντας
τ' ἀνοιχτὰ πέταλά του,
κάποιο φύλλο πὸν τοῦμεινε
γιὰ στερνὸ στόλισμά του,

μὲ τρεμούλιασμ' ἀνάλαφρο
τὸ τινάζει μπροστά του,
στὸ κρυστάλλινο φλοίσβισμα
τοῦ ρυακιοῦ τοῦ δροσάτου.

—Ποῦ τραβᾶς, ἀνθοπέταλο,
τὴ ζωὴ σου νὰ σβύσης;
—Πάω νὰ φέρω τὴν Ἀνοιξή
σὲ μιὰ χώρα ἄλλης ζήσης.

Μὴ μὲ κλαῖς. Σ' ἄλλα χόματα
τὸν Ἀπρίλη θὰ φέρω,
θὰ σκορπίσω τὸ μήνυμα
μιᾶς ἀλήθειας πὸν ξέρω·

κεῖνο π' ἄκουσα σήμερα
καὶ σιγόψελν' ἢ αὔρα,
πὸν τὸ λάλαε χαρούμενα
κι' ἢ καμπάνα ἀπ' ἀλάργα

νύχτα-νύχτα, τὸ μήνυμα
τὸ τρανὸ θὰ κηρύξω
—τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἀνάσταση,
στοὺς νεκροὺς πὸν θὰ σμίξω.

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΛΑΜΠΑΔΕΣ ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ

Ἐβράδυναζε. Στους δρόμους ἢ κινήσεις ἐδυνάμωνε, ὅπως κάθε μέρα τὴν ἴδια ὥρα. Μ' ἀπόψε, βραδυὰ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, στους κεντρικούς δρόμους καὶ πάνω ἀπ' τὶς στέγες, ὅπως τὶς ἔκανε νὰ συγχέωνται τὸ σκοτάδι ποὺ ὀλοένα ἐρχόταν, ἐνοιωθες κάτι σὰν ἓνα σύννεφο—ἀπὸ τὴν ἀνάσα, θαρρεῖς, τοῦ πλήθους ποὺ διασταυρωνόταν στους δρόμους, ψώνιζε στὰ μαγαζιά, σπρωχνόταν στὰ λεωφορεῖα, ἀπὸ τὶς ἔγνοιες ὅλων αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Λυκίδης, καθισμένος πίσω ἀπ' τὴν τζαμόπορτα τοῦ μπάρο, μὲ τὸ τσιγάρο στὸ στόμα, κύτταζε ἀφηρημένα. Ἐνοιωθε σὰν κάποιος ὑπνος νὰ τοῦ μισοσβύνη ὅλες τὶς ἐντυπώσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Καὶ μιὰ ἀκαθόριστη στενοχώρια ἀνέβαινε στὴν ἐπιφάνεια.

Δίπλα του, σὲ μιὰ χλιαρὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ ἀπέπνεε τὸ τελευταῖο ἄρωμα τῆς μέδας, κυρίες καὶ κύριοι φλυαροῦσαν χαμηλόφωνα. Σκεπτόταν νὰ φύγη, γιατί εἶχε ἀρχίσει νὰ τὸν κουράζη ἢ μοναξιά, ὅταν φάνηκε—μὲς' τὴν ὥρα—ἓνας φίλος.

—Καλησπέρα, Κώστα...

Ζωντάνεψε κάπως ὁ Λυκίδης. Προσκάλεσε τὸ φίλο στὸ τραπέζάκι του, ἐφώναξε τὸ γκαρσόνι, ἀρχισε κάτι νὰ λέη μαζύ του...

Προχώρησε ἡ ὥρα. Κι' ὀλοένα σὰ νὰ χυνόταν στὴν ἀτμόσφαιρα ἢ προσδοκία κάποιου γεγονότος ποὺ πλησιάζει. Ὁ κοσμάκης ποὺ ἔτρεχε στὸ σπίτι του φορτωμένος ψώνια, οἱ θαμῶνες τοῦ μπάρο ποὺ ἔφευγαν, παρέες-παρέες, γιὰ τὰ σπίτια τους, τὰ γκαρσονία ἀκόμη, μαρτυροῦσαν πὼς ὅλοι κάτι περίμεναν.

—Δὲν μπορῶ, φίλε μου, νὰ καταλάβω αὐτὸ τὸν κόσμο. Προωδεύσαμε, μορφωθήκαμε, ἐγίναμε τέλος πάντων ἀνθρωποὶ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ τὸ βράδυ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου θὰ πᾶνε στὴν ἐκκλη-

σία γιὰ τὴν Ἀνάστασι, σὰν τὴ μακαρίτισσα τὴ γιαγιά τους...

—Ἀλήθεια. Κολλᾶνε σὲ κάτι συνήθειες, ἔστω κι' ἂν καταλάβανε πὼς δὲν τοὺς χρειάζονται καθόλου.

—Καὶ κάτι πράγματα τόσο ἐξωφρενικά... Ὅριστε, εἶπε ὁ Λυκίδης, χαμηλώνοντας τὴ φωνὴ καὶ κυττάζοντας δῆθεν ἄλλοῦ, ὀρίστε, οἱ διπλανοὶ μας σηκωθήκανε κιόλας. Σίγουρα γιὰ τὴν ἐκκλησία. Δὲν τὸ 'πα 'γώ; Νά...Κανονίζουνε ραντεβού γιὰ τὴ Μητρόπολι... Ἀντίο σας!...

Ὁ ἄλλος συμμεριζόταν τὶς ιδέες του. Χαμογέλασε κι' αὐτὸς κοροϊδευτικά γιὰ τὴν ἀφέλεια τῶν ἀνθρώπων.

Συνέχισαν τὴν κουβέντα. Τὸ μπάρο ἦταν τώρα σχεδὸν ἄδειο. Κόντευε πειὰ ἔντεκα ἢ ὥρα. Στους δρόμους ἢ κινήσεις εἶχε κοπάσει. Ποῦ καὶ ποῦ κάποιος ποὺ ἔτρεχε κι' αὐτός, βιαστικός, νὰ προφτάσῃ.

Ὁ φίλος κύτταξε τὸ ρολοῖ του κι' ὕστερα, μὲ κάποια δειλία, εἶπε στὸν Λυκίδη :

—Θὰ φεύγω κι' ἐγώ. Πρέπει νὰ πάω στὸ σπίτι.

—Ἄλλος γιὰ τὴν ἐκκλησία, σκέφτηκε ὁ Λυκίδης. Μωρὲ εἶσαι κι' ἐσύ...

Τὸν καληνύχτισε μὲ κάποιον ἀδιόρατο θυμὸ καὶ καθῶς ἔφτιανε τὴν καρέκλα του,

γιὰ νὰ καθήση ἀναπauτικώτερα :

—Στὸ καλὸ—εἶπε. Ἐγὼ δὲν τὸ κουνᾶω ἀπὸ δῶ!...

Τώρα δὲν ἦταν ἄλλος πελάτης μέσα στὸ μπάρ. Τὰ γκαρσόνια δὲν τὸν ἐπρόσεχαν, ἀπασχολημένα μ' ἐτοιμασίες στὸν μπουφέ. Παρήγγειλε ἄλλη μύρα, ἄρρησαν νὰ τοῦ τὴν φέρουν, νευρίασε, σηκώθηκε κι' ἔφυγε.

—Συγγνώμην, κύριε Λυκίδη...—ἦρθε ὡς τὴν πόρτα τὸ γκαρσόνι, πὺ τὸν εἶχε τακτικὸ πελάτη.

*

Ποῦ νὰ πᾶμε τώρα ; Ὁχι, βέβαια, στὴν ἐκκλησία....

Ἄσυναίσθητα εἶχε πάρει τὸ δρόμο κατὰ τὸ σπίτι του. Ὑστερα δὲν βρῆκε λό-

γο ν' ἀλλάξη κατεύθυνσι κι' ἐξακολούθησε.

Ἐφθασε, ἀνέβηκε ἀπάνω κι' ἐκλείστηκε στὴν κρεββατοκάμαρά του. Ἐτσι ὅπως ἦταν, ντυμένος, ξαπλώθηκε στὸ κρεββάτι, μὲ τὰ χέρια στὸν αὐχένα.

Ἦταν χυμένη μέσα στὸ δωμάτιο μιὰ γλυκειὰ μυρουδιά, κάτι ἀλλοιώτικο, τόσο λεπτὸ, πὺ δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ τί ἦταν. Ὅμως σὰ νὰ τοῦ ξύπναγε κάποια ἐντύπωσι γαλήνης, φυλαγμένη μέσα του ἀπὸ παλιά.

Ἀλήθεια, αἰσθανόταν πολὺ καλύτερα ἐδῶ μέσα. Τὸ μικρὸ φωτάκι τοῦ καντηλιοῦ—ἢ τῆς veilleuse—ἀπλωνε ἕνα τρεμουλιαστὸ φῶς... Κι' ἐκεῖνο τὸ λεπτὸ ἄρωμα. Ἡ ἡσυχία...

Ξαφνικὰ φωνές, γέλοια, θόρυβος ἀπὸ μικρὰ ποδαράκια μὲ τριζᾶτα καινούργια παπούτσια :

—Γρήγορα, Τούλα μου....

Τόσο μόνο ἄκουσε. Ἀμέσως γύρισε στὸ πλευρὸ μ' ἕνα μορφασμὸ στενοχώριας κι' ἔκαμε σὰ νὰ σκέπαζε τ' αὐτιά του. Ἦταν ἡ γυναῖκα του καὶ τὰ δύο τους παιδιὰ, στὴ διπλανὴ κάμαρα.... Ἐτοιμαζόντουσαν κι' αὐτοὶ γιὰ τὴν ἐκκλησία...

Αἰσθανόταν μιὰ τόσο δυνατὴ ἀντιπάθεια γι' αὐτὴ τὴ γυναῖκα. Ἦταν ἔτσι νερόβραστη, μ' ἐκείνη τὴν καλωσύνη της. Κουτὴ, ἀδελφέ, ὀλότελα κουτὴ. Ἐκεῖνα τ' «ἀγιοτικά» σοῦδιναν στὰ νεῦρα. Τοῦ χρειαζόταν μιὰ γυναῖκα μὲ μπρῖο, μὲ μάτι πὺ ν' ἀστράφτη, πὺ νὰ ξέρη νὰ ντύνεται, γυναῖκα γιὰ τὴ σύγχρονη ζωὴ καὶ τὶς ἀπαιτήσεις της. Ἐνῶ ἡ δική του ! Τὴν ἔβριζε—κι' αὐτὴ τὸν ἀγαποῦσε. Τῆς ἔκανε τὴ ζωὴ μαρτυρικὴ γιὰ νὰ τὸν βαρεθῇ καὶ νὰ φύγῃ, εἶχε χωρίσει τὰ δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν εἶχε ἀφήσει—μῆνες τώρα—στὴν τύχη της, κι' αὐτὴ—κρυφὰ γιὰ νὰ μὴ τὸν θυμώσῃ—τὸν ἐπρόσεχε πάντα, μὴν τοῦ λείψῃ τίποτα !

Γύρισαν μέσα στὸ μυαλὸ του ἕνας σωρὸς τέτοιες σκέψεις, σὰ μιὰ μηχανὴ πὺ τὴν ἔβαλαν μὲ μιᾶς σὲ κίνησι ἐκεῖνες οἱ παιδιάτικες φωνοῦλες. Ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ χωρισμοῦ του ἀπὸ τὴ γυναῖκά του, ὅλη ἡ ἀντιπάθεια πὺ αἰσθανότανε γι' αὐτὴ, παρουσιάστηκαν πάλι μπροστά του.

Σὰ νὰ βρισκόταν ἐκεῖ δά, δίπλα του, ἕνας ἄλλος ἑαυτός του—ὁ κ. Λυκίδης ὁ ἴδιος μὲ τὸ ἄψογο κολλάρο του καὶ τὸ μπριγιαντάκι τῆς γραβάτας—ποὺ ἀγόρευε μὲ θέρημη—μάτια καὶ μάγουλα ξαναμμένα—ἀναφέροντας μιὰ-μιὰ ὅλες τίς κατηγορίες ποὺ εἶχε γιὰ τὴ γυναῖκα του. Τοῦ ἔλεγε πὼς αὐτὸς ὁ χωρισμὸς (μέσα στὸ ἴδιο σπίτι) ἦταν μιὰ λύσις ἀνεπαρκῆς καὶ ἀνόητη καὶ πὼς ἔπρεπε νὰ φύγῃ ἀπὸ κεῖ καὶ νὰ ζητήσῃ τὸ διαζύγιο.

Μὰ ὅσο πῆγαινε, ἡ ρόδα τῆς μηχανῆς λές πὼς λιγότευε τὴ φόρα της. Ὁ φανταστικὸς ρήτορας ἔκανε ὅλους τοὺς μορφασμοὺς τῆς ὀμιλίας, ἀλλὰ δὲν ἀκουότανε καθόλου. Ὁρες—ὠρες μάλιστα σταματοῦσε ἐντελῶς. Τότε τὰ κενὰ τῆς ὀμιλίας του τὰ γέμιζε πλούσια ἢ χαρούμενη φασαρία τῶν παιδιῶν του στὸ διπλανὸ δωμάτιο. Ἐτοιμαζόντουσαν, ὄλο κέφι καὶ χαρά. Κ' ὄλο ρωτοῦσαν τὴ μητέρα τους:

—Καὶ τὸν εἶδαν, μαμάκα, τὸ Χριστοῦλη ποὺ ἀναστήθηκε;

—Πῶς δὲν τὸν εἶδαν! Φανερώθηκε πρῶτα στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνή, ὕστερα στοὺς Ἀποστόλους καὶ στὸ τέλος φανερώθηκε καὶ σὲ κόσμο πολὺ, πάνω ἀπὸ πεντακόσιους.

*

Ἐχουν φύγει ἀπὸ ὦρα. Ὁ Λυκίδης μένει ἀκόμα ξαπλωμένος. Ἡ ἴδια ἡσυχία. Ἡ μοναξιά καὶ ἡ σιωπή. Κι' ἡ εὐωδιά ἐκεῖνη... Εἶναι, λές, τὸ ἄρωμα τῆς γαλήνης.

Ὁὕφ!... Μὰ πῶς δὲν τὸ κατάλαβε... Ὁχ ἀδερφέ... λιβάνι ἦτανε!...

Σηκώθηκε ἀπάνω. Ἄναψε τὸ φῶς, ἔριξε μιὰ ματιὰ στὸν καθρέφτη κι' ἐβγῆκε.

Κίνησι στοὺς δρόμους. Παρέες—παρέες οἱ οἰκογένειες πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία. Ἀσπρες λαμπάδες ἦταν σ' ὅλων τὰ χέρια. Αὐτὸς μονάχος. Ἐνοιωσε κάτι σὰν ντροπή.

—Σὲ πεντακόσιους καὶ περισσότερους. Πεντακόσιους. Ὅσους εἶχε τὸ τάγμα του. Ἐνα ὀλάκαιρο πλήθος. Κι' ὅλοι αὐτοὶ εἶπαν «Ναί, τὸν εἶδαμε».

Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, πῆγαινε μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους. Ἐτσι σὲ λίγο βρέθηκε μπροστὰ στὴν ἐκκλησία. Ἐξω, στὸ ὑπαι-

θρο, ἡ ἐξέδρα, τριγυρισμένη ἀπὸ κόσμο ποὺ περιμένει.

Στάθηκε κάπου παρᾶμερα, στὸ σκοτάδι ἐνὸς τοίχου. Κουκουλωμένος στὸ παλτό, μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες.

Νά, βγαίνουν. Τ' ἀστεράκια τῶν κεριῶν πληθαίνουν, ἀπλώνουν. Ἡ ἐξέδρα γεμίζει φῶτα καὶ χουσάφια. Μέσα στὴ νυχτερινὴ σιωπὴ οἱ φωνές τοῦ χοροῦ ἀνεβαίνουν ὑποβλητικές. Σὲ λίγο διαβάζεται τὸ Εὐαγγέλιο: «Καὶ διαγενομένου τοῦ Σαββάτου, Μαρία ἢ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία...».

Προσέχει ὁ Λυκίδης. Ἡ φωνὴ ἀκούγεται διαυγῆς καὶ ἐντονη, σὰν νὰ βγαίνῃ ἀπ' τὴ σιωπὴ αἰῶνων...

... Καὶ φυσικὰ δὲν ἦταν κατεργάρηδες. Δὲν ἐκέρδισαν τίποτα. Τοὺς ἔριξαν στὰ θηρία, τοὺς ἔκαψαν, τοὺς ἐσκότωσαν μὲ πέτρες, τοὺς ἐσταύρωσαν. Ἦτανε μάλιστα ἄνθρωποι μὲ ἀρχὲς καὶ μὲ τιμιότητα ποὺ δὲν ξαναφάνηκε, ἴσως.

Νὰ πῆ κανεὶς πὼς ἦταν ἀνόητοι; Ὁλοὶ ἀνόητοι, κι' οἱ πεντακόσιοι; Ἀπ' ὅσα εἶχε διαβάσει ὁ ἴδιος, ἤξερε πὼς ἦταν πνεύματα φωτισμένα, ἱκανὰ νὰ καταλαβουν μὲ νοῦ καὶ μὲ καρδιά ὅτι βαθύτερο. Ἐπειτα...εἶπαμε νὰ φύγουμε ἀπὸ τὴν Ἀνάστασι, ὄχι γιὰ νὰ πιστέψουμε πὼς ἕνα ὀλόκληρο πλήθος ἔπαθε παράκρουσι. Ἄν ἔτσι κι' ἀλλῶς πρέπει κάτι ἀφύσικο νὰ πιστέψω....

Γιατί νὰ πιστέψῃ κανεὶς τοὺς τσαρλατάνους, τοὺς κατεργάρηδες ποὺ κύτταξαν μόνο νὰ γίνουν διάσημοι, νὰ κάμουν καριέρι καὶ πένθαναν ὕστερα καὶ τόσο γρήγορα ξεχάστηκαν...

Ἀκούστηκε τώρα ὁ χαρούμενος ὕμνος ἀπὸ τὰ στόματα ὅλων. Καὶ μὲ μιᾶς καμπάνες βιαστικές, ἐνθουσιαστικές.

Κάποια χαρὰ πλανιόταν στὸν ἀέρα. Ὁ Λυκίδης τὴν ἔνοιωσε, ἐκεῖ δὰ στὸ σκοτάδι τοῦ τοίχου, νὰ χτυπᾷ στὴν πόρτα τῆς καρδιάς του ζητώντας νὰ τῆς ἀνοίξῃ. Ἀκουσε μάλιστα ἕναν ἀνάλαφρο θόρουβο φτερῶν.

*

Τ' ἀστεράκια σκόρπισαν τώρα. Ὁ Λυκίδης βρέθηκε τριγυρισμένος ἀπ' αὐτά. Χαρούμενα πρόσωπα. Λές κι' ἦταν ἡ χα-

ρά, ἡ ἀντιφλεγγιά τῆς λαμπάδας. Καὶ φαντάσθηκε τὸ δικό του πρόσωπο, σκοτεινὸ καὶ βαρύνθυμο. Ποῦ ἦταν ἡ λαμπάδα τῆς δικῆς του χαρᾶς;....

Ξαφνικὰ ἐνοιωσε μέσα του ἓνα σκίρτημα. Γιὰ κύτταξε!... Νά, ἐκεῖ δά, λίγο πειὸ μπροστά, τὰ παιδιὰ του μαζὺ μὲ τὴ γυναῖκα του. Εἶναι θαῦμα τὰ χρυσᾶ τους μαλλιά σιτὸ φῶς τῶν κεριῶν ποὺ βαστοῦν.

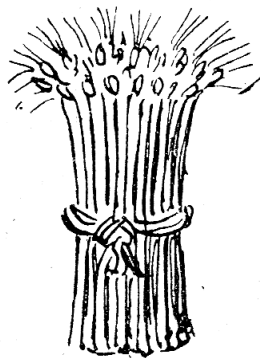
Νοιώθει μέσα του πὼς γίνεται μιὰ ἐπανάστασι. Δὲν ὀρίζει τὸν ἑαυτό του. Κάποια ἄλλη φωνὴ ἀντηχεῖ στὴν καρδιά του. Εἶναι χαρούμενη, ἐνθουσιαστικὴ καὶ σκορπίζει γύρω κάποια γλυκύτητα. Ξυπνάει ἀλλοιώτικα αἰσθήματα, ξεχασμένα ἀπὸ παλιά. Νομίζει ὁ Λυκίδης πὼς ἀναπνέει τώρα βαθειά, μ' ἓνα αἶσθημα ἱκανοποίησεως, ἓναν ἀέρα ποὺ χορταίνει καὶ δρο-

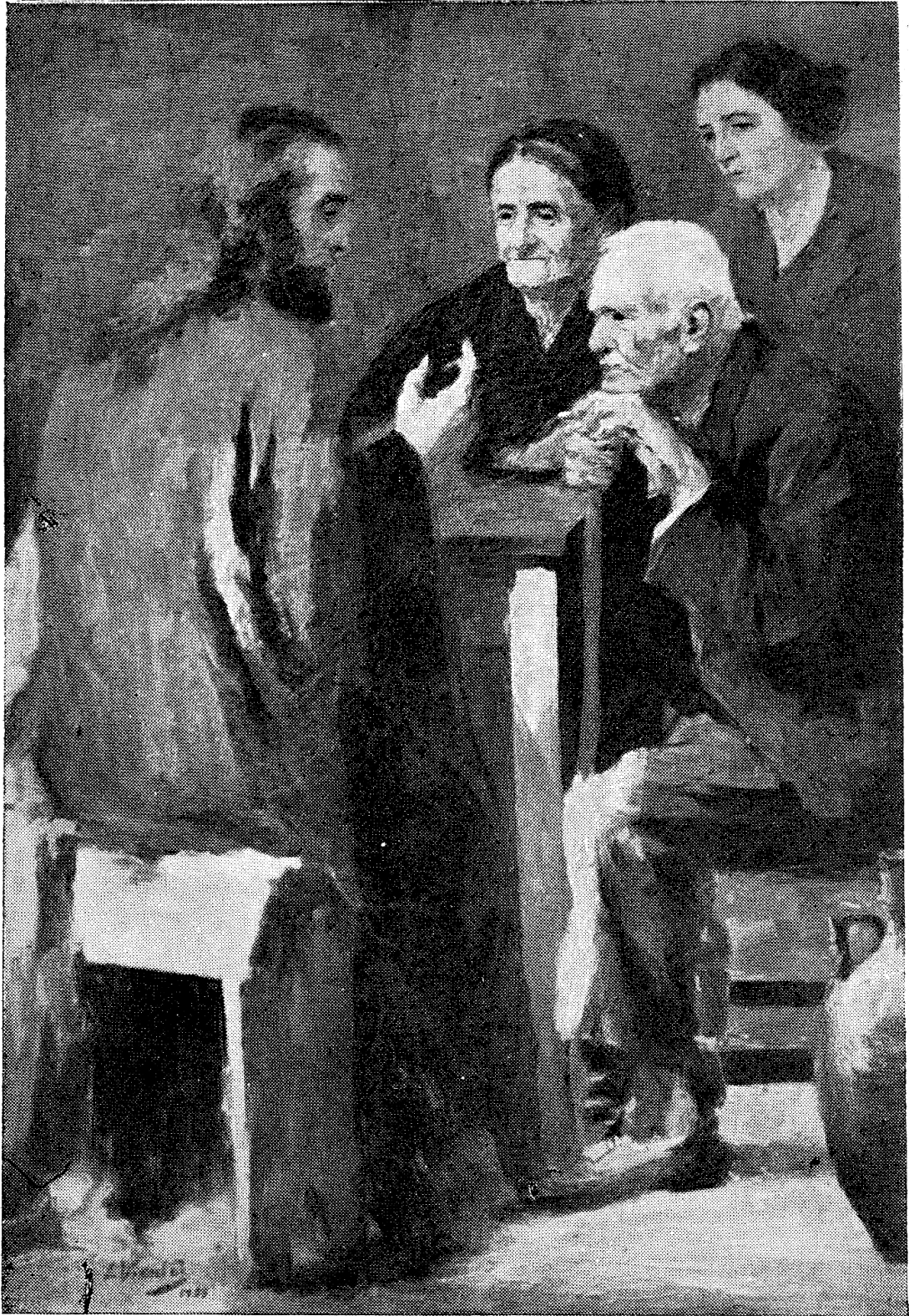
σίζει. Δὲν ἔχει τὴ δύναμι—δὲν θέλει—νὰ σταματήσῃ τὴ μεταβολὴ ποὺ συντελεῖται μέσα του. Τὴν παρακολουθεῖ ὀλοένα μὲ χαρὰ—κι' ὀλοένα ἀναπνέει μὲ πειὸ πολλὴ ἱκανοποίησι.

Κάτι τὸν σπρώχνει ἐπιτακτικὰ νὰ προχωρήσῃ. Μὲ μιᾶς. Πρὶν προφτάσῃ νὰ τὸ καλοσκεφτῇ. Κάνει μερικὰ βιαστικὰ βήματα καὶ περνάει τὸ χέρι του σιτὸ μπράτσο τῆς γυναίκας του. Ξαφνιάζεται ἐκείνη, μ' ἀμέσως τοῦ σφίγγει τὸ χέρι μὲ ἀγάπη. Τὸ χαμόγελο καὶ ἡ ματιά της σκορπίζουν τόσο φῶς, τόση χαρὰ. Καὶ προχωροῦνε μαζὺ σιτὸ σκοτάδι, ἐνῶ τὰ παιδιὰ τριγύρω τους χοροπηδοῦν :

—Ὁ μπαμπάκας, ὁ μπαμπάκας!....

N. Βαλσαμῆς

Σ. ΒΙΚΑΤΟΥ

(Από την Πανελλήνιον Καλλιτεχνικήν
Ἐκθεσιν τοῦ Ζαπτείου).

Ἡ ΔΙΔΑΧΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

WHITTIER

ΤΟ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ

Κάποιος διάσημος περιηγητής τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἀναφέρει ὅτι στὴν Κεϋλάνη ὑπῆρχε ἓνα κυπαρίσσι πὸ οἱ ἐντόπιοι τὸ θεωροῦσαν «ἱερό». Σύμφωνα μὲ κάποιον τοπικό θρύλο, ὅποιος θὰ προλάβαινε νὰ πάρῃ ἓνα φύλλο του, μόλις θὰ ἔπεφτε, θὰ γινόταν πάλι νέος. Πολλοὶ λοιπὸν ἔμεναν κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο ἐπὶ μῆνες, κάποτε καὶ χρόνια, περιμένοντας τὸ πέσιμο τοῦ φύλλου.

Στοῦ ἱεροῦ κυπαρισσιοῦ τὸν ἴσκιο καθισμένοι
περίμεναν σιωπηλοί, στὸ εἶναί τους κλεισμένοι
Καὶ κάτω ἀπὸ μέτωπα ξερά, ρυτιδωμένα,
ἐπρόσεχαν τὰ μάτια τους στεγνὰ καὶ θολωμένα.

Ἐπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι τους ἄς γλυκοκελαηδοῦνε,
τῆς Κεϋλάνης τὰ πουλιά. Ἐμπρὸς τους ἀπλωμένα,
Ἄς χύνουν μύρα τοῦ Νησιοῦ τὰ λούλουδ' ἀνθισμένα,
αὐτοὶ δὲν βλέπουν λούλουδα, τραγούδια δὲν ἀκοῦνε.

Οἱ θύελλες τῶν τροπικῶν ἐπάνω τους περνοῦνε
κι' οἱ κεραυνοὶ ἀντιβροντοῦν σὲ κορυφές καὶ βράχους,
Οἱ ἀστραπὲς θαμπώνουνε τὰ μάτια π' ἀγρυπνοῦνε
μ' αὐτοὶ ἐκεῖ, προσμένουνε ἀκίνητοι σὰν βράχοι,

Ἦ! ἂν τὰ φτωχὰ τὰ πνεύματα, αὐτοὶ οἱ δυστυχισμένοι,
προσμένουνε μὲ ὑπομονὴ νὰ δοῦν κι' ἐμπιστοσύνη
Στοὺς ναρκωμένους τῶν σφυγμοῦς νέα ζωὴ χυμένη,
στὰ γέρικά τους σώματα τῆς νειότης γεροσύνη,

Ἐμεῖς ὅπου καθώμαστε στὸ περιβόλι τῆς ψυχῆς
κάτω ἀπ' τὸ δένδρο τῆς Ζωῆς, ποῦχει σκιά μεγάλη,
Ποῦ πέφτουνε τὰ φύλλα του μὲ τὴν πνοὴ τῆς προσευχῆς
ἐπάνω μας, βοήθεια γιὰ τῆς ζωῆς τὴν πάλη,

Ἦχι στὸ ἄρρωστο κορμί γιὰ νὰ τὸ ξανανειώση,
Ἦχι στὸ νοῦ, ἐρείπιο, γιὰ νὰ τὸν δυναμώση,
Ἄλλὰ σιτὴν ἄρρωστη ψυχῆ, φῶς ἰλαρὸν νὰ χύση
καὶ μιὰ ζωὴ, θεία ζωὴ, νὰ τὴνε πλημμυρίση,

Ἐμεῖς γιὰ τὴν ἀγρύπνια μας νὰ παραπονεθοῦμε ;
Ἐμεῖς νὰ μὴ βαστάξωμε καὶ ν' ἀποκοιμηθοῦμε ;
Καὶ νὰ μὴν περιμένωμε τὴν ὥρα νὰ σημάνη,
ποῦ ὅ,τι Ἐκεῖνος θέλησε, ἐκεῖνο θὲ νὰ κάνῃ ;

Μετάφρ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΤΑΗ

ΥΙΟΣ ΑΠΩΛΕΙΑΣ

(ΜΕΡΟ Ε ΔΕΥΤΕΡΟΝ)

(ΙΟΥΔΑΣ)

ΣΤ

Καὶ τώρα ; Ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χειρότερο. Καθόμουν καὶ περιμένα μέρα μὲ τὴν ἡμέρα νὰ φωτισθῶ, νὰ λύσω τὸ μυστήριον τοῦτο πὸν μὲ βασανίζει· ἔλεγα πὸς σὲ λίγο θὰ φανοῦν πιδ καθαρὰ τὰ πράγματα μπροστά μου. Τί πλάνη! Σὰν νὰ κάθεται κανεὶς τὸ σούρουπο καί, μὴ βλέποντας καθαρά, νὰ λέη· στάσου λίγο ἀκόμα καὶ θὰ γίνῃ φῶς,.. Ἡ σὰν τὸ γέρο, πὸν νοιώθει ἀδύνατο τὸν ἑαυτὸ τον καὶ περιμένει μὲ τὸν καιρὸ νὰ δυναμώσῃ... Ἔτσι περιμένα κι' ἐγώ. Καὶ τώρα τὸ μυστήριον ἔγινε πειὸ σκοτεινὸ ἀκόμα....

Ἔνα δηλαδὴ ἔγινε βέβαιο : Πὸς ἐγὼ δὲν ταιριάζω μὲ κανέναν ἀπὸ ὄλους αὐτούς. Τοῦ κάκου πασχίζουσιν οἱ μαθηταὶ νὰ μὲ πλησιάσουν. Τοῦ κάκου ὁ ραββὶ δείχνει τόσην ἀγάπην σ' ἐμένα. Τοῦ κάκου κι' ἐγὼ ἔκανα κάπου-κάπου νὰ σιμώσω πειὸ κοντά. Ξεχωριστὸς κόσμος! Νοιώθω κάτι μέσα μου πὸν δὲν μ' ἀφίνει ν' ἀκούσω ὅσα λέει ὁ δάσκαλός μου...

Καὶ γιατί δάσκαλός μου ; Τί μὲ συνδέει μὲ τὸ Ναζωραῖο αὐτό ; Μιὰ παρεξήγησι πὸν ὅσο πάει φαίνεται τραγικώτερη. Μαζύ τους εἶμαι, κι' εἶμαι μοναχός μου. Μαζύ τους ζῶ, κι' ὅμως ἡ ζωὴ μου εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ δική τους.

Ἡ ζωὴ μου ! Νὰ σοῦ πετύχη ζωὴ ! Ξένος ἀπὸ τὸ σπίτι μου, ξένος ἀπὸ τὴν κοινωνία, ξένος ἀπὸ τοὺς συντρόφους μου... Μονάχος ἐδῶ στὴ γῆ, μὲ μοναχό μου σύντροφο τὸ φόβον ! Νὰ τσακιζόταν ἀλήθεια τὸ στερέωμα, νὰ γινόταν ἕνας σωρὸς θρούψαλα πάνω στὸ κεφάλι μου... Νᾶνοιγε ἡ γῆ νὰ μὲ καταπιῇ...

Ν' ἀνοίξη ἡ γῆ νὰ μὲ καταπιῇ. Μὲ κνηγᾶ διαρκῶς αὐτὴ ἡ ἰδέα....Βέβαια...

Ἡ κατάρα τοῦ γέρον τοῦ πατέρα μου : «Ἡ κατάρα τοῦ Δαθὰν καὶ τοῦ Ἀβειρῶν νὰ σὲ συντροφεύη». Συντροφιὰ ἀλήθεια ! Ὅλο νομίζω πὸς ἡ γῆ θὰ μὲ καταπιῇ σὰν τὸν Δαθὰν καὶ τὸν Ἀβειρῶν.

Ἡ κατάρα ! Νὰ μποροῦσα νὰ τὴν πετοῦσα ἀπὸ μπροστά μου... Μὰ μήπως δὲν πάσχισα, δὲν ἔκαμα ὅ,τι μποροῦσα ; Τοῦ κάκου. Τί πιστὸς σύντροφος !

Γιὰ στάσου ! Ἄν τὸλεγα τοῦ Ναζωραίου, θέλω νὰ πῶ, τοῦ ραββί ; Ἄν τὸν ἔπιανα καὶ τοῦλεγα : «Ραββί μου αὐτὸ ἔκαμα, ἔτσι μ' ἐκαταράστηκε ὁ γέρο-πατέρας μου» ; Δὲν θάβρισκε αὐτὸς τρόπο νὰ μοῦ βγάλῃ αὐτὸ τὸ βάρος ;

Τόσον καιρὸ, ἀλήθεια, τόσα χρόνια, καὶ δὲν τὸ ἔκανα ! Δὲν φταίει ὁ ραββί μου λοιπόν. Ἐγὼ φταίω. Αὐτὸς ἔλεγε «μετανοεῖτε κι' ἔφτασε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ». Ἐγὼ ὅμως πῆγαινα πάντα στὴ «βασιλεία τοῦ Θεοῦ» κι' ἄφηνα τὸ «μετανοεῖτε». Ἀκλήθεια ! Οὔτε τὸ σκέφθηκα αὐτὸ ποτέ μου ὡς τώρα. Νὰ μετανοήσω !... Δηλαδὴ ;

Δηλαδὴ νὰ πάω νὰ ἐξομολογηθῶ, ὅπως τὸ λένε, τὶς ἁμαρτίες μου. Νὰ πῶ ποιὸς εἶμαι, γιατί ἔφυγα ἀπὸ τὸ σπίτι, τί μὲ βασανίζει.

Κι' ἂν ὁ ραββὶ μὲ στείλῃ νὰ πέσω στὰ γόνατα τοῦ πατέρα μου ; Νὰ μὴ ματαθῶ ποτέ μου τὴ Θαλέμ, νὰ μὴν τὴν βάλω στὸ νοῦ μου ποτέ μου πειά ; Ἔ, Ἰούδα, τὰ καταφέρνεις ἔτσι ; Σ' ἀρέσει νὰ σωθῆς ἀπὸ τὸν γκρομὸ γιὰ νὰ ξεψυχῆσῃς στὴν ἔρημο ; Κι' ἀλήθεια ! Πρέπει νὰ τοὺς πῶ καὶ γιὰ τὸ ταμεῖον τὸ κοινόν. Γιὰ τοὺς παράδες πὸν πῆρα...

Νὰ ἐξομολογηθῶ τὶς ἁμαρτίες μου ! Μιὰ κουβέντα εἶναι αὐτὴ. Ἀλλὰ πὸς θὰ γίνῃ ! Γιὰ, νὰ μὴ βιαζώμαστε, καλύτερα. Σκέπι θάλει τὸ πρᾶγμα, Ἰούδα. Ἐδῶ τρία χρόνια κοντὰ ἐβάσταξε αὐτὴ ἡ κατά-

στασι. Ἄσε λίγο ἀκόμα. Σὲ μιὰ στιγμή δὲν κανονίζονται τέτοια ζητήματα...

Ναί, ἔτσι εἶναι, Ἰούδα μου. Μὴ βιάζεσαι, νὰ μὴ σκοπιάζῃς. Σιγά-σιγά, νὰ μὴ μετανοήσῃς. Καὶ πρὸ παντός διώχνε ἀπὸ κοντά σου τὶς θλιβερὲς σκέψεις κι' ἄφησε τὴν πολλὴ συλλογὴ πὸν σοῦ δείχνει τὰ πράγματα μαῦρα. Ἔτσι μπράβο! Κύτταξε νὰ περάσῃ ἡ ὥρα σου λίγο, μὲ ἄλλες σκέψεις... Ἀνδρέα, Ἀνδρέα! Γιατί μ' ἀφήσατε ἔτσι μοναχὸ καὶ τρέχετε; Σταθῆτε λίγο ντέ, νὰ πᾶμε μαζύ!

Z

—Χὰ χὰ χὰ!

Χὰ χὰ χὰ χὰ χὰ!

Μωρὲ τί ἦταν αὐτό! Βρὲ Ἰούδα τί εἶχες πάθει; Τί ἦταν αὐτὸ πὸν σ' εἶχε κάμει νὰ δουλεύῃς στὶς διάφορες ὄνειροπληξίες καὶ νὰ παρατήσῃς τὴ ζωὴ, μωρὲ Ἰούδα, τὴ γλυκειά, τὴν ὠμορφη ζωὴ, πὸν κυλᾷ καὶ σοῦ προσφέρει ὅλα της τὰ θέλγητρα, ὅλα Ἰούδα, ὅλα. Λεφτά, δόξες, τιμές, τὴν Θαλέμ, τὴ χαρὰ σ' ὅλα της τὰ πρόσωπα. Ἐρχόταν ἡ ζωὴ καὶ σὲ παρακαλοῦσε νὰ σοῦ παραδώσῃ ὅλες τὶς χαρὲς της κι' ἐσὺ τσάπ, μιὰ κλωτσιὰ καὶ πίσω ἀπὸ τοὺς πλάνους καὶ τοὺς ὄνειροπαρμένους, νὰ ὀργώνῃς τοὺς δρόμους τῆς Παλαιστίνης μὲ τοὺς παλαβὸν καὶ τοὺς ἀπόκληρους τῆς τύχης.

Τρία χρόνια! Μάλιστα. Τρία ὀλόκληρα χρόνια, πὸν δὲν ξέρω κι' ἐγὼ τί μποροῦσα νὰ ἔχω κάμει στὴ ζωὴ μου. Δὸς μου πίσω τὰ τρία χρόνια αὐτὰ τῆς νεότητος μου, ἐσύ, πλάνε Ναζωραῖε! Δὸς μου πίσω τὴ νεότητ μου, τὴ χαρὰ πὸν μοῦ πῆρες, τὰ γλέντια πὸν στερήθηκα, τὶς κοινωνικὲς ἐλπίδες πὸν ἔθαψα ἀκολουθώντας τὰ ὄνειροπολήματά σου. Δὸς μου τὰ λεφτά πὸν θᾶχα κερδίσει κι' ἐγὼ σὰν ἔξυπνος καὶ δουλευτῆς ἄνθρωπος, Ναζωραῖε πλάνε.

Καὶ τώρα; Τώρα πὸν ξύπνησα καὶ ξεκινῶ πάλι πρὸς τὴ χαρούμενη ζωὴ; Τώρα τί ἔχω; Τὸ μικρὸ μου κεμέρι πὸν ἔκαμα τοῦτα τὰ χρόνια, κρύβοντας ὅ,τι μποροῦσα ἀπὸ τὸ γλωσσόκομο. Εὐτυχῶς, δηλαδή, πὸν εἶχα τούτη τὴν ἐξυπνάδα τοῦ-

λάχιστον. Γιατί ἂν τὸν ἄκουα αὐτὸν τὸ Ναζωραῖο, ..μποροῦσε τώρα νὰ μὴν ξέρω καὶ πῶς εἶναι τὸ δηνᾶριο!

Μωρὲ ἀλήθεια, τί ἀπάτη! Εἶδες ἐκεῖ πῶς ἐχυνόταν τὸ μῦρο στὰ πόδια τοῦ Ναζωραίου! Κι' ὅταν τοὺς εἶπα πῶς μποροῦσε τρακόσια δηνᾶρια νὰ μαζευτοῦν, ἂν τὸ πουλούσαμε γιὰ τοὺς φτωχοὺς, μ' ἔβαλε μπροστὰ ὁ καλὸς σου ὁ Ναζωραῖος. Ἔτσι ἔ; Νὰ χύνεται ἄφθονα στὰ πόδια σου τὸ μῦρο ἀπ' ἐκείνη τὴν προκομμένη κι' ἐγὼ νὰ μὴν ἔχω νὰ φανῶ σὰν ἄνθρωπος στὰ Ἱεροσόλυμα, ν' ἀλείψω μὲ λίγο μῦρο τὸ κεφάλι μου, νὰ μὴ μὲ περνοῦν γιὰ δοῦλο δραπέτη. Ἔτσι λοιπόν; Ἐμένα, λέει, δὲν θὰ μ' ἔχετε πάντοτε μαζύ σας. Αὐτὸ ἔλειπε, νὰ σ' ἔχω πάντα μαζύ μου, νὰ εἶμαι πάντα μαζύ σου. Φτάνουν αὐτὰ τὰ παιγνίδια καὶ οἱ πορεῖες καὶ τὰ μυστήρια καὶ οἱ χελῶνες τοῦ Θωμᾶ. Μακρὰ ἀπὸ τὴ μοῦχλα, Ἰούδα μακρὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ Ναζωραῖο, πὸν τὸ παραμικρὸ δὲν σ' ὠφέλησε ὡς τώρα στὴ ζωὴ σου. Οὔτε νὰ τὸν ξαναδῆς αὐτὸν τὸν πλάνο!

Γιὰ σιάσον. Εἶπαμε νὰ βιαστοῦμε, μὰ ὄχι ἔτσι πάλι. Τί ἔλεγε ὁ μακαρίτης ὁ παποῦς μου: Μὴν πετᾶς ποτὲ τὴ λάσπη πὸν ἔτυχε στὰ χέρια σου, μήπως ἔχει μέσα χρυσάφι. Καί, βέβαια, ἂν θῆς χρυσάφι ν' ἀποκτήσῃς, πρέπει νὰ ψάχνῃς νὰ τὸ βρῆς παντοῦ. Ποῦ ξέρεις καμμιά φορὰ!

Ἀλήθεια! Ἄν πήγαινα σὲ κανέναν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς παλαβὸν τοὺς πλούσιους φίλους τοῦ Ναζωραίου, πὸν δίνουν τὸ χρυσάφι τους γι' αὐτὸν κι' ἐκεῖνος δὲν τὸ παίρνει. Ἄν τοὺς ἔλεγα: Ὁ ραββὶ λέει. Δόστε μου ἀπὸ ἑκατὸ ἀργύρια ὁ καθένας γιὰ τοὺς φτωχοὺς, δὲν θὰ μούδιναν;

Χμ! Δὲν τὸ πιστεύω! Ἄν δὲν μιλήσῃ ὁ ἴδιος ὁ ραββὶ, δὲν κάνουν τὸ παραμικρὸ. Καὶ τώρα μάλιστα, σὰν νὰ μὴν ἔχουν τὴν ἄλλοτεσινὴ ἐμπιστοσύνη σ' ἐμένα. Μὴν κάνεις τρέλλες, Ἰούδα! Θέλει τέχνη τὸ προᾶγμα. Φαίνεται σὲ τοῦτα τὰ τρία χρόνια πὸν κοιμώσουν μ' ἀνοιχτὰ μάτια ξέχασες τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης τοῦ παρᾶ. Ἡ τέχνη αὐτὴ ἔχει τὰ μυστικά της, Ἰούδα!

Ἄμ βέβαια κι' ἔχει τὰ μυστικά της. Μὰ

ἐγὼ τὰ ξέχασα. Τρία χρόνια τώρα ὅλο μιλούσαμε γιὰ τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας καὶ δὲν ξέρω τί... Τὰ μυστήρια... Γιὰ στάσον! Γιὰ στάσον! Βέβαια εἶχαμε μυστικά. Ἐκεῖνος μᾶς ἔλεγε συχνά. Αὐτὰ σᾶς τὰ λέω ἐσᾶς. Μὴν τὰ λέτε ἀκόμη παρὰπέρα. Γιατί ἄρα γε; Θάχη τὸ λόγο του βέβαια! Νὰ μὴν τὸ μάθῃ ὁ ὄχλος. Καλὲ ποιὸς ὄχλος; Νὰ μὴν τὰ μάθουν οἱ τσοπαναρέοι δηλαδὴ ἢ οἱ σκαφτιάδες, πὸν ὡς νὰ τ' ἀκούσουν θὰ τὸ ξεχάσουν, χωρὶς νὰ καταλάβουν γού; Ὁ λόγος ἦταν νὰ μὴν τὰ μάθουν οἱ ἄρχοντες, οἱ Φαρισαῖοι, οἱ ἀρχιερεῖς, πὸν ὅπως μοῦπαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ συνεδρίου καὶ ὅπως αὐτὸς δὴ ὁ ἴδιος μᾶς λέει, ζητᾶν τρόπο νὰ τὸν ξεπαστρέψουν.

Βρέ, γιὰ, μιὰ στιγμή! Ἐδῶ μυρίζει στ' ἀλήθεια δουλειά. Ἄν πήγαινα καὶ τὰ ἔλεγα αὐτὰ τὰ μυστικά! στοὺς Ἀρχιερεῖς, στοὺς ἄρχοντές μου δηλαδὴ, πὸν ἂν ἤμουν καλὸς Ἰουδαῖος θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ ἔχω πῆ κι' ὄλας! Αὐτὰ τὰ μυστικά εἶναι χρυσάφι ἀληθινό, γιατί ἔτσι θὰ βροῦν βάσι στὴν κατηγορία τοὺς οἱ Ἀρχιερεῖς. Ἐπρεπε κι' ὄλας νὰ τὸ εἶχα κάμει. Τί θὰ πῆ μυστικά, ἀδελφέ. Ἐγὼ θὰ πῶ ὅ,τι ἄκουσα.

Μπράβο Ἰούδα. Χρυσάφι ἐπὶ τέλους! Ζωὴ Ἰούδα, ζωή!

Μοῦ φαίνεται ὅμως πὸς ὅλο βιάζομαι... Τί μυστικά θὰ πῶ δηλαδὴ; Αὐτὸς ὅ,τι εἶχε γιὰ τοὺς Φαρισαίους τοὺς τᾶπε στὰ φανερά. Σ' ἐμᾶς ἔλεγε πράγματα πὸν δὲν ἔχουν σημασία γι' αὐτούς. Καὶ σάμπως τὰ θυμᾶμαι;

Καλά, καὶ δὲν ξέρω ἐγὼ ναῦρω μόνος μου ψεύτικα μυστικά; Βρίσκω ὅσα θέλεις. Μὰ οἱ Ἀρχιερεῖς... Ἄν εἶναι γιὰ κατηγορίες καὶ σκάρωμα μυστικῶν, ξέρον αὐτοὶ πειὸ καλὰ ἀπὸ μένα καὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ ξοδευτοῦν. Ἄν θές νὰ βγάλῃς παρὰδες, Ἰούδα, σὲ βεβαιῶ πὸς δὲν εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος νὰ πᾶς νὰ πουλᾷς νερὸ τῆς θάλασσας στοὺς παρὰδες τῆς Τιβεριάδος.

Τζῆφος, λοιπόν! Πᾶμε πάρα πέρα Ἰούδα!

Ποῦ νὰ πᾶμε; Ποῦ νὰ πάω; Τί ἔχω μαζύ μου; Κεῖνο τὸ κεμέρι; Σπουδαία

περιοσιὰ! Πόσα μοῦ ἔχουν μείνει τοῦτο τὸν καιρὸ; Καὶ πὸς θ' ἀρχίσουμε νὰ βγάξουμε παρὰδες; Μὲ τὸ τίποτε; Ἡ θ' ἀρχίσω νὰ ζητιανεύω; Ὁχι, καλύτερα νὰ πουληθῶ σκλάβος. Ἐύπνα Ἰούδα! Ἐδῶ θέλει μυαλό, σκέψι, ὁρμή.

Λοιπόν; Γιὰ, νὰ ξανακνττάξω τὴ λάσπη ποῦχω στὰ χέρια μου πρὶν τὴν πετάξω... Ἀλήθεια! Μοιάζω σὰν τὸ διψασμένο, πὸν τυραννιέται στροφογυρίζοντας γύρω στὴν πηγὴ καὶ μόνο στὴν πηγὴ δὲν πάει. Ἐδῶ πρέπει νὰ πᾶς στὴν πηγὴ τῆς δουλειᾶς. Τί ζητάει ἐκεῖνος πὸν θὰ τοῦ πουλήσῃς τὴν προαμμάτεια σου; Νὰ πιάσῃ τὸ Ναζαρηνὸ ξεμοναχιασμένο, μυστικά, χωρὶς νὰ τὸ πάρῃ εἶδῃσι ὁ κόσμος. Μπορεῖς νὰ τοῦ κἀνης αὐτὴ τὴν προσφορὰ; Θὰ τὴν πάρῃ ὅσο-ὅσο.

Καὶ βέβαια μπορῶ. Νά, σήμερα, τούτη δὴ τὴ νύχτα, θὰ μποροῦσα νὰ τοὺς πιάσω τὸ Ναζωραῖο ἐκεῖ πὸν θὰ κοιμᾶται στὴν κοιλάδα, χωρὶς κανεὶς νὰ πάρῃ εἶδῃσι. Νάτο λοιπόν! Αὐτὴ εἶναι ἡ προαμμάτεια σου Ἰούδα! Ὁλος ὁ κορβανᾶς ἐνδιαφέρεται γι' αὐτήν. Εἶναι λοιπόν ἢ δὲν εἶναι καθαρὸ χρυσάφι;

Ναί, ἀλλὰ πὸς θὰ πάω ἐγὼ νὰ τὸν πιάσω, νὰ τὸν παραδώσω στοὺς φονηγάδες του; Ἰούδα! Ἄφησε τοὺς ἀνοήτους δισταγμούς... θὰ γυρίσῃς στὴ μαύρη πείνα, εἶπαμε... Ἐπειτα, ἔπειτα δὲν χρειάζεται δὴ νὰ πάω ἐγὼ νὰ τὸν πιάσω σὰν ἐχθρὸς μὲ τὰ χέρια μου. Γιατί τὰ πέρνω ἔτσι τραγικὰ τὰ πράγματα; Νά, ἐγὼ θὰ πάω ὅπως κάθε βράδν νὰ τὸν χαιρετήσω μὲ σεβασμό: Καλησπέρα ραββί! Τώρα πὸς θ' ἀκολουθοῦν ἄλλοι ἀπὸ πίσω μου καὶ θὰ τὸν πιάσουν αὐτοὶ, ἅμα τὸν ἰδοῦν, τί μὲ νοιάζει ἐμένα; Τὸ τί θὰ τὸν κἀνουν ἔπειτα, αὐτὸ εἶναι δική τους δουλειά, καὶ δουλειὰ ἐκείνου νὰ κανονίσῃ τοὺς λογαριασμούς του μὲ τὸ συνέδριο. Ἐγὼ, σὰν νομοταγῆς Ἰουδαῖος, πρέπει νὰ βοηθήσω σ' αὐτό.

Τίποτα δὲν εἶναι, λοιπόν. Κι' ὅμως αὐτὸ τὸ τίποτα εἶναι γιὰ μένα θησαυρός. Πρῶτα-πρῶτα πὸν θὰ τὸ μοσχοπουλήσω, βέβαια, γιατί βλάκας δὲν εἶμαι. Ἐπειτα; Μὰ εἶναι φανερό. Τέτοια τεράστια ἐκδόλευσι θὰ δώσω στοὺς Ἀρχιερεῖς δὲν θὰ

ναι τὸ καλύτερο μέσο γιὰ νὰ ἔλθω εἰς ἐπαφὴ μαζύ τους, ὅπως ἐπάσχισα πάντοτε; Φυσικά! Ἄν δὲν ἔχουν ἐμένα στὰ μέσα καὶ στὰ ἔξω, ἐμένα πὸν θὰ τοὺς σώσω ἀπὸ τὸν πειδὸ ἐπικίνδυνο ἐχθρό τους, ποιὸν θὰ ἔχουν; Ἐκεῖνο τὸν ἄτιμο τὸ Ζαχώρ, πὸν μοῦ πήρε τὴ Θαλέμ; Καὶ τί ἐκδούλευσι τοὺς ἔχει προσφέρει, σὲ παρακαλῶ; Ἀκούω πὼς τὸν θεωροῦν καὶ πρόσωπο τοῦ Πιλάτου. Θαυμάσια. Αὐτὸ ἐγὼ θὰ τὸ τονίσω στοὺς φίλους μου τοὺς Ἀρχιερεῖς, ἔτσι ἔξω-ἔξω στὴν ἀρχή, ὅταν θ᾿ ἄμαστε σὲ κανένα τραπέζι. Ἐπειτα... «ποιὸς ξέρει μήπως εἶναι σπιοῦνος τοῦ Πιλάτου στὴν αὐλή σας;» Κι ὕστερα, ἅμα τὸ πῶ μὲ τέχνη, μὲ τὴν ἐπιροή πὸν θ᾿ ἄχω, ἀμ ἔννοια σου! Μιὰ φορὰ ὁ Ζαχώρ θὰ περπατήσῃ τὸ Σάββατο πειδὸ πολὺ ἀπὸ τέσσαρα μίλλια, ἢ θὰ ξεχάσῃ κάποιον καθαρισμὸ ...καὶ τὰ παλληκάρια τῆς Ἱερουσαλήμ θὰ μάθουν ἀπάνω στὸ κορμί του νὰ ρίχνουν πέτρες! Καὶ ἡ Θαλέμ θὰ γίνῃ χήρα! Νά το! Νὰ πὼς γίνονται ὅλα, Ἰούδα μου! Ἄν θῆς τὴ βασιλεία, θὰ πᾶς μὲ τοὺς βασιλειάδες, μὲ τοὺς ἰσχυροὺς, Ἰούδα, θὰ τοὺς ἐξυπηρετήσῃς βέβαια, θὰ δώσῃς καὶ θὰ πάρῃς, ὄχι μὲ τοὺς πεινασμένους καὶ τοὺς ξυπόλυτους, Ἰούδα!

Καὶ μόνο αὐτό; Τὸ ἓνα καλὸ φέρνει τ' ἄλλο. Νά, ἄς ποῦμε, αὐτὴ ἢ κατὰρα τοῦ πατέρα σου. Δὲν σοῦ λέω, κακὸ εἶναι νὰ νοιώθῃ κανεὶς ἀπάνω του τὴν κατὰρα τοῦ πατέρα του, τοῦ πατέρα μάλιστα πὸν ἔχει κι ἓνα σπίτι γιὰ κληρονομιά τοῦ παιδιοῦ του. Δὲς πὼς θὰ σὲ βλάβῃ ἢ φιλία τῶν Ἀρχιερέων καὶ σ' αὐτό; Θὰ τὸν φωνάξῃ ὁ Καϊάφας καὶ σὲ λίγο ὅλες οἱ πατρικὲς εὐλογίαι θὰ ἔλθουν ἐπάνω σου. Καὶ στὸ τέλος, δὲν ἀκυρώνει ὁ Ἀρχιερέας τὴν κατὰρα; ..

Ἄντε ὁμως τώρα, Ἰούδα, φτάνουν τὰ λόγια. Ἦλθε ἡ ὥρα νὰ δείξῃς τὴν καπατσωσύνη σου!

Η

— Βρὲ καλῶς τονε, καλῶς τὸν ραββὶ πὸν μᾶς θυμήθηκε!... Κάπελλα, φέρε γρήγορα μιὰ κούπα καὶ καλὸ κρασί γιὰ τὸ ραββί!

— Σὲ παρακαλῶ Γιαχουρούμ ἄφησε τ' ἀστεῖα καὶ τίς εἰρωνεῖες.

— Μὰ γιατί εἰρωνεῖες; Δὲν εἶσαι ραββὶ ἐσύ; Ἐτσι δὲν σᾶς λένε; Δὲν διδάσκετε μ' αὐτὸν τὸν Ναζωραῖο τὸ δάσκαλο, πὸν τᾶχει βάλει μὲ τοὺς δικούς μας ἐδῶ;

— Νὰ χαρῆς ὅ,τι ἀγαπᾶς, Γιαχουρούμ, λέγε με Ἰούδα ὅπως εἶναι τὸνομά μου. Ἄντε νὰ ζήσης κι ἄφησε τοὺς τίτλους.

— Ἐσὺ δηλαδή δὲν εἶσαι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς... τοὺς, πὼς τοὺς λένε, τέλος πάντων, αὐτοὺς π' ἀκολουθοῦν ἐκεῖνο τὸ Ναζωραῖο;

— Καλὲ τί μοῦ λές, Γιαχουρούμ; Τρελλάθηκα; Ἐγὼ ἐπήγαινα μαζύ τους ἔτσι. Εἶχα τὸ σκοπὸ μου.

— Καὶ δὲν μπορούμε δηλαδή νὰ τὸν μάθουμε ἐμεῖς αὐτὸ τὸ σκοπὸ;

— Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἦλθα ἐδῶ. Μὰ δὲν μοῦ λές, φαντάστηκες, ἀλήθεια, πὼς ἐγὼ, ἄνθρωπος ἀναστημένος μὲ τὰ λεφτὰ τοῦ κορβανᾶ, ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία τοῦ πατέρα μου στὸ Συναγεδρίν, θ' ἄφαινα ἓνα Γαλιλαῖο νὰ γυρίξῃ ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ καὶ νὰ ξεσηκώνῃ τὰ μυαλὰ τῶν ἀνθρώπων χωρὶς νὰ δῶ τί σκοπὸ ἔχουν ὅλα αὐτὰ;

— Ἐ, λοιπόν;

— Λοιπόν, ἀπλούστατα, ἔκανα πὼς ἤμουν δικός τους, γιὰ νὰ τοὺς παρακολουθήσω. Ἐτσι εἶδα πὼς ὅλη ἡ φασαρία ἦταν γιὰ νὰ κτυπηθοῦν κατακέφαλα οἱ δικοί μας, τοῦ συνεδρίου... Ὁ Ναζωραῖος, καὶ ὅσοι τὸν ἀκολουθοῦν, ξεσηκώνουν τὸ λαὸ ἐναντίον τοῦ συνεδρίου ὀλόκληρου.

— Καὶ γιὰ νὰ τὸ μάθῃς αὐτό, ἐπήγαινες μαζύ τους ὅπου πήγαιναν κι αὐτοί, ἔ;

— Καὶ βέβαια. Γυρίσαμε ὅλη τὴν Παλαιστίνῃ. Ὅλο μὲ τὰ πόδια πορεία πὸν νὰ σοῦ βγῆ ἢ ψυχὴ.

— Ἀμ' ἔννοια σου τὸ πρᾶγμα φαίνεται. Τί χάλια εἶναι αὐτὰ. Πὼς κατήντησες καϋμένε; Ἐλεεινὸς καὶ ἀξιοδάκρυτος!

— Ἐ μὰ ἀφοῦ ἦταν γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουμε τοὺς ἀρχόντους μας, τί νὰ γίνῃ; Τὰ ὑποφέραμε κι αὐτὰ.

— Καὶ ἀποτέλεσμα τῶν κόπων σου ἦταν ν' ἀνακαλύψῃς πὼς ὁ Ναζωραῖος κτυπάει τοὺς Ἀρχιερεῖς;

— Γιατί, δὲν τὸ πιστεύεις;

— Καλά σου ξυπνητούρια, Ἰούδα! Ἄμ' αὐτὸ τὸ ξέρουμε κι ἐμεῖς πὸν δὲν τὸ κουνήσαμε ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα. Γιὰ νέο μᾶς τὸ λές;

—Τὸ ξέρετε ἀπὸ τὶς ἐμπιστευτικὰς ἀναφορὰς ποὺ ἔστειλα στὸ συνέδριον.

—Τὶς ἀναφορὰς; Ναί, τὶς εἶδα μάλιστα, χθὲς ποὺ ἀνασκάλευα τὸ Ἀρχεῖο γιὰτὶ ἔλειπε ὁ πατέρας σου ποὺ ἀρρώστησε. Ἀλήθεια, δὲν σοῦ στέλνει χαιρετίσματα ὁ γέρος σου!

—Ἄς τα αὐτά, σὲ παρακαλῶ. Καὶ ὅσο γιὰ τὶς ἀναφορὰς, ἀπλούστατα, ἦσαν προφορικὰ μηνύματα.

—Ἄ καταλαβαίνω. Λοιπὸν;

—Λοιπὸν τὸ ζήτημα εἶναι ὅτι πρέπει ἐξάπαντος ὁ Ναζωραῖος αὐτὸς νὰ συλληφθῆ πρὶν τὸ κακὸ προχωρήσῃ. Τώρα τελευταῖα, ξέρεις, ἔγινε πολὺ ἐπικίνδυνος.

—Μωρὲ καλά καὶ μᾶς τὸ λές! Καὶ δὲν τὸ ξέραμε! Ἄξιζε ὁ κόπος σου τέλος πάντων, γιὰ νὰ μᾶς φέρῃς αὐτὰ τὰ σπουδαῖα νέα!

—Ἄφησε τὶς κοροϊδίες Γιαχουρούμ. Γιὰ λέγε μου ἐσὺ ποὺ τὰ ξέρεις, πότε θὰ τὸν πιάσουν τὸ Ναζωραῖο οἱ Ἀρχιερεῖς;

—Δὲν ξέρω.

—Δὲν ξέρεις βέβαια. Καὶ τί λές; Ξέρουν οἱ ἴδιοι οἱ Ἀρχιερεῖς;

—Δὲν τὸ πιστεύω.

—Γιατί δὲν ξέρουν;

—Γιατί πρέπει νὰ ἐτοιμασθῆ τὸ πρᾶγμα ὡς ποὺ νὰ τὸν πιάσουν.

—Βέβαια καὶ πρέπει νὰ ἐτοιμασθῆ. Ὑστερα ἀπ' αὐτὴ τὴν κοσμογαλασίαν ποὺ ἔγινε προχθὲς, ἂν τὸν πιάσουν μπρὸς στὸν κόσμον, θὰ γίνῃ πραγματικὸς ἐμφύλιος πόλεμος. Καὶ ἂν δὲν τοὺς ξεσκίσουν τοὺς στρατιῶτες, ὁ κοσμάκης θὰ πάῃ στὸ Πραιτώριο μὲ τέτοια μανία, ποὺ αὐτὸ τὸ κοροϊσόπουλο, ὁ Πιλάτος, θὰ ἀρχίσῃ: «Μή, σᾶς παρακαλῶ! Μὴ γίνῃ στάσις! Μὴ, μὴ διαταραχθῆ ἡ δημοσία εἰρήνη, ἀφήσατε τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ ἡ δημοσία γνώμη τὸ ἀπαιτεῖ, διὰ νὰ καθησυχάσωμεν τὰ πνεύματα...». Καὶ τότε... Τότε χαιρέτα με Γιαχουρούμ! Θὰ βλέπῃς θροιαμβευτὴ τὸ Ναζωραῖο, κι' ἐμεῖς δὲν θὰ ξέρουμε ποὺ νὰ κρυφτοῦμε. Πές μου πὼς δὲν εἶναι ἔτσι, ντέ!

—Ἐτσι εἶναι, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸν πιάσουν μυστικά, χωρὶς νὰ πάρῃ κανεὶς εἶδησι.

—Ἄντε πιάστον ἐσὺ, λοιπὸν!

—Ἐγὼ; Δὲν μπορῶ ν' ἀναλάβω. Ξέρω ἐγὼ ποῦ γυρίζει αὐτός; καὶ πότε εἶναι ἡ κατάλληλη εὐκαιρία; Κι' ἂν γίνῃ καμμιά γκάφφα;

—Τὰ βλέπεις λοιπὸν;

—Ἐ, καὶ τοῦ λόγου σου ἀναλαμβάνεις;

—Ἀναλαμβάνω βέβαια. Αὐτὸ εἶναι ἀκριβῶς ἡ πολύτιμη ὑπηρεσία ποὺ θὰ προσφέρω στὸ ἔθνος μου καὶ τοὺς ἀρχοντές μου σὰν καλὸς Ἰουδαῖος καὶ ἄνθρωπος τῆς Ἀρχιερατικῆς αὐλῆς. Ἐσεῖς, βρέ, τὸν τρέμετε ὅλοι. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ συνεδρίου. Καὶ μ' ἄλλους ποῦχα μιλήσει ἐδῶ κι' ἓνα χρόνο. Ὅλοι κοιμισμένοι. Χαμένα τᾶχετε. Ἐγὼ θὰ σᾶς γλυτώσω! Τί μὲ κωτιᾶς σὰν χαζός; Ἀλλὰ ἔλα τώρα, ξέρεις, θέλω κάτι ἀπὸ σένα, τὴ βοήθειά σου.

—Γιὰ λέγε λοιπὸν...

—Θέλω νὰ πῶ τὸ σχέδιό μου στοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς στρατηγούς. Ἀλλὰ, καταλαβαίνεις, δὲν θέλω νὰ τὸ μάθουν παροᾶξω, ἰδίως αὐτὸς ὁ Ζαχώρ. Ὅχι πὼς ἔχω τίποτα μὲ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ, ὅσο νᾶναι, φιλίες μὲ τὸν Πιλάτο ἔχει, ποῦ ξέρω ἐγὼ μήπως τοῦ φύγῃ καμμιά κουβέντα; Θέλω λοιπὸν νὰ πᾶς νὰ μοῦ κανονίσῃς μιὰ κατάλληλη ἀκρόασι.

—Καλά, κι' ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ μένα;

—Βέβαια. Δὲν θέλω νὰ φανῶ κοντὰ στὴν αὐλή, παρὰ μόνον ὅταν θὰ ξέρω κανονισμένη τὴ συνάντησι. Ὑστερα μπορεῖ νὰ δυσκολευθῆ νὰ μὲ δεχθῆ ὁ Καϊάφας.

—Ἐσένα; Φίλο του καὶ ἄνθρωπό του;

—Μπορεῖ νὰ μὴ μὲ θυμᾶται. Νὰ μὲ νομίσῃ ἄνθρωπο τοῦ Ναζωραίου.

—Μὰ ἀφοῦ τοῦ ἔστειλες τὰ ἐμπιστευτικὰ μηνύματα;

—Ὁχον, δύσκολος εἶσαι. Ἐσένα θέλω τέλος πάντων νὰ κανονίσῃς τὸ ζήτημα αὐτό. Ἐχω τὸ λόγο μου ποὺ ἐσένα διάλεξα. Καὶ ὕστερα-μὴν εἶσαι ἀνόητος καὺμένη. Ἐδῶ θὰ πέσῃ παρᾶς...

—Φῶς φανερὸ αὐτό. Ὁ Ἰούδας νὰ κάμῃ κάτι χωρὶς παρᾶδες; Γίνονται αὐτὰ τὰ πράγματα; Ἡ θαρρεῖς πὼς δὲν μπῆκα στὸ νόημα;

—Συμφωνεῖς λοιπὸν, ὅτι εἶναι καλὴ δουλειά;

—Φυσικά είναι καλή. Να μη φύγη μόνο από τὰ χέρια μας.

—'Από μᾶς ἐξαρτᾶται νὰ κάνουμε καλή δουλειὰ καί.. μὴ φοβᾶσαι, ὁ 'Ιούδας δὲν θὰ σὲ ξεχάσῃ!

—'Ω, ὅσο γι' αὐτό, μείνε ἡσυχος. Θὰ σὲ θυμίσω ἐγώ.

—'Αντε λοιπόν. Σύμφωνοι; Πῶς θὰ γίνῃ ὁμως ἡ συνάντησις;

—Μὴ σὲ νοιάζει κι' ἐγὼ τὰ κανονίζω. 'Αντε τώρα στὸ ραββί σου, νὰ μὴ σὲ ὑποπενθοῦν. Βρῆς μιὰ πρόφασιν αὔριο, πῆγαινε νὰ γίνῃς ἄνθρωπος πρῶτα, κι' ἔλα ἐδῶ κατὰ τὴν πέμπτην ὥρα. Θὰ τὰ χάσῃς κι' ὁ ἴδιος ἅμα δῆς πῶς θὰ σοῦ τᾶχω κανονίσει...

Θ

Καὶ τώρα δρόμο! Δὲν ἔχω ὥρα νὰ χάνω. 'Ως πὺν νὰ πᾶν αὐτοὶ στὸν κῆπο, βέβαια... μόλις προφθάνω νὰ πάω στὸ Ναό, νὰ βρῶ τοὺς στρατιῶτες κι' ἀπὸ κεῖ στὸν κῆπο. Καὶ πρέπει νὰ προφθάσω, μήπως φύγη αὐτὸς ὡς τόσο ἀπὸ τὸν κῆπο καὶ ὑστερα... ἄντε νὰ πῆς στὸν 'Αρχιερέα πὺν δὲν τοὺς ἐκοροῖδεσα.

'Αλήθεια! Τὸ πρῶτο βῆμα στὴν καινούργια μου ζωὴ ἔγινε. Καλὰ μοῦ τὰ κατὰφερε ὁ Γιαχουρούμ. Μοῦχε μαζεμένους ὄλους τοὺς 'Αρχιερεῖς καὶ τοὺς στρατηγούς κι' ἔτσι τὰ εἶπαμε. Μ' ἐπίστεψαν ἄρα γιὰ τὰ αἰσθήματά μου; Φαίνεται... τί νὰ πῶ κι' ἐγώ; Κι' ἔπειτα... ἐδῶ εἶναι τὰ λεφτά. Τί ὥραϊα πὺν κτυπᾶνε! Τόσον καιρὸ μοῦλεγαν νὰ προσέχω, λέει, τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ πῶς κελαῖδᾶνε! "Ἄς τὰ ψέμματα. Τὸ καλύτερο κελαῖδημα εἶναι τοῦτο πὺν κάνουν τὰ ἀργύρια στὸ σακουλάκι.

Τώρα θὰ μπορούσαν βέβαια νὰ εἶναι πειὸ πολλά. Τριάντα ἀργύρια! Λίγα δὲν εἶναι, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ πολλά. Μποροῦσα νὰ τοὺς ζητήσω περισσότερα. Μὰ τί ἔπαθα κι' ἐγώ; Δέχτηκα ὅσα μοῦπαν. Δὲν παζάρεψα καθόλου. 'Εμπιστεύθηκα στὴ γενναιοδωρία τοῦ 'Αρχιερέως. Πῆγα ἔτσι στὰ τυφλὰ σὰν νᾶχα νὰ κάνω μὲ τὸ Ναζωραῖο! Κι' αὐτοὶ μ' ἐγέλασαν οἱ ἀθεόφοβοι!

Εἶδες, ἀλήθεια, τί ὑποδοχὴ μοῦ ἔκαναν, τί εἶδους πατρικῆς ἀγκάλης μοῦ ἄνοιξαν ὁ Γιαχουρούμ, οἱ 'Αρχιερεῖς, οἱ ἄνθρωποι τοῦ Παλατιοῦ; 'Ο καθένας μ' ἐκύτταζε νὰ δῆ τί ἔχει νὰ κεοδίση ἀπὸ μένα! Νὰ τοὺς παραδώσω τὸν ἐχθρό τους -αὐτὸ μόνο τοὺς ἐνδιέφερε. Καλὰ! 'Αλλὰ ὁ 'Ιούδας, ὁ ἀδελφός μας, τὸ παιδί μας, πὺν ξαναγύρισε σὲ μᾶς; Δὲν βαρούσαι! Δὲν σκοτίσθηκαν...

Μὰ τί ἤθελες νὰ σοῦ κάμουν ἐπὶ τέλους; 'Ε, ὄχι βέβαια νὰ μοῦ πλύνη τὰ πόδια ὁ Καϊάφας, ἀλλὰ πάλι νὰ μὴ με κτυτᾶ μ' αὐτὸ τὸ ὑπερήφανο βλέμμα πὺν μ' ἐκύτταζε καὶ μ' ἔβαζε ἕνα μίλλι μακρονά του! 'Αλήθεια! Μὴ θυμηθῆς, ἂν μπορῆς, ἐκεῖνο τὸ γλυκὸ βλέμμα τοῦ Ναζωραίου, ἀκόμη καὶ σήμερα, νά, τώρα-δὰ πρὸ ὀλίγου. Νᾶχε τόσο δὰ λιγούλακι ἀπ' αὐτὴ τὴ στοργὴ καὶ τὸ βλέμμα τῶν 'Αρχιερέων! Κι' ὁμως σ' αὐτοὺς ἐπῆγα σὰν δικός τους, νὰ τοὺς κάμω τὴ μεγαλύτερη ἐξυπηρέτησι.

'Ελα 'Ιούδα! Πρέπει νὰ συνέλθῃς τέλος πάντων. Τί ἔπαθες πάλι; "Ολο τὰ ἴδια, ρεμβασμούς καὶ ὄνειροπολήματα." Ἄς τα αὐτὰ καὶ δὲν εἶναι γιὰ σένα. Γιὰ σένα εἶναι τούτη ἡ χειροπιαστὴ ζωὴ. Νά, τοῦτο τὸ πουγγί. Αὐτὰ τὰ ἀργύρια πὺν κουνδονίζουνε. Δὲν εἶναι πολλά, σύμφωνοι! Κύτταξε σ' ἄλλη εὐκαιρία νᾶσαι λιγώτερο ἀφελής. 'Αλλὰ τώρα τράβα τὸ δρόμο σου. Θυμᾶσαι μιὰ φορὰ τί σούλεγε ὁ Θωμᾶς γιὰ τὸν Πέτρο; Καθισμένος στὴν πρὸμνη τῆς ψαροπούλας του, κρατῶντας σφικτὰ τὸ τιμόνι, βάζει πλώρη κατὰ τὸ ἄστρο τῆς πούλιας, χωρὶς νὰ κτυτᾶξῃ πίσω του. Καὶ σὺ λοιπόν τράβα κατὰ τὸ δικό σου ἄστρο. 'Αφησε τίς συλλογές, τίς ἀναμνήσεις καὶ τὰ αἰσθήματα. Καὶ βάλλτο λίγο γρηγορότερα στὰ πόδια, μὴν πᾶς πολὺ ἀργά!

I

—Μὴν τὰ παραλές, λοιπόν, 'Ιούδα, καὶ μὴ θέλεις νὰ μᾶς πῆς πὺν ἐσὺ ἔσωσες τὴν κατάστασι. Δὲν σοῦ λέω, καὶ ἡ ἰδικὴ σου ἢ βοήθεια κάτι ἔκανε, γιὰτί ἔτσι τὸν ἔπιασαν χωρὶς νὰ γίνῃ θόρυβος πού, ὅσο νᾶναι, ζημιὰ θὰ ἔφερονε. Μὴ νομίζῃς ὁμως ὅτι οἱ 'Αρχιερεῖς θὰ εἶναι ὑποχρεω-

μένοι στην αφεντιά σου. Πῆρες τὴν πληρωμὴ σου, ἄντε λοιπὸν σὴ δουλειά σου κι' ἄφησέ μας ἡσυχους. Οὔτε καὶ τόσο περίφημα τὰ κατάφερες, ἄλλως τε. Εἶδες καὶ μόνος σου, πὼς ὁ Ναζωραῖος κατάλαβε ἀμέσως τὸ σκοπὸ σου, καὶ σοῦ τὸ εἶπε κατάμουτρα. "Ἄν δὲν ἤθελε ὁ ἴδιος, δὲν τὸν ἐπιαναν οἱ δικοὶ μας ποτέ.... Τί περίεργος ἄνθρωπος ἀλήθεια! Δὲν μοῦ λές, πόσον καιρὸ εἶπες ὅτι τὸν ξέρεις;

—Γιατί ρωτᾷς;

—"Ἔτσι ρωτῶ, τέλος πάντων, πόσον καιρὸ τὸν ξέρεις.

—Μὰ δὲν σοῦπα τὴν ἄλλη φορὰ; Τρεῖς χρόνια πάνω—κάτω!

—Τρεῖς χρόνια, μωρὲ θηρίο! Τρεῖς χρόνια κι' ἐβάσταξε ἡ ψυχὴ σου! Ἐγὼ τὸν εἶδα ἀπὸ χθὲς βράδυ καὶ τᾶχασα. Καὶ μόνο ἐγώ; "Ολοὶ τὰ χάσαμε, μόλις βρεθήκαμε ἀπέναντι σ' αὐτὸν τὸν περίεργον ἄνθρωπο! Ἄμ' ἐκεῖνο τὸ κακὸ ποῦγινε σὴν αὐτὴ τοῦ Ἀρχιερέως! Ἦσουνα τὴν νύχτα στοῦ Καϊάφα; Δὲν σὲ πῆρε τὸ μάτι μου.

—Δὲν ἤμουν! Θέλησα νὰ μπῶ, μὰ δὲν μ' ἄφησαν. Δὲν μὲ χρειάζονται πειά, μοῦ εἶπαν.

—"Α, μὰ ἦταν φοβερό. Ὁ Ναζωραῖος ἦταν δεσμώτης, κι' αὐτοὶ εἶχαν τὴν ἀγωνία. Τρελλαμένοι ὅλοι τους, σοῦ λέω. Ἀρχιερεῖς, γραμματεῖς, Φαρισαῖοι, κρῦος ἰδρῶς τοὺς εἶχε πιάσει, ὡς πον νὰ δοῦν πὼς θὰ τὰ καταφέρουν. "Ἄμ νᾶβλεpes τὸν Καϊάφα μας! Πήγαινε, ἐρχότανε σὰν τρελλὸς καὶ σκούπιζε ὄλη τὴν ὥρα τὸν ἰδρωτὰ του κι' ἄς ἔκανε τὸν καμπόσο. Τί νὰ πῆ; Καλὰ τὸν ἔδεσαν καὶ τὸν ἔφεραν, μὰ τώρα τί θὰ γίνῃ; Τί κατηγορητήριο θὰ παρουμε; Τί ἔφταιξε ὁ ἄνθρωπος; Γιατί, νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, ἐδῶ πὸν τὰ λέμε μεταξύ μας....

—Καταλαβαίνω τί θὰ πῆς! Προχώρει. Τί ἔκανε ὁ Καϊάφας λοιπὸν;

—Ἐκανε κάτι ἀνόητες ἐρωτήσεις, ἀδελφέ μου, πὸν ντροπέμονν για λογαριασμό του! Ἦταν νὰ τὸν λυπηθῆ κανεῖς. Ὁ Ναζωραῖος μὲ δυὸ κουβέντες γεμᾶτες ἀξιοπρέπεια τὸν ἀποστόμωνε. Ὁ Καϊάφας δὲν μποροῦσε νὰ εἰπῆ λέξι. Ἀντὶ γι' αὐτὸν μιλοῦσε ἕνας ὑπηρέτης του!

—Τί ἔκανε, λέει;

—Ναί, ἕνας προκομμένος, πὸν ἀπὸ αὔριο θὰ ζητήσῃ αὔξῃσι μισθοῦ. "Όταν ὁ ὑπόδικος ἔδινε καμμιά ἀποστομωτικὴ ἀπάντησι, αὐτὸς τὸν χτυποῦσε στὸ πρόσωπο. Μωρὲ παλληκαριά!

Τί τὰ θές! Νιράπηκα για τὸ Ἔθνος μας. Ὁλη ἡ ἀφρόκρεμά του λυσσασμένη ἀπὸ μανία, γύρω ἀπὸ ἕναν μοναχικὸ ἄνθρωπο, πὸν μ' ὄλο πὸν ἐπέρασε μιὰ ὀλόκληρη νύχτα ἐξαντλητικῆς διαδικασίας μὲ μάρτυρες καὶ παραμάρτυρες (καταλαβαίνεις τώρα), δὲν κατάφερα νὰ μάθω τί κακὸ εἶχε κάνει τέλος πάντων. Ἄς εἶναι.... τί μοῦ πέφτει λόγος ἐμένα... Ἐλα τώρα κάτι νὰ φᾶμε, γιατί θὰ πάω στὸ Προατώριο νὰ παρακολουθῆσω τὴ συνέχεια. Νά, ψωμί, μέλι, βούτυρο, πάρε καὶ τρωγε, γιατί φαίνεται πὼς ὄρες ὀλόκληρες θὰ στέκουμε στὰ πόδια, νὰ δοῦμε τί θ' ἀπογίνη μ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι.

—Εὐχαριστῶ, δὲν πέρνω.

—Πάρε σοῦ λέω, γιατί θὰ μετανοήσῃς ἔπειτα.

—Δὲν μπορῶ Γιαχουρούμ, δὲν ἔχω ὄρεξι.

—Ὁλο παραξενιὲς εἶσαι τοῦτο τὸ πρωτ' ἄς εἶναι. Θὰ φάω ἐγὼ ὅμως, μὲ τὴν ἄδειά σου. Λοιπὸν σὺ πὼς τὰ βλέπεις ὄλ' αὐτά;

—Μή, μὴ σὲ παρακαλῶ για τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μή....

—Τί ἔπαθες πάλι, Ἰούδα; Τί σοῦ συμβαίνει;

—Μὴν τὸ κόβῃς τὸ ψωμί, σὲ παρακαλῶ. Μὴν τὸ κόβῃς μὲ τὰ χέρια σου.

—Τί νᾶν τοῦτο πάλι; Νὰ μὴν κόψω τὸ ψωμί;

—Σὲ παρακαλῶ, Γιαχουρούμ, ὄχι, ὄχι, μὴν τὸ κόβῃς μὲ τὰ χέρια σου τὸ ψωμί. Νά, δάγκανέ το ἔτσι, ἄκοπο, ἢ κόβε το μὲ τὸ μαχαῖρι, ὅπως θέλεις, ἀλλὰ μὴν τὸ κόβῃς μὲ τὰ χέρια.

—Καὶ γιατί;

—Νά, κάτι μοῦ θυμίζει.... Νομίζω πὼς βλέπω....

—Φαντάσματα βλέπεις, Ἰούδα! Τάχεις χαμένα.... Ἄς εἶναι.... Βέβαια, τὸ δάσκαλό σου....καταλαβαίνω καὶ μὲνε πὼς δὲν σοῦ καλοέρχεται! Ἀλήθεια, μωρὲ Ἰούδα. Για

πές μου, γιατί τόκαμες αυτό, να παραδώσης έτσι στους έχθρους του έναν τέτοιον άνθρωπο;

—"Ατιμοί! Ἐσὺ μὲ ἔβαλες, καὶ τώρα μὲ ρωτᾷς κιόλα;

—Νάτα μας! Θάχουμε καὶ τοῦτα! Ἐγὼ σ' ἔβαλα; Δὲν ἤλθες ἐσὺ στὴν ταβέρνα καὶ μοῦ ζήτησες νὰ σὲ βοηθήσω; Τί ἤθελες; Νὰ σοῦ πῶ ὄχι ἐγὼ, μιὰ καὶ μύριζε δουλειὰ σπουδαία; Καὶ τί μὲ ἔννοιαζε ἐμένα; Τὸν ἤξευρα ἐγὼ τὸν ἄνθρωπο; Τὸν εἶχα δεῖ στὰ μάτια μου; Κι' ὕστερα, ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος τοῦ συνεδρίου. Οἱ ἐχθροὶ του, ἐχθροὶ μου. Κύτταξα, φυσικά, τὸ συμφέρο μου. Κι' ἀπὸ τὴν ἱστορία αὐτὴ ἔβγαλα διπλὴ ὠφέλεια.

—Διπλὴ καὶ τριπλὴ. Φαντάζομαι, Γιαχουρούμ. Παληοτόμαρα εἴμαστε κι' οἱ δύο μας. Καὶ βγάζουμε χρυσάφι ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ ἄλλου. Φαντάζομαι λοιπὸν κι' ἐγὼ τί ὠφέλεια ἔβγαλες.

—Δὲν φαντάζεσαι καθόλου. Ἡ μᾶλλον τὸ φαντάζεσαι ἄσχημα. Καὶ πρῶτα-πρῶτα μὴ νομίζης πὼς ἐγὼ ἐπίστεψα λέξι ἀπὸ ὅσα μοῦ ἔλεγες προχθές, ὅτι τρία χρόνια ἀκολουθοῦσες τὸ Ναζωραῖο, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ δῆς τὰ σχέδιά του καὶ νὰ ἐξυπηρετήσης τὸ συνέδριο.

—Καὶ ὅμως σοῦ εἶπα τὴν ἀλήθεια.

—Ναὶ βέβαια! Καὶ γιὰ τὸν Ζαχῶρ, ὅτι εἶπες πὼς εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Πιλάτου, πὲς πὲς τὰ πιστέψαμε. Δὲν εἶναι, βέβαια, καὶ πολὺ ἐξυπνοὶ ἄνθρωποι οἱ Ἀρχιερεῖς μας, ἀλλὰ τόσο πάλι, νὰ χάβουν τέτοιες φεντιές! Κι' ἔπειτα αὐτοὶ εἶχαν μάθει γιὰ σένα ποιὸς εἶσαι, καὶ κατάλαβαν τί εἶδους αἰσθήματα κρούβονται κάτω ἀπὸ τὴν ἱστορία αὐτή. Ὅταν τοὺς εἶπα πὼς μοῦ γύριψες νὰ παραστήσης τὸν ἐαυτό σου, ἔσκασαν τὰ γέλοια!

—Τοὺς εἶπες ὅτι σοῦχα πῆ ἐγὼ, ἄθλιε!

—Γιὰ κάτσε φρόνιμα καὶ μὴ μοῦ κάνης τὸ θυμωμένο... Δὲν τὰ πολυβαστῶ ἐγὼ αὐτά. Τί, νόμιζες ὅτι ἐγὼ δὲν ἔκαμα τὸ λογαριασμό μου; Ἐσὺ ἤθελες ἓνα σύνδεσμο μὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς κι' ἐδιάλεξες ἐμένα. Ὡς πὼς νὰ σχετισθῆς μαζί τους κι' ὕστερα νὰ μοῦ δώσης τὴν κλωτσιά. Γύριψες νὰ μὲ κοροϊδέψης. Καὶ γιατί νὰ

μὴ σὲ κοροϊδέψω ἐγὼ, καλύτερα; Πῆγα λοιπὸν στὸν Καϊάφα, τοῦπα τί κουμάσι εἶσαι καί, φυσικά, τὰ παράστησα ὅπως μὲ συνέφερε: Τοῦ εἶπα πὼς ἐγὼ κατάφερα νὰ σὲ παρασύρω σ' αὐτὴ σου τὴν «ἐκδούλευσι». Κι' ἔτσι ἔκαμα δυὸ δουλειές. Ἡ μία εἶναι πὼς οἱ Ἀρχιερεῖς χρωστᾶνε τὴ χάρι σ' ἐμένα, ἐνῶ ἐσένα σ' ἐξώφλησαν μὲ τὰ τριάντα ἀργύρια κι' οὔτε θέλουν νὰ σὲ ξαναδοῦν, γιατί ἐφρόντισα νὰ σὲ ζωγραφίσω ὅπως πρόπει... Στάσου, μὴ βιάζεσαι ν' ἀρπαχτήης, καλέ μου Ἰούδα. Ἄκουσε τὴ συνέχεια...

—Μωρὲ χάθηκε λίγη ντροπὴ; Πάψε πειά. Δὲν ἔχω καμμιά ὄρεξι νὰ σ' ἀκούω.

—Ἐχω ὄρεξι ὅμως ἐγὼ νὰ σοῦ τὰ πῶ. Καὶ θὰ στὰ πῶ. Κάτσε κάτω ντέ! Ἄκουσε! Εἶπες πὼς ὁ Γιαχουρούμ δὲν κάνει τίποτε χωρὶς σκοπὸ. Λὲς λοιπὸν ὅτι καὶ τώρα δὲν ἔχω τὸ σκοπὸ μου πὼς στὰ λέω αὐτά; Θὰ στὸν ἐξηγήσω κι' αὐτόν. Θὰ μὲ ἀκούσης ὡς τὸ τέλος, θὲς δὲν θὲς. Μὴν κάνης πὼς τὸ κουνᾷς, γιατί σὲ κολλάω στὸν τοῖχο, νιάνιαρο. Τί σοῦλεγα; Παληοτόμαρα κι' οἱ δύο μας, καλὰ τῶρες αὐτό. Πῆγες ἐσὺ νὰ γελάσης ἐμένα καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς. Κι' ἀντὶ γι' αὐτό, ἐγέλασα ἐγὼ ἐσένα.

—Βέβαια! Ἐπροόδωσες τὴν ἐμπιστοσύνη μου!

—Προδοσία! Τί ὠραῖα πὼς τὰ λές! Ἐσὺ μωρὲ βρίζεις τοὺς ἄλλους, ἐσύ... προδότη;

—Προδότης; Πὼς εἶπες; Προδότης ἐγὼ;

—Ὅχι ἐσύ, Ἰούδα μου, ὁ γείτονας! Ναί, ναί, ἀλλὰ ἐγὼ πάλι κερδισμένος βγήκα γιατί κι' ἐγὼ ἐπροόδωσα νὰ ποῦμε τὸν προδότη... μὰ ὄχι τὸ δάσκαλό μου, ποῦμενα μαζί του τρία χρόνια ὀλόκληρα. Κι' ἔτσι ἐτακτοποίησα κι' ἓνα παλὸ λογαριασμό μας... θυμᾶσαι... Μπά, δὲν θυμᾶσαι; Ἐ νὰ στὸ θυμίσω ἐγὼ: Ἐκεῖνο ντέ τὸ ἐπεισοδιάκι, τότε πὼς ἔβαλες μὲ τὸν πατέρα σου σπιουνιές στὸ συνέδριο καὶ μὲ πέταξαν ἀπὸ τὴ θέσι μου, ἐλπίζοντας πὼς θὰ τὴν πάρης ἐσύ....

—Αὐτὰ θὰ βγάλῃς στὴ μέση τώρα, γιὰ νὰ δικαιολογήσης τὴν ἀτιμία σου; Ἐφτὰ χρόνια τώρα! Κι' ὡς τόσο τὰ σβύσαμε

αυτά! Γινήκαμε φίλοι πάλι. Ἐκάναμε μαζί δουλειές. Συγχωρεθήκαμε....

—Τί ἔκανε λέει; Παραμιλᾷς; Ἄ, καταλαβαίνω! Κάτι τέτοια, ἄκουσα πὼς σᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλός σας. Νὰ συγχωρᾶτε καὶ ν' ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς σας. Μὰ ἐγώ, Ἰούδα μου, δὲν τὰ ξέρω αὐτά. Ὅποιος σοῦβγαλε τὸ μάτι, νὰ τοῦ τὸ βγάλῃς καὶ σύ, ἅμα μπορέσης. Ἡ, καλύτερα, νὰ τοῦ βγάλῃς καὶ τὰ δύο του τὰ μάτια. Ὅχι, ἐγὼ δὲν χάνω τέτοιες εὐκαιρίες! Μὲ πέταξες ἐσὺ ἀπὸ τὴ θείσι μου κοντὰ στὸ συνέδριο; Θὰ σὲ πετάξω κι' ἐγώ, θὰ σοῦ κόψω κάθε ἐλπίδα νὰ βρῆς στὸ Συνέδριο αὐτὸ ἐσὺ ἴσκιό νὰ σταθῆς ἢ κοιμάτι ψωμί νὰ φᾶς ἄλλο...

Πὼς λαχταροῦσα, ἀλήθεια, τόσον καιρό, νὰ τὰ ποῦμε. Νὰ σὲ δῶ, ὅπως τώρα, νὰ σπαρταρᾷς ἀπὸ λύσσα, βλέποντας πὼς ξέρει νὰ ἐκδικῆται ὁ Γιαχουρούμ... Γι' αὐτὸ ἔκατσα καὶ στὰ εἶπα ὅλα αὐτά. Ξέρεις πὼς τὴν ἐπερίμενα αὐτὴ τὴ στιγμή; Καὶ ποῦσαι ἀκόμα! Ἄμα σοῦ σωθοῦν τὰ τριάντα αὐτὰ ἀργύρια καὶ θὰ γυρίζῃς ἔτσι χωρὶς πόρο ζωῆς, πεινασμένος κι' ἄστεγος, θὰ ἰδῆς καὶ σὺ τὴν πεῖνα, ὅπως μ' ἔκανες κι' ἐμένα νὰ τὴν ἰδῶ... Πὼς θὰ γελάσω, πὼς θὰ χαίρεται ἡ ψυχὴ μου! Θὰ σὲ βλέπω ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα, ἐνῶ ὁ Ζαχώρ, ὁ ἄνδρας τῆς Θαλέμ θὰ σοῦ δείχνῃ τὰ πλούτη του... Γιὰ στάσου... Τρελλάθηκες; Γιὰ κάτσε κάτω κι' ἄφησε τ' ἄστεϊα,.. νὰ μὴ μὲ κατηγορήσουν πὼς ἐσκότισσα ἐλεύθερο ἄνθρωπο, ἐσένα, πουλημένο παληόσκυλλο... Τί; Κλαῖς; Χά, χά! Ὁ Ἰούδας κλαίει! Ὁ ἄγνός πατριώτης, ποῦλθε νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς ἄρχοντες του, κλαίει ἀπὸ ἱκανοποίησι!

—Ἡ ἄτιμη ἢ μοῖρα μου! Ποῦ μ' ἔροισε! Παράτησα τὰ πάντα γιὰ ν' ἀλλθω μαζί σας. Ἄφησα τὸ μόνον ἄνθρωπο πὸν μ' ἀγαποῦσε καὶ πὸν μαζί του πέρασα τίς μοναδικὰς ἡσυχὰς μέρες τῆς ζωῆς μου, γιὰ ν' ἀλλθω κοντὰ σας. Σᾶς ἔκανα ὅ,τι καλὸ μποροῦσα, χωρὶς κουβέντες καὶ χωρὶς παζαρέμματα. Ἀφέθηκα στὴν ἐμπιστοσύνη σας. Καὶ σεῖς τώρα ζητᾶτε νὰ μοῦ πιῆτε τὸ αἷμα. Ἡθελα νὰ βροῦ σὲ σᾶς τὴν συντροφιά μου καὶ μπῆκα σὲ μιὰ μαύρη σφηκοφωλιὰ.

—Σφηκοφωλιὰ μωρὲ Ἰούδα; Ἄς εἶναι! Σφηκοφωλιὰ. Καὶ σὺ ἀπὸ ποῦ ἦσουν; Ἄπὸ κυψέλη ἔφυγες; Ἴσως. Ἄπὸ ὅσα εἶδα χθὲς βράδυ, τὸ πιστεύω. Γιατί ὅμως ἄφησες τὴν κυψέλη σου, καλὴ μου μέλισσα; Ἄμ' δὲν τὸ ξέρεις; Τὰ μελίσινα πὸν παρατᾶν τὴν κυψέλη τους, δὲν καλοπερνᾶν στὴ σφηκοφωλιὰ. Οἱ σφηκοφωλιῆδες εἶναι γιὰ τίς σφήκες, ὄχι γιὰ τίς μέλισσες πὸν φεύγουν ἀπ' τὸ μελισσῶνα τους. Γι' αὐτὲς μόνον ἓνα μένει: Ὁ χαμός... Ἄει χάσου λοιπὸν κι' ἐσὺ ἀπὸ μπρός μου, πρὶν μ' ἀρπάξῃ ὁ θυμὸς, πὸν ὡς τώρα τὸν συγκρατεῖ ἡ ἀηδία... Ἄντε, κι' ἔχω νὰ πάω στὸ Προιτώριο νὰ δῶ τί θὰ γίνῃ με τὸν Ἡγεμόνα.....

ΙΑ

Καὶ τώρα ψυχὴ μου, μυαλό μου, σὲ παρακαλῶ σταμάτησε πειὰ! Πάψε νὰ δουλεύῃς. Τίποτα! Μὴ μοῦ λὲς τίποτα. Νά, σὰν νὰ κοιμώμουν, σὰν ν' ἄμουν σὲ λήθαργο βυθισμένος. Λυπήσον με, ἐσὺ τοῦλάχιστον, καὶ μὴ μοῦ μιλᾷς!

Εἶδες ἀλήθεια! Κι' ἡ Θαλέμ ἢ ἴδια! Ἄμα μὲ εἶδε ἔξω ἀπὸ τὸ Προιτώριο, «νὰ χαθῆς προδότη!», μοῦ εἶπε. Προδότη! Μοῦ τὸ κοπανᾶν ὅλοι τώρα! Ὅσοι μ' ἔβλεπαν, ἔφευγαν ἀπὸ κοντὰ μου σὰν ν' ἄμουννα λεπρός! Κι' αὐτοὶ πὸν τὸν σταυρώσανε! Κι' αὐτοὶ πὸν τὸν φτύσανε! Κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ Ἀρχιερεῖς: «Τὸ κοῖμα νᾶναι στὸ λαιμό σου! Μὴ μᾶς ἀνακατεύῃς ἐμᾶς!» Μακρονά... Ὅλοι μακρονά μου! Προδότης. Ὅπου καὶ νὰ πάω! Λὲς πὼς θ' ἀρχίσουν τώρα καὶ τὰ δέντρα κι' οἱ πέτρες νὰ φωνάζουν. «Προδότη!» Ἄχ, ἐσὺ τοῦλάχιστον, μυαλό μου, νὰ μὲ βοηθοῦσες λιγάκι νὰ ξεχάσω, νὰ ξεχαστῶ....

Τί νὰ σοῦ κάνῃ κι' αὐτὸ τὸ μυαλό στὴν τόση μαυρίλα! Ὡς πότε θ' ἀντέχῃ! Ὅχι, ὄχι, Ἰούδα, μὴ συλλογιέσαι τίποτα. Ὅχι, δὲν ἔγινε τίποτα Ἰούδα! Τίποτα. Ἐνα ὄνειρο ἦταν. Ὁ γλυκὸς ραββί; Τὰ τρία ἐκεῖνα χρόνια τῆς ἀγγελικῆς ζωῆς; Ἐνα ὄνειρο γλυκό, μὰ ψεύτικο. Δὲν ἦταν τίποτα. Στὸν ὕπνο μου τὸ εἶδα. Κι' ἡ προδοσία, κι' ἡ καταδίκη κι' ἡ περιφρόνια

καὶ τὸ μῖσος κι' οἱ κλωτσιᾶς ἀπὸ κείνους πὸν γιὰ χάρι τους ἔγινε προδότης, καὶ ἡ Θαλὲμ καὶ ἡ ματιά της ἐκείνη ἡ γεμάτη μῖσος; "Ὅλα, ὅλα, νά, ἓνα βαρὺ, κακὸ ὄνειρο, Ἰούδα! Κατάλαβέ το τέλος πάντων! Ψέμμα ἦταν, ψέμμα. "Αντε, Ἰούδα! Εἶχες παραφάει, φαίνεται, κι' ἡ κακοστομαχιά σου ἔφερε αὐτὸ τὸ ὄνειρο. Μὴν τὸ σκέπτεσαι τώρα. Διῶχτο ἀπὸ προστά σου. "Αντε μπράβο. "Ας τὰ ὄνειρα τώρα καὶ πῆγαινε...

Τί; Νὰ πάω; Ποῦ νὰ πάω; Νὰ πάω μπρός; "Ὀχι, ὄχι μπρός! Νὰ ἡ ὀχιά. Μὲ περιμένει. Δὲς πῶς εἶναι ἀνοικτὸ τὸ στόμα της νὰ μὲ φάη! Τί μεγάλο στόμα! Μὲ χάβει ἀμέσως. Νὰ κι' ἄλλες ὀχιές. Κι' ἄλλες. Γέμισε ὁ κάμπος ὀχιές! Ποῦ νὰ κάμω βῆμα; Μὲ καρτεροῦν νὰ μὲ δαγκάσουν. "Ὀχι νὰ δαγκάσουν! Νὰ μὲ φᾶν! Νὰ μὲ καταπιοῦν ὀλόκληρο. Πίσω, Ἰούδα, πίσω. Πίσω γρήγορα! Νά, πίσω, ἐκεῖ! "ὦ! Νά! "Ενας σταυρός. Ναί, ἓνας σταυρός! Κόκκινος ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ ἀθῶου! Νά, τὸ ἀθῶο αἷμα. Νάτο, φωντώνει, κατακόκκινο! Φωτιά!

Νὰ ὁ σταυρός. Πῶ! πῶ! μεγάλος, στὸν οὐρανὸ φτάνει! Στῆς γῆς τὰ πέρατα ἀπλώνεται! Γύρνα, Ἰούδα. Γύρνα ἔμπρός σου! Ἐμπρός σου! Νά, πάλι οἱ ὀχιές! Πόσες ἔγιναν. Μπρός μου ὄλο ὀχιές! Καὶ δεξιά μου ὀχιές. Καὶ στὰ ζερβά μου ὀχιές! "Ερχονται, ἔρχονται καταπάνω μου. "Αχ! χάθηκα! Ποῦ νὰ πάω; Νὰ πετοῦσα ψηλά! Ν' ἀνοίγε ἡ γῆ νὰ μὲ κατάβινε!

"Αλήθεια! Νά! Ἡ κατάρα! Πιστὲ σύντροφέ μου, κατάρα! "Αντε λοιπὸν ἐσύ! "Ας ἀνοίξη ἡ γῆ νὰ μὲ καταπιῇ! "Ανοίξε λοιπὸν γῆ!

Κατάρα! Δὲν ἀνοίγει λοιπὸν οὔτε ἡ γῆς; Τὰ φείδια! "Ερχονται. Νά το! Νά, τοῦτο! "ὦ! Ἦλθε ἀπάνω μου! Μ' ἐτύλιξε! Σφίγγει τὴ μέση μου. Θὰ μὲ δαγκάση τώρα. "ὦ! "ὦ!....

"Α ὄχι! Εἶναι τὸ ζωνάρι μου. Ναί, τὸ ζωνάρι πὸν πῆρα γιὰ νὰ μὲ δοῦν, νὰ μὲ δῆ ἡ Θαλὲμ πῶς ξέρω νὰ ντύνωμαι. Ναί, ζωνάρι μου. Δὲν εἶσαι φείδι ἐσύ! Ἐσὺ εἶσαι δικό μου. Τώρα πὸν τοὺς ἔρριξα κατάμουτρα τὰ ἀργύρια, ἐσὺ μοῦ ἔμεινες δικό μου! Θὰ μὲ βοηθήσης, ἔ;

"Αντε μυαλό μου! Μὴ σταματήσης. Δούλευε τώρα! Σὲ χρειάζομαι. Βοήθησε καὶ σὺ νὰ πᾶμε στὴν κατάρα. Ναί, τὴν ἀγαπημένη μας τὴν κατάρα! Αὐτὴ μᾶς ἀπόμεινε! "Αντε λοιπὸν... ναί, τὸ ζωνάρι! Αὐτὸ θὰ βοηθήση... Μὰ γιὰ στάσου.... εἶναι ἐδῶ κοντά; "Α, μπράβο! Νά τὸ δένδρο. Ἐφύτρωσε ἐκεῖ πὸν τὸ ἤθελα. Σκαρφάλωσε, Ἰούδα. "Αντε, βάλε ὅλη σου τὴ δύναμι. "Αντε μπράβο. Ναί, καλὰ τὸ ἔδεσες... Μὴ φοβᾶσαι, στέρεο εἶναι. "Εχεις τύχη τώρα, Ἰούδα. "Αντε κι' ἡ θηλειά! "Α μπράβο, Ἰούδα, στιγμὴ μὴ χάνης. "Ετοιμος! Ἐμπρός, Προδότη, στὴν κατάρα σου!

— Δαθάν! Ἀβειρών! "Ερχομαι, ἔρχομαι!

Β. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ

Ἀπόψεις

Ο ΤΡΩΣΑΣ ΚΑΙ ΙΑΣΕΤΑΙ

Φαίνεται, ὅτι κάποιαν ἀλήθειαν ἔχει μέσα του τὸ γνωμικὸν αὐτό. «Ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται». Ἡ ἐντατικὴ προσπάθεια πὺν γίνεται τώρα τελευταῖα διὰ τὴν πνευματικὴν ἐξυγίαν τῆς Γαλλίας παρέχει τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ εὖρη μίαν πολὺ γενικωτέραν ἐφαρμογὴν ἢ παρήγορον αὐτῆ παροιμία. Τοῦλάχιστον αὐτὸ ἰσχυρίζονται ἐπιφανεῖς ἐκπρόσωποι τῆς Γαλλικῆς διανοήσεως. Καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ προεξοφλήσωμεν ἀπὸ τώρα ὡς βέβαιον ὅτι τὰ πράγματα θὰ τοὺς ἀποδείξουν γελασμένους. Εἶναι πράγματι γενικὴ ἢ ἐντύπωση ὅτι εἰς τὴν παγκόσμιον πνευματικὴν ἀναρχίαν πὺν ἔφευρεν ἢ ἄρνησις ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν, διαφόρων ποιότητων, ὀρθολογισμῶν, οἱ Γάλλοι διανοούμενοι τῶν περασμένων ἰδίως γενεῶν συνετέλεσαν κατὰ τρόπον πὺν δίδει ἓνα θλιβερὸν πρωτεῖον εἰς τὴν Γαλλικὴν διανόησιν. Καὶ σήμερον πὺν βλέπομεν τὰ ἀποτελέσματα, δὲν εἶναι ὀλίγοι οἱ Γάλλοι, πὺν θὰ ἐπροτιμοῦσαν νὰ ἔλειπε ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν πνευματικὴν κληρονομίαν ὁ τίτλος αὐτὸς τῶν πρωτεργατῶν μιᾶς πνευματικῆς ἀναρχίας ἢ ὁποία στὸ τέλος εἶχε ἀπειλήσει νὰ πνίξῃ τὸ «ἐλεύθερο πνεῦμα» μέσα εἰς τὴν «ἐλευθερίαν» του.

Βέβαια, θὰ ἤμποροῦσαν οἱ Γάλλοι διανοούμενοι, ἐκεῖνοι τοῦλάχιστον πὺν εἶναι πράγματι πνευματικοὶ ἄνθρωποι, νὰ ἀμφισβητήσουν τὴν ὑπαιτιότητα τοῦ Γαλλικοῦ πνεύματος εἰς τὸ γενικὸν ξεχαρβάλωμα πὺν εἶχε παρατηρηθῆ. Καὶ θὰ εἶχαν, βέβαια, τὰ ἐπιχειρήματά των. Ἐπροτίμησαν ὅμως κάτι ἄλλο. Ἐπροτίμησαν νὰ βάλουν τὰ δυνατὰ τους διὰ νὰ ἀρχίσῃ μία ἐξυγιαντικὴ, ἀνορθωτικὴ ἐργασία. Νὰ ἐξυγιανθῇ τὸ Γαλλικὸν πνεῦμα, ἢ Γαλλικὴ διανόησις, ὥστε νὰ συντελέσῃ εἰς μίαν γενικωτέραν στροφὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος πρὸς τὰς αἰωνίας ἀξίας. Πρὸς

τὰς ἀξίας, τῶν ὁποίων ἢ ἐγκατάλειψις ἐπέφερε πάντοτε τὸν μαρασμὸν καὶ τὴν πνευματικὴν νέκρωσιν.

Ἐδιάβαζα, τώρα τελευταίως, εἰς ἓνα Γαλλικὸν περιοδικὸν τὰ τόσο συγκινητικὰ λόγια μερικῶν Γάλλων διανοουμένων πὺν μετέχουν τῆς προσπαθείας αὐτῆς. Τοῦ Francois Mauriac. Τοῦ Daniel Rops. Τοῦ Jaques Maritain. Τοῦ Henri-Simon. Τοῦ Gabriel Marcel,—διὰ νὰ περιορισθῶ εἰς τὰ γνωστότερα καὶ εἰς ἡμᾶς ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὀνόματα:

—Ἐκτυπήσαμεν τὸν Χριστιανισμόν. Καὶ αὐτὸ ἦτο προδοσία διὰ τὴν Γαλλίαν. Διότι ἂν ἐξετάσωμεν κατὰ βάθος τὴν Γαλλικὴν ἱστορίαν, θὰ ἰδοῦμε, ὅτι τὸ βαθύτερον νόημά της εἶναι τοῦτο: Ἡ Γαλλία ἔχει μίαν ἀποστολήν. Νὰ εἶναι φορεὺς πολιτισμοῦ. Καὶ τὴν ἀποστολήν της αὐτὴν θὰ τὴν ἐκπληρώσῃ μόνον ὅταν εἶναι πιστὴ εἰς τὰς Χριστιανικὰς ἀρχάς. Ὅταν ἢ Γαλλία, ἢ πνευματικὴ Γαλλία, ξεφεύγῃ ἀπὸ τὰς ἀρχάς αὐτάς, τότε παίρνει τὸν δρόμον πρὸς τὴν καταστροφὴν. Καὶ τὴν σπρώχνει πρὸς τὸν δρόμον αὐτὸν τῆς καταστροφῆς ἐκεῖνος πὺν τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν.

Κινέζικα θὰ φανοῦν, ἴσως, αὐτὰ εἰς μερικούς. Ἀλλὰ τὰ πράγματα φωνάζουν τόσον, ὥστε εἰς τὸ τέλος ὅλοι θὰ τ' ἀκούσουν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἢ ἐργασία ἔχει ἀρχίσει...

* * *

«Νὰ γίνωμεν ὑπόδειγμα λαοῦ πολιτισμένου—δηλαδὴ λαοῦ Χριστιανικοῦ!». Φιλοδοξία, βέβαια, αὐτὴ! Ἀλλὰ κατὰ πόσον σωστὸν τρόπον διατυπώνεται αὐτὴ ἢ φιλοδοξία!

—Ἡ Γαλλία ὀφείλει νὰ πραγματοποιήσῃ μέσα της τὸν πολιτισμόν, τὸν ἀληθινὸν Χριστιανικὸν πολιτισμόν, νὰ γίνῃ ἢ ἐνσάρκωσις του καὶ ἔτσι νὰ ἐμφανισθῇ μπροστὰ εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς ὡς ζωντανὸν ὑπόδειγμα. Μόνον ἔτσι θὰ γίνῃ αὐτὴ τὸ κέντρον, ἀπὸ ὅπου θὰ ἀκτινοβολῇ ἢ ἀλήθεια. Ἀλλὰ καὶ μόνον ἔτσι θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ζήσῃ...

Αὐτὰ πάνω-κάτω λέγει ὁ Gabriel Marcel εἰς ἓνα ἄρθρον του, πὺν τὸ ἐπιγρά-

φει: «Responsabilités de la France». Εὐθύνη! Ὅπου ἀναλαμβάνονται εὐθύναι, ὅπου μὲ ἀνδρισμὸν ἀναγνωρίζονται σφάλματα, ἐκεῖ ἀξίζει κάθε σεβασμὸς. Ἀλλὰ καὶ δικαιολογεῖται κάθε ἐλπίς.

Κάθε ἐλπίς; Ὁ αἰώνιος γκρινιάρης φίλος μου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχα ἀνακοινώσει τὰς σκέψεις μου αὐτάς, ἐπρόβαλε καὶ ἐδῶ ἀκόμη τὰς ἀντιρρήσεις του:

—Πολὺ ἀργά, φίλε μου, πολὺ ἀργὰ πλέον. Τώρα στὰ γεράματα...

Ὁ φίλος μου εἶχε δίκιο, ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του τὴν ἀποψιν. Δὲν εἴξευρε τί θὰ πῆ ξανάνειωμα πνευματικόν. Δὲν εἴξευρε τὴν χαρὸν ποὺ δίδει ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις. Οὔτε τὰ θαύματα ποὺ ἤμπορεῖ τὸ Πνεῦμα νὰ ἐπιτελέσῃ... Οὔτε καὶ ὅτι «μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ...».

Π. Δαλμ.

ΕΑΡΙΝΑ

Ἡ ἀνοιξὴ ποὺ πρόσμενες
ὅπου καὶ νᾶναι θᾶρθαι
τὸ λέν Αὐγὴ καὶ Δειλινό,
τὸ λέει μιὰν αὔρα ἀπ' τὸ βουνὸ
κι' ὁ μισεμὸς τοῦ Μάρτη.

Ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο
γιὰ δὲς! ἀνθοῦν τὰ κλώνια,
σὲ λίγο ἀντίκρου ἀπ' τὴ φτελιά
θ' ἀρθοῦν νὰ χτίσουν τὴ φωλιά
τὰ πρῶτα χελιδόνια.

* * *

Χαρὰ σ' ἐσᾶς γοργόφτεροι
τραγουδιστάδες σπῖνοι,
γιὰ τρίλιες εὐθυμες καιρὸς
τώρα στερνὰ ποὺ ὁ μυσαρὸς
χειμῶνας μᾶς ἀφίνει.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα
καλωσυνεύουν πάλι
καὶ γύρω ἡ φύση ὀλημερίς
ἀνθοστεφάνωτη, θαρρεῖς
χορεύει πεντοζάλη.

Τ' ἀηδόνι ἀκριβοθώρητο
δὲ λέει γιὰ νὰ σωπάσει,
θαῦμα, μεσάνυχτα ν' ἀκοῦς
ἤχους γλυκούς, παθητικούς
δλάγρυπνος στὰ δάση.

Ἀπόψε ἡ νύχτα ἡ πρόσχαρη
ὡς τ' ἄστρα σ' ἀνυψώνει
κι' ὅλα τὰ μάγεψε, γιὰ δὲς
μὲ τίς γλυκόλαλες φῶδες
τ' ἀσώπαστο τ' ἀηδόνι.

* * *

Ἀναβροχιά σὲ στέγνωσε
κατακαῦμένη χώρα
κ' εἶτε κοιμᾶσ' εἶτ' ἀγρυπνᾶς
τοῦ ὄμβρου ἡ ἀργητὰ βραχνᾶς
πάνω σὲ σένα τώρα.

Ἀπ' τὰ οὐράνια ἔλεος
προσμένουν τὰ σπαρμένα,
ὦ! τοῦ ζευγαῖ κρυφὴ χαρὰ
νᾶρριχ' ὁ Μάρτης δυὸ νερὸ
κι' Ἀπριλῆς ἄλλο ἓνα.

Α. ΚΑΛΑΜΠΟΥΣΗΣ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗΣ: "Η ΦΛΕΓΟΜΕΝΗ ΒΑΤΟΣ,
"Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΣΩΤΟΥ,"

Εκείνο πού, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, κάνει ἐντύπωσι στὰ ποιήματα τῆς Μελισσάνθης εἶναι πὼς ὅλα ἔχουν γιὰ θέμα τους καταστάσεις τῆς ψυχῆς, ἀνησυχίες, πόθους, δράματα γύρω ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος. Ἐνας ἄνθρωπος στέκεται μπροστὰ στὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀπειροῦ καὶ κάνει τραγοῦδι ἄλλοτε τὴν χαρὰ ἀπὸ τὴν κατάντησι ἑνὸς ψήγματος ἀλήθειας, ἄλλοτε τὸ στριφογύρισμα μέσα σὲ ἰδέες κούφιας καὶ ἀνώφελες κι' ἄλλοτε τὴ θλίψι ἀπὸ τὴ συναίσθησι τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς ψυχικῆς κατωτερότητος. Τόσο ἡ παλαιότερη συλλογὴ τῆς Μελισσάνθης «Προφητείες» ὅσο καὶ οἱ δύο τελευταῖες, στρέφονται γύρω ἀπὸ τὸν ἴδιον αὐτὸν ἄξονα. Τὸ πρᾶγμα κάνει βέβαια ἐντύπωσι, ἀφοῦ στὴν ἐποχὴ μας δύσκολα βρίσκει κανεὶς ἔστω κι' ἓνα ποίημα τέτοιου χαρακτῆρος μέσα σὲ συλλογὲς ἄλλων νεοελλήνων ποιητῶν καὶ εἶναι σὰν μιὰ διαμαρτυρία ἀλλὰ καὶ μιὰ ὑπόδειξι πρὸς ἐκείνους πὸν μάταια ἀναζητοῦν τὴν ποιητικὴ συγκίνησι εἴτε σὲ μιὰ σαρκολατρεία πὸν ἀντὶ γιὰ τὴ «θεῖα πνοή» τῆς Τέχνης δὲν ἀναδίδει παρὰ ξαφρενιασμένα ἔνστικτα, εἴτε—ὅταν κουραστῇ—μέσα σὲ φαντασίες ἀλόγιστες, ὅπου τὸ πᾶν μπερδεύεται καὶ ὅπου εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο γιὰ τὸν δυστυχισμένο ἀναγνώστη νὰ παρακολουθήσῃ τὸν «ποιητῆ». Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κατάντημα, πάλι καλὰ πὸν ὑπάρχουν καὶ ἀπλοὶ ἄνθρωποι, γιὰ νὰ κάνουν ποίησι τὴν ἡμερῆ χαρὰ πὸν δίνει ἡ θεὰ ἑνὸς λουλουδιοῦ, τῆς θάλασσας ἢ τῶν ἄλλων αἰώνιων στολιδῶν τῆς Ἠλέας.

Ἀλλὰ ἡ ποίησι τῆς Μελισσάνθης εἶναι ἓνας δείκτης πρὸς ἄλλα θέματα, ὁλότελα ἀπαρατηρήμενα στὴν ἐποχὴ μας, θέματα, ἐν τούτοις, πὸν μόνον αὐτὰ μποροῦν νὰ δώσουν μεγάλο ἔργο (ὅταν, φυσικά, ὑπάρχη καὶ τὸ μεγάλο ταλέντο). Γιατί, βέβαια, μόνον ἔργα πὸν προσφέρουν μιὰ θετικὴ ἀνακούφισι στὸν ἄνθρωπον, ἀναφτερώνοντας μέσα στὴν ψυχὴ αἰσθήματα μεγάλα, εὐγένειας, συμπόνιας, πίστεως, ἔργα πὸν σβύνουν μέσα στὸν ἄνθρωπον τίς μικρομιζέριες του καὶ τὸν κάνουν νὰ νοιώθῃ τὸν ἑαυτὸ του αἰσιόδοξο γιὰ ἓναν μεγάλο προορισμό, μόνον τέτοια ἔργα ἔμειναν αἰώνιο κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐνῶ σήμερον λείπει ἡ ψυχὴ. Τί νὰ κάμουν λοιπὸν τὰ δυνατὰ φτερά τοῦ ταλέντου (κι' ἂν ὑπάρχουν κάποτε) ὅταν δὲν ἀπλώνονται ποτε πρὸς τὰ ἀπειρα πλάτη;

*

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο, ζῆ ὅλη ἡ ποίησι τῆς Μελισσάνθης. Ὑπάρχει λοιπὸν αὐτὴ ἡ προϋπόθεσι γιὰ ἓνα ἔργο ἄξιο τοῦ ὀνόματος. Ὑπάρχει καὶ τὸ ἔργο; Ναι, ὅπου μιλά ἡ καρδιά, μὲ εἰ-

λικρίνεια καὶ ἀπλότητα γιὰ κάτι πὸν τὴν ἔχει βαθειὰ καὶ ἐπανελημμένως συγκινήσει. Ὅχι, ὅπου τὸ μυαλὸ ἀναζητῇ θέματα, πελαγοδρομῶντας σὲ θεωρητικούς κόσμους, εἴτε φτιάχνει ἐπίτηδες αἰσθήματα τεχνητὰ ἀπὸ ὅπου λείπει κάθε ἔχνος τῆς καρδιάς. Μπορεῖ μάλιστα νὰ πῆ κανεὶς πὸν ἡ παλαιότερη συλλογὴ «Προφητείες» εἶχε περισσότερο μέρος εἰλικρίνειας καὶ ἀπλότητος. Ὑπῆρχε περισσότερη φρεσκάδα, ἓνας ἄνθρωπος πὸν πρωτοκυττάζει τὸν κόσμον καὶ τὸ μάτι του, μὲ ὅλη τὴν ἀγνότητα τῆς πρώτης ματιᾶς, βρίσκει ἀμέσως τὸ κέντρο, τὸ βᾶθος, τὴν ὁμορφία καὶ θαμπώνεται ἀπὸ τὸ κάθε τι, μὴν ξέροντας τί νὰ πρωτοπῇ καὶ τί νὰ πρωτοθαυμάσῃ. Στὴν «Φλεγόμενη Βάτος» εἶναι ἐκδηλη κάποια κούρασι. Τριγύρισε πάρα πολὺ, φαίνεται, ὁ ποιητῆς γύρω ἀπὸ ὠρισμένες ἀλήθειες ἀντὶ νὰ προχωρήσῃ, ὁλοένα καὶ περὶ πέρα, τοὺς ἔκαμε μιὰ διονυχιστικὴ, ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ὥστε αἰσθάνεται ὄχι τὴν χαρὰ τῆς ἀποκαλύψεως (ὅπως στίς «Προφητείες» ἀλλὰ τὸν πόνο ἀπὸ τὸ παραστράτημα. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει τὴν δημιουργία ὠραίων ποιημάτων, ὅταν ὁ ποιητῆς ἀναγνωρίζῃ μὲ εἰλικρίνεια τὴν κατάστασι αὐτῆ. Ἡ καρδιά τότε συγκινεῖται καὶ μεταδίδει τὴν συγκίνησι τῆς.

Σὰν ἐπιδέξις σκιοβοάτης ἔχω μάθει
ν' ἀνεβοκατεβαίνω μὲ λεπτὸ σκιοῖνι
ἀπὸ τὸν Παράδεισο στὴν Κόλαση—ἀπ'
[τὰ βᾶθη
στὰ ὕψη—προτοῦ τῆς μέρας φέξουν οἱ
[φανοὶ

Τὴ νύχτα ἡ γλῶσσα μου ξεραίνεται στεγνὴ
δροσιά ζητᾷ νὰ βρεῖ σὲ βοῦρκου κατακάθι
μὰ ὡς μὲ τὸ λάδι ἀνάβει ἡ φλόγα πιὸ
[τροανή
κάθε φορὰ φουντώνουν πιὸ τρανὰ τὰ πάθη

Γιὰ τελευταία φορὰ τὴ δίψα μου θὰ σβύσω
κι' ἀπόψε—λέω—μὰ, τάχα, θὰ ἐπιστρέψω
[πίσω;
Ἐξέρω πὼς τὸ σκιοῖνι θὰ σπάσει κάποιαν
[ῶρα

κι' οἱ ἄγγελοι πὸν μὲ βλέπουν σιὸ πλευρὸ
[τους τώρα
τὸ ἀνέκκλητό μου κύλισμα θ' ἀκοῦν μὲ
[τρόμο
δίχως ἐλπίδα γυρισμοῦ σιὸ θεῖο τους
[δρόμο!

(Φλεγόμενη Βάτος.) Καταδίκη.

Ὅταν ὅμως μιλά ἡ ἐξεζητημένη «φιλοσοφία», ἐπειδὴ ἡ καρδιά ἀδυνατεῖ νὰ παρακολουθήσῃ, τὸ ποίημα εἶναι ἐγκεφαλικό, τόσο γιὰ τὸν ποιητῆ, ὅσο καὶ γιὰ τὸν ἀναγνώστη, πὸν δὲν τοῦ θυμί-

ζει τίποτα από τή δική του ψυχική ζωή ή «κατασκευή» του ποιήματος. Έτσι π.χ. ή «Μεταστοιχείωση», τὸ «Διπλὸ αἰνίγμα», ή «Ἀρνηση» ή «Ἐπανάσταση» και ἄλλα.

Στὰ ποιήματα τοῦ τελευταίου αὐτοῦ τύπου εἶναι χαρακτηριστική και ή ἑλλειψίς ἀπλότητος, ἀκόμη και ή δυσκολία στή μουσική ροή τῆς φράσεως και τοῦ στίχου. Ἐνῶ πόσο εὐκόλα ἐρχονται οἱ λέξεις, ή μὲν δίπλα στήν ἄλλη, και πόσο γρήγορα—ἀμέσως—τίς νοιώθει ὁ ἀναγνώστης—σάν νά τίς περιμένῃ—δπου μιλάει ή καρδιά. Μᾶς δίνει τότε ή Μελισσάνθη ωραιότατα ποιήματα («Διάφευση», «Ὁπαδός», «Ἄφηση», «ὁ Ληστής», «Μοιρολόϊ» και ἄλλα) πού τὰ διαβάξει κανεὶς μὲ ἀληθινή πνευματική ἀπόλαυσι, νοιώθοντας, μαζὺ μὲ τὸν ποιητή, εἴτε τοὺς βαθύτερους ἀνθρώπινους πόνους, ὅταν βλέπῃ τὸν ἑαυτοῦ νά παραστρατίξῃ, ή ὅταν ἀναγνωρίζῃ τὴν ψευτιά και τὴν ματαιότητα τῶν κάλπικων ἰδανικῶν, εἴτε τὴ χαρὰ ἀπὸ τὴν ἐμβάθυνσι σὲ μιὰ σώζουσα ἀλήθεια. Κατὰ τὴ γνώμη μας εἶναι τόσο ἀξιόλογη ή ποιησι τῆς Μελισσάνθης, ὥστε θὰ εὐχόταν κανεὶς νά ἔπαιε ή περιπλάνησί της σὲ σοφίεσ ἀνθρώπινεσ, πού εἶναι και ποιητικά ἄγονεσ, ὥστε, φτασμένη παιά, νά μᾶσ δώσῃ ἕνα ἀληθινὰ μεγάλο ἔργο.

Π. ΚΛΩΝΑΡΗΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ

Δὲν μπορεῖ κανεὶς νά πῇ, ὅτι εἶναι ἀδικαιολόγητη ἐντελῶσ ή δυσπιστία μερικῶν γιὰ τὴν «Ἀπολογητική», ὅπως τοῦλάχιστον ἔχει διαμορφωθῆ σάν θεολογικὸς κλάδος. Νά πῶ τὴν ἀλήθεια, κι' ἐγὼ συμμερίζομαι κάπως τὴ δυσπιστία αὐτή. Καὶ μ' αὐτὴ τὴ δυσπιστία πῆρα στὰ χέρια μου τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ κ. Παν. Ν. Τρομπέλια «Ἀπολογητικὰ καὶ Μελέται. Τεῦχος Γ' Ἡ Θεωρία τῆς ἐξελίξεωσ». Ἐφαναταζόμενος, μάλιστα, πὼς δὲν θὰ μποροῦσε νά ὀξω παραπάνω ἀπὸ μιὰ δυὸ βιαστικὸς ματιέσ. Καὶ ὅμως! Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα—τὰ λιγοστά—πού σὲ ἀναγκάζουν νά τὰ διαβάσῃσ ἀπὸ τὴν ἀρχή ὡσ τὸ τέλος. Εὐθὺσ ἀπὸ τὴν ἀρχή φωνάζει και σὲ τραβᾷ ή καλὴ θέσισ τῶν ζητημάτων και ή σαφήνεια, ή ἐξαιρετικὴ σαφήνεια τοῦ ὕφρουσ.

Ἡ καλὴ θέσισ τῶν ζητημάτων. Αἶγο ἰχθετε αὐτό; Καμμιὰ ἐβδομητησιὰ χρόνια τώρα καταγινόμεστε νά μεροδέβουμε ὅσο μποροῦμε περισσότερο τὰ ζητήματα πού ἀνικινῆθηκαν ὅταν μερικὸ ἐπιστήμονεσ—φυσικοὶ, ζωολόγοι, ἀνθρωπολόγοι—μᾶσ διεκήρυξαν ὅτι στὰ ἐργαστήριά τουσ μέσα βροῖχαν τὴν ἀπόδειξι πὼσ... δὲν ὑπάρχει Θεός. Πόσοι ποταμοὶ μελάνι δὲν χρησιμοποιήθηκαν γιὰ νά πνιγοῦμε μέσα σὲ χίλιεσ δυὸ λεπτομέρειεσ και ἔτσι νά χάσομε τὸν προσανατολισμό μας πάνω στὸ βασικώτερο ζήτημα πού ἀπασχολεῖ τὸν ἀνθρωπο! Ἄντε νά βγάλῃσ ἄκρη μέσα στίεσ τόσεσ ἀλληλοσυγκρουόμενεσ «θέσειεσ» και τίεσ ἀτελεῦτητεσ «ὀρολογίεσ» μὲ τοὺσ φανταχτεροὺσ ad hoc ὄρουσ πού λὲσ κι' ἔγιναν ἐπίτηδεσ γιὰ νά μᾶσ κάνουνε

ἐντύπωσι και νά παρηγοροῦμαστε ἔτσι, γιατί στὸ βάθος μ' ὄλα αὐτὰ τὰ διαβάσματα τίποτα δὲν καταλαβαίνουμε. Κι' ἐδῶ ἀκριβῶσ φαίνεται πόσο πολὺτιμη εἶναι ή ὑπηρεσία πού προσφέρει στὸν πνευματικὸ ἀνθρωπο τὸ νέο βιβλίο. Ἡ εἰκόνα τοῦ «μίτου τῆς Ἀριάδνης» σπάνια ἐχρησιμοποiehθη κε μὲ τόση ἐπίτυγία ὅσο θὰ μποροῦσε νά χρησιμοποιηθῆ ἐδῶ. Καθαρά, σταοάτα λόγια διώχρουν τὴν ἐντύπωσι πού ἔχει κανεὶς ἀπὸ διάφορα «ἐκλαϊκευτικά» βιβλία, πού θυμίζουν τὴ σουπιὰ! Εὐθὺσ ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή ὁ ἀναγνώστησ μπαίνει στὸ ζήτημα. Καὶ πρῶτα-πρῶτα: Τί ἐνδιαφέρει, ἀπὸ μεταφυσική ἀπορι ή θεωρία τῆς ἐξελίξεωσ; Νά τί ἐνδιαφέρει, λέει ὁ κ. Τρ. Ἄν ή θεωρία τῆς ἐξελίξεωσ εἶναι ψεύτικη, μὰ ἀπὸ τίεσ τόσεσ μεγαλοπερείεσ πλάνεσ τῆς ἀνθρωπότητεσ, τότε ὁ ὕλισμοσ χάνει τὴ μοναδικὴ ἐπιστημονικὴ ἐμφάνισι πού ὡσ τώρα μπόρεσε νά μᾶσ παρουσιάσῃ. Χάνεται πὺ κάθε στήριγμα γιὰ μιὰ σοβαρὴ συζήτηση μὲ τὸν ὕλισμο. Ἄν ὅμως ή θεωρία τῆς ἐξελίξεωσ ὑποτεθῆ ἀληθινὴ τότε δὲν σημαίνει αὐτὸ καθόλου πὼσ ὁ ὕλισμοσ ἔχει δίκιο. Ὁ τροπόσ πού ἔγινε ὁ κόσμοσ (και σ' αὐτὸν μόνο ἀναφέρεται ή θεωρία τῆς ἐξελίξεωσ) δὲν λύνει καθόλου τὸ ζήτημα ποιὸσ ἔκαμε τὸν κόσμο. Ἀπὸ τὴν ἐξέλιξι ὡσ τὴν αὐτόματη δημιουργία (τὴν «θέσι» τῶν ὕλιστῶν) ή ἀπόστασι εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε οὔτε μὲ τὴν καλύτερη φαντασία δὲν μπορεῖ κανεὶς νά τὴν ὑπερηδῆσῃ.

Δὲν ἐνδιαφέρεται λοιπὸν ἐκεῖνοσ πού πιστεῦει εἰσ τὴν ὕπαρξι ἐνοσ Δημιουργοῦ—ἄσ ποῦμε εἰδικώτερα, ὁ Χριστιανός—γιὰ νά ἀποδειχθῆ ψεύτικη ή θεωρία τῆς ἐξελίξεωσ. Ὁ ὕλισμοσ ἐνδιαφέρεται νά μὴ χάσῃ τὸ μοναδικὸ του ἀποκοῦμι. Αὐτὸ μᾶσ λέει ὁ κ. Τρ. και αὐτὸ πρέπ νά λεχθῆ και στοὺσ ὕλιστᾶσ ἄλλὰ και στοὺσ Χριστιανούσ.

Ὅσο γιὰ τοὺσ τοὺσ τελευταίουσ αὐτοὺσ ὁ κ. Τρ. στέκεται πολὺτιμοσ ὀδηγητής και διαφωτιστής. Με ἀνωτερότητα και ἀντικειμενικότητα θαναμιστὴ δείχνει στοὺσ Χριστιανούσ, πὼσ δὲν πρέπει νά ξεπέφτουν σὲ ἄτοπουσ φαντασμοὺσ και νά ἀνακατεῦνουν κάθε τόσο τὴν πίστι τουσ σὲ ζητήματα πού εἶναι ἔξω—ή, καλύτερα, παρακάτω—ἀπὸ τὴν πίστι αὐτή.

Μπορεῖ λοιπὸν νά σταθῆ ή θεωρία τῆς ἐξελίξεωσ δίπλα στήν Ἀλήθεια τῆς Δημιουργίασ και νά προσάρομοσθῆ σ' αὐτήν; Ὁ σ.—αὐτὸ κυρίωσ εἶναι πού μὲ κάνει νά θαναιάζω τὸ βιβλίο αὐτό—τὰ καταφέρει νά κρατιέται πάντοτε γερά στὸν ἴσιο ὀδοῖο χωρίεσ νά παρασύρεται ἀπὸ τὰ ἀντίθετα ὀδοῖα. Νά ποῦμε ὄχι στὸ παραπάνω ἐρώτημα νά κηρύξουμε a priori τὴν ἐξέλιξι ἀσυμβίβαστη πρὸσ τὴν θεσία Δημιουργία, ὅπως κάνουν πολλοὶ κτυπῶντασ κάθε ἐξελικτικὴ εἰκασία; Δὲν ἔχουμε βάσι γιὰ τέτοια ἀπάντησι. Ὁ σ. μᾶσ δίδει τὰ ντοκουμέντα, πού δείχρουν πὼσ τέτοιο ἀλόγιο ἀσυμβίβαστο δὲν βγαίνει οὔτε ἀπὸ τὴν Γραφή οὔτε ἀπὸ τὴ γενικὴ Χριστιανικὴ ἀντίληψη. Ντοκουμέντα ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα: Νά ἕνα λ. γ. πού δὲν θὰ ἐφαναταζόταν κανεὶς ὅτι εἶναι τοῦ Μ. Βασιλείου «Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐροπετὰ ψυχῶν ζωσῶν κατὰ γένουσ. Ἐκάστου γένουσ τᾶσ ἀπαρχᾶσ

των, οίονει σπέρματά τινά τῆς φύσεως προβληθῆναι κελεύει· τὸ δὲ πλήθος αὐτῶν ἐν τῇ μετὰ ταῦτα διαδοχῇ ταμιεύεται, διὰν ἀδξάνεσθαι αὐτὰ καὶ πληθύνεσθαι δέη».

Ζήτητο λοιπὸν ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως! Γιά σταθῆτε μᾶς λέει ὁ κ. Τρ. "Ὅχι ἔτσι πάλι! Πρῶτα-πρῶτα τὸ νὰ πῆ κανεὶς πὼς στὴ Γραφὴ καὶ στοὺς Ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὶς ὑπάρχει ἡ θεωρία αὐτὴ εἶναι κι' αὐτὸ πλάνη—νὰ εἴμαστε ἐξηγημένοι. Ἡ Γραφὴ δὲν εἶναι οὔτε ὑπὲρ οὔτε κατὰ τῆς ὁποιασδήποτε ἀνθρώπινης θεωρίας. Κι' ἔπειτα μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἄλλο νὰ ποῦμε πὼς ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως μὴ πορεῖ νὰ εἶναι ἀληθινὴ καὶ ἄλλο ὅτι εἶναι ἀληθινὴ. Γιά νὰ ποῦμε τὸ τελευταῖο αὐτὸ χρειάζεται ἡ ἐπαλήθευσις. Καὶ ἡ ἐπαλήθευσις λείπει γιὰ τὴν ὥρα—αὐτὸ μᾶς δείχνει ὁ σ. στὸ ἀπὸ τὴν ἄποψι τοῦ ὄγκου μεγαλύτερο μέρος τοῦ βιβλίου του.

"Ἔτσι ὁ σ. μὲ σαφῆνειά πὸν δείχνει τὸν ἄνθρωπο πὸν ἔχει χωνέψει τὸ θέμα του, μᾶς ἐκθέτει μία—μία τίς ὑποθέσεις πὸν πρόπει νὰ ἀποδειχθοῦν γιὰ νὰ πορεῖ νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ ἐξέλιξις τουλάχιστον σύμφωνα μὲ τὸ σχῆμα πὸν μᾶς ἔχει παρουσιάσει ὁ Λάοβιν. Ὁ Λάοβιν ὁ ἴδιος πάντα ἐχρησιμοποιοῦσε μὲ εὐθύτητα πὸν ἐξηγίμ' ὄθη κατόπιν τὸ ὄρημα «ὑποθέτω». Κι' ὡς τώρα οἱ ὑποθέσεις ἔμειναν ὑποθέσεις ἢ ἔπεισαν καὶ ἀπὸ ὑποθέσεις ἀλλὰ καμμιὰ δὲν εἶχε ὡς τώρα ἐπιστημονικὴ ἐξακοίβωσι. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ στίς διάφορες αὐτὲς ὑποθέσεις λείπουν καὶ τῆς κοινῆς ἀκόμη παρατηρήσεως τὰ στοιχεῖα, ἀκόμη καὶ τῆς κοινῆς λογικῆς. Γιατί καὶ στὴν παρατήρησι φαίνονται ξένα ὀλότελα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν λογικὴ μᾶς πολλὲς φορὲς δὲν ποροῦν νὰ ταιριάσουν ὅσο ὁμορφῆ ἐντύπωσι κι' ἂν κάνουν στὴν ἀρχή. Βλέπεις μιά μεγαλειώδη σύλληψι πὸν χρησιμοποιεῖται γιὰ στοιχεῖα τῆς θεωρίας. Μὴν πλησιάσης ὁμοῦ πὸν κοντιὰ, γιὰ ἡ πραγματικότης θὰ σοῦ καταστρέψῃ τὴν φανταστικὴ ἐντύπωσι.

Αὐτὸ βλέπει ὡς πρὸς τὴν θεωρία τῆς ἐξελίξεως ὁ ἀναγνώστης, ἀκολουθώντας ὡς ὀδηγὸ τὸν κ. Τρ. Καὶ ἀναγκάζεται νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ γιὰτὶ δὲν πορεῖ νὰ τὸν κατηγορήσῃ ὅτι τοῦ λείπει ἡ ἀντικειμενικότης. Τίς γινώμες τῶν ἐξελικτικῶν καὶ τῶν ὕλιστῶν ἀκόμη τίς ἐκθέτει ὁ σ. μὲ μιά ἀντικειμενικότητα, μὲ μίαν ἀπάθεια πὸν μάλιστα φθάνει σὲ ὑπερβολή. "Ἔτσι, λ. γ., τὰ ὅσα μὲ ὀλην τὴν ἀπάθεια λέει σ. 111.—112 γιὰ τὸν Haeckel ὅτι ἐχρησιμοποίησε ψεύτικες εἰκόνες σ' ἓνα βιβλίον του. "Ἄν αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ (ἂς μὴν τοῦ κατοφανῆ τοῦ κ. Τρ. ὅτι διστάζω νὰ τὸ πιστέρω) ἂν λοιπὸν εἶναι ἀληθινὸ, αὐτὸ καὶ μόνον θάπορε νὰ κάμῃ νὰ σταματήσῃ ἡ συζήτησι, ὡς πον νὰ βοῆ ὁ ὕλισμὸς ἄλλους συνηγῶρους του πὸν νὰ μὴν καταφεύγουν σὲ προστυχιές.

Ξεχωρίζομε λοιπὸν τὰ ζητήματα: Ὁ σ. ὀλο, γιὰ τὸν ὕλισμὸ, ἡ ἐξέλιξις εἶναι ἐντελῶς ἀχορησι. Ἡ ὕλιστικὴ μορφή τῆς θεωρίας αὐτῆς δὲν ἐστάθηκε ποτὲ στὸν ἔλεγχον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς λογικῆς—οὔτε θὰ σταθῆ. Ὁ χρόνος ἐργάζεται ἐναντίον της. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά πάλι ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως, ξεκαθαρισμένη ἀπὸ τὸ μεταφυσικὸ ἐ-

ξωεπιστημονικὸ περιεχόμενον, δηλαδὴ ἡ ἐξέλιξις πὸν πορεῖ νὰ προσαρμοσθῆ στὴ Χριστιανικὴ Ἀλήθεια, αὐτὴ, βέβαια ὡς ὑποθέσεις στέκεται, ἀλλὰ παραλέρα; «Εἶναι δύσκολον πᾶς σοβαρὸς σκεπτόμενος ἄνθρωπος νὰ μὴ παραμένη διστακτικὸς». Αὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα. Καὶ ἀκοίβως γιὰτὶ τὸ συμπέρασμα αὐτὸ δὲν ἀνάβει ἐνθουσιασμούς, δίνει στὸν ἀληθινὸ ἐρευνητὴ μίαν ἀνακούφισι. Ὁ κ. Τρ. δὲν ἐξήτησε νὰ μᾶς ἐνθουσιάσῃ. Ἐξήτησε νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὴν ἀλήθεια. Καί... δὲν βλέπω πὼς θὰ τοῦ ποῦμε πὼς δὲν μᾶς παρουσίωσιν τὴν ἀλήθεια στὸ νέο του βιβλίον πὸν μᾶς ἐχάρισε.

B. Πλ.

Σ. Ε. Παπαδάκη: Βιολογία—1937

Μὲ τὸ καινούργιον τοῦ βιβλίου «Βιολογία» ὁ κ. Παπαδάκης ἐκτὸς τῶν βιολογικῶν γνώσεων πὸν προσφέρει στὸν ἀναγνώστη, κατορθώνει νὰ τοῦ κερδίσῃ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ μεγάλα καὶ πολὺπλοκα προβλήματα τῆς ἐπιστήμης τῆς ζωῆς.

Στίς 100 περίπου σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ θίγονται μὲ ἐπιστημονικὴ μεθοδικότητα βιολογικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα σήμερον πρόπει νὰ εἶναι κτήμα κάθε μορφωμένου ἀνθρώπου καὶ ὀπως πολὺ σωσιὰ λέγει ὁ κ. Παπαδάκης «οὐδεὶς ἀκαδημαϊκὸς πολίτης ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι ἀβιολόγητος».

Φαίνεται ὁμοῦ πὼς τὸ βιβλίον του αὐτὸ ὁ κ. Παπαδάκης προσελάθησε νὰ τὸ προσαρμοσθῇ περισσότερο σὲ διδακτικὰς ἀνάγκες, γιὰτὶ ἄλλως θὰ περιμέναμε, βέβαια, μιά πληρέστερη Βιολογία πὸν νὰ ἀνταποκοίβεται περισσότερο στίς ἀνάγκες τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης. Ἐπίσης σὲ πολλὰ σημεία, ὁ κ. Παπαδάκης θὰ ποροῦσε νὰ εἶναι περισσότερο σαφῆς. Ὁ ἀναγνώστης ἔχει κάποιον—κάποιον τὴν ἐντύπωσι τοῦ κειοῦ. Δὲν χαιρέται δηλ. ὁ ἀναγνώστης τὴ βιολογία σὰν πραγματικὴ χρησιμὴ ἐπιστήμη πὸν νὰ ἱκανοποιῆ πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ τίς ἀνησυχίες τοῦ πνεύματος γιὰ τὸ μυστήριον τῆς δημιουργίας πὸν τὸν περιβάλλει.

Τὸ πρᾶγμα βέβαια δὲν εἶναι καθόλον εὔκολον, ἀλλ' ὁ κ. Παπαδάκης εἶναι γνωστὸς ὡς ἐπιστήμων κέρους καὶ ἀξίας. Στὰ κεφάλαια τῆς κληρονομικότητος, τῆς ἐξελίξεως, τῆς ζωῆς ὡς ξεχωριστοῦ φαινομένου ὁ συγγραφεὺς διατυπώνει γινώμες καὶ ἐπιφυλάξεις πὸν μαρτυροῦν πὼς δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴ διδασκαλία τῆς ὕλιστικῆς βιολογίας. Κι' ὁμοῦ, σὰν νὰ φαίνεται πὼς φοβᾶται νὰ προχωρήσῃ γιὰ νὰ μὴ ταράξῃ τὴν ἐπίσημη ἑλληνικὴ βιολογία πὸν βρίσκειται στὴν ἐποχὴ τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος. Καὶ ἐνῶ ἀναφέρει τόσους ὕλιστὰς βιολόγους, δὲν μνημονεύει κᾶν καὶ ἄλλους ἀντιθέτους, ἐξ ἴσου τοῦλάχιστον μὲ αὐτοὺς σοβαροὺς ἐπιστήμονας. Ἀξιοσημείωτον ὁμοῦ εἶναι πὼς σὲ πολλὰ σημεία ὁ συγγραφεὺς ὀμολογεῖ τὴν ἀγνοια τῆς ἐπιστήμης ἐπάνω σὲ πολλὰ βασικὰ ζητήματα, καὶ αὐτὸ εἶναι ἓνα θετικὸ κέρδος. Ἡ γνώμη του γιὰ τὰ ἐνστικτα (σελ. 21) καὶ γιὰ τίς ψυχικὰς λειτουργίες (σελ. 23) ἡπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ σὲ ἀντιλήψεις καθαρῶς μηχανοκρατικὰς, πρᾶ-

γμα πού θα ἐτροχμάτιζε καίρια τὴ σημερινή ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια.

Στὸ κεφ. τῆς «ἐξελιξεως» (σελ. 98), ὅπου ὁμιλεῖ περὶ «αὐτονομῶν ἐσωτερικῶν παραγόντων τῆς ζωντανῆς ὕλης» καὶ περὶ «τοῦ δημιουργικοῦ χαρακτήρος τῆς ἐξελιξεως», εἶναι πληρότερος ὁ κ. Παπαδάκης καὶ ἐκεῖ διαφαίνονται αἱ πραγματικαὶ βιολογικαὶ πεποιθήσεις του. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ποῦμε ὅτι, ἐὰν ἐστρεφε περισσότερο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν τὴν προσοχὴν τοῦ ὀργανογράφου θὰ προσέφερε πρὸ θετικῆ συμβολῆς μὲ τὸ πρᾶγματι χρῆσιμο ἔργο του.

A. A.

* * *

Χριστιανισμὸς καὶ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον.

Τυγχάνει γνωστὸν ὅτι τόσον κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ὅσον καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος ἐπεκράτει παρὰ τῷ προτεσταντικῷ κόσμῳ ἡ γνώμη, ἣτις δὲν ἀφήκεν ἀνεπηρέαστους οὐδὲ τοὺς νομικοὺς τῶν ὀρθοδόξων χωρῶν, ὅτι τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον δὲν ὑπέστη οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἀπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Τὸ πρᾶγμα καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἦτο λίαν ἀπίθανον, δεδομένης τῆς ἀναντιρρήτου ἐπίδρασεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπὶ τὸν νεώτερον πολιτισμὸν καθ' ὅλον καὶ μάλιστα λαμβανόμενον πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦ πλήθους τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων, ἀλλὰ καὶ ἐπισταμένη τῆς νομοθεσίας τῶν αὐτοκρατόρων τούτων μελέτη θὰ ἠδύνατο νὰ ὀδηγῆ οἰονδήποτε καλῆς πίστεως ἀναγνώστην εἰς τὴν ἀνά πᾶν βῆμα ἀνεύρεσιν τῆς σφραγίδος τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος ἐν αὐτῇ. Καὶ ὅμως ὑπῆρξαν ἐπιστήμονες τῆς περιοπῆς τοῦ Mommsen, οἵτινες ἐκ προκαταλήψεως ἐκώφευσαν πρὸ τῆς βοῆς αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Οἱ λόγοι τῆς προκαταλήψεως ταύτης ἦσαν πολλοὶ καὶ ποικίλοι καὶ δὲν εἶναι τῷ παρόντι νὰ ἐξετασθοῦν. Παρήγορον ἦτο μόνον τὸ φαινόμενον, ὅτι δὲν ἔλειπαν οἱ ἐπιστήμονες, οἵτινες διὰ σοφῶν συγγραφῶν εἶχον προσπαθήσει νὰ διασκεδάσουν τὴν προκατάληψιν ταύτην, ὅπως ἦσαν ὁ Troplong, ὁ Broglie, ὁ Epinali, ὁ Schmidt καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὁ Ferrini, ὁ Riccobono, ὁ Carrusi, ὁ Bruder, ὁ Boucaud κ. ἄ.

Εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς παραχαραχθείσης καὶ ἐπισκοτισθείσης ἀληθείας συνετέλεσε μεγάλως καὶ ἡ διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ νομοδιδασκάλου Gradenwitz κ. ἄ. προαχθεῖσα διακρίβωσις τῆς μεταμορφώσεως ἐπὶ τὸ χριστιανικώτερον πολλῶν χωρίων ἐθνικῶν νομομαθῶν ἐν τοῖς Πανδέκταις. Ἦλθε κατόπιν τὸ ἐν Ρώμῃ διεθνὲς νομικὸν συνέδριον τοῦ 1934, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπεδείχθη περιφανῶς ἡ ἀλήθεια τῆς θέσεως περὶ ἐπίδρασεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην ῥίπτονται εἰς τὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων αἱ διάφοροι προκαταλήψεις κατὰ τῆς θέσεως ταύτης.

Τὴν συστηματικὴν ὅμως υπεράσπισιν αὐτῆς

ἀνέλαβεν ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης Καθηγητῆς Κωνσταντῖνος Hohenlohe ὅστις ἐν εἰδικῇ προσφάτω πραγματείᾳ του ὑπὸ τὸν τίτλον «Der Einfluss des Christentums auf das Corpus Juris Civilis» (Wien 1937 σελ. 225) ἐξετάζει λεπτομερῶς τὸ τῆς ἀποδοχῆς τῆς Χριστιανικῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου ἐν τῷ corpus juris civilis καὶ τα τῆς πολυμεροῦς ἐπίδρασεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τε τὸ οἰκογενειακὸν καὶ τὸ ἐμπράγατον καὶ τὸ ποινικὸν δίκαιον τοῦ corpus iuris civilis καὶ διὰ μέσου τούτων ἐπὶ τὸν νεώτερον καθόλου πολιτισμὸν. Ἡ ἰδιάζουσα ἀξία τοῦ ἔργου τούτου, ὅπερ εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν ἐκυκλοφόρει εὐρέως καὶ παρὰ τῷ νομικῷ ἡμῶν κόσμῳ, ἐγκεῖται εἰς τὸ ὅτι δι' αὐτοῦ καταδεικνύεται, ὅτι αἱ ἀρχαὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου ὅπερ ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς εἶχε καταρτισθῆ ἤδη κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, παρελήφθησαν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον ἤδη ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, καὶ ὅτι τὸ ὅλον πρόβλημα περὶ τῆς ἐπὶ τὸ δίκαιον τοῦτο ἐπίδρασεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξετάζεται ἐνταῦθα ἐπὶ τὸ μεθοδικώτερον γενετικῶς.

Ὁ σοφὸς συγγραφεὺς προαναγγέλλει συνέχισιν τῆς ἐργασίας του πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς ἀποδείξεως τῆς ἐπίδρασεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τὸν νεώτερον πολιτισμὸν διὰ τῆς διακριβώσεως τῆς ἐπίδρασεως αὐτοῦ ἐπὶ τὸ δίκαιον τῶν γερμανικῶν λαῶν, οὕτινος ζητήματος ἡ ἐπικαιρότης καὶ ἡ μεγίστη σπουδαιότης θὰ ἦτο περιττὸν καὶ νὰ ὑποδειχθῆ.

M.

* * *

Μὲ ἀρκετὴν ἀπλότητα καὶ σαφήνειαν εἶναι γραμμένον τὸ νέον βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ L. Hopf, *Materie und Strahlung*, (ὕλη καὶ ἀκτινοβολία), Berlin 1936. Ἡ θεωρία τῆς ἐκπομπῆς σωματιδίων, τὴν ὁποίαν ἐπρότεινεν ὁ Νεύτων πρὸς ἐρμηνεῖαν τῶν φαινομένων τοῦ φωτός, ἐτέθη εἰς τὸ περιθώριον καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα ὑπὸ τῆς θεωρίας τῶν κυμάνσεων τοῦ «ὑποθετικοῦ» αἰθέρος. Ἀλλὰ τὰ φαινόμενα τῆς ἀκτινοβολίας πού παρουσίασαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὰ ραδιενεργὰ σώματα, συνέτειναν εἰς τὸ νὰ τεθῆ ἐνώπιον τῆς ἐπιστήμης ἓνα μεγάλο πρόβλημα, τὸ ὁποῖον καμμία ἐκ τῶν προαναφερθεισῶν ὑποθέσεων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ. Τὸ πρόβλημα τοῦτο δύναται νὰ διατυπωθῆ ὡς ἀκολούθως:

Ἐπάρχουν ἄρα γε εἰς τὴν φύσιν δύο ὄντοτητες πού ἐνεργοῦν ἀνεξαρτήτως ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην καὶ ὁ φυσικὸς κόσμος παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς ὑπὸ δύο ὄψεως, τῆς ὕλης τουτέστι καὶ τῆς ἀκτινοβολίας, ἢ μήπως ὑφίσταται βαθυτέρα τις σχέση μετὰ τῶν ὄντοτων ἢ τῶν ὄψεων τούτων, σχέσις ἢ ὁποία ἀγει εἰς μίαν φυσικὴν ἐνότητα; Ἰδοὺ τὸ πρόβλημα πού ἔθεσαν ἐπὶ τάπητος τὰ πειραματικὰ ἐξαγόμενα τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων

καί τὸ ὁποῖον μὲ πολὺ μεγάλο ἐνδιαφέρον ἀνέλαβον νὰ ἐξετάσουν, θεωρητικῶς καὶ πειραματικῶς, οἱ φυσικοί. Ὑφίσταται πράγματι δυαρχία εἰς τὴν φύσιν; ὑπάρχει ὁ σίδηρος; τί εἶναι τὸ φῶς, ἡ θερμότης, ὁ ἠλεκτρισμός, αὐτὴ τέλος ἡ ὕλη, ἀντίληψιν τῆς ὁποίας λαμβάνομεν ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας; Τὰ προβλήματα αὐτὰ ἐξετάζονται κατὰ τρόπον σύντομον καὶ ἐπαγωγικόν εἰς τὸ ἀνωτέρω βιβλίον, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ μελετήσουν ἐκεῖνοι πού ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ σύγχρονα προβλήματα τῆς Φυσικῆς.

* * *

Κάθε ἄνθρωπος πού θὰ σηκώσῃ τὴν νύκτα τὰ βλέμματά του καὶ θὰ παρατηρήσῃ τὸν κατὰσπαρτον ἀπὸ ἀστέρας αἴθριον οὐρανόν, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ζητήσῃ νὰ ἐμβαθύνῃ κάπως περισσότερον εἰς τὸ μυστήριον πού κρύπτει μέσα του τὸ σύμπαν. Καὶ τότε ἀσφαλῶς θὰ τοῦ γεννηθοῦν ἐρωτήματα πού ἀναφέρονται εἰς τὴν «ἱστορίαν» τοῦ παγκοσμίου αὐτοῦ ὀργανισμοῦ καὶ διὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ ὠρισμένη ἀπάντησις, οὔτε καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην Ἄλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου εὐχαριστεῖται καὶ θέλγεται καὶ ἀπὸ ἀπλᾶς ἀκόμη συζητήσεις πού σχετίζονται μὲ τὸ θέμα αὐτό. Καὶ αὐτὴν τὴν εὐχαρίστησιν θὰ αἰσθανθῇ ὁ ἀναγνώστης πού θὰ διαβάσῃ, μέσα εἰς 66 σελίδας, μίαν ἐνδιαφέρουσαν συζήτησιν πού ἔγινε πρὸ τινος μεταξὺ ἕξι μεγάλων ἐπιστηθῶν, εἰς τὴν Βρετανικὴν Ἐνωσιν πρὸς προαγωγὴν τῆς Ἐπιστήμης καὶ τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν, εἰς γαλλικὴν μετάφρασιν, ὁ P. Couderc μὲ τὸν τίτλον: «Discussion sur l' évolution de l' Univers».

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐξελιξεως τοῦ σύμπαντος, τῆς ἀρχικῆς δηλαδὴ μορφῆς αὐτοῦ, τῆς σημερινῆς καὶ τῆς μελλοντικῆς καταστάσεώς του, ἔγινεν ἀντικείμενον συζητήσεως μεταξὺ τῶν ἄγγλων ἀστρονόμων καὶ φυσικῶν Sir J. Jeans, Sir A. Eddington, E. Milne, τοῦ Βέλγου μαθηματικοῦ Abbé G. Lemaitre, τοῦ Ὀλλανδοῦ ἀστρονόμου W. de Sitter καὶ τοῦ Ἀμερικανοῦ φυσικοῦ R. Millikan. Οἱ διακεκριμένοι αὐτοὶ σοφοὶ ἐξέθεσαν τὰς ἀντιλήψεις των ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, τὴν μορφήν, τὰς κινήσεις, τὴν ἡλικίαν τῶν δισεκατομμυρίων ἀστέρων, τῶν ἑκατομμυρίων τῶν γαλαξιών καὶ τοῦ σύμπαντος ὡς συνόλου λαμβανομένου. Καὶ μὴν τὰ ὀνόματα τῶν ὁμιλητῶν χαρακτηρίζουν τὸ ἐνδιαφέρον πού ἔχει τὸ βιβλίον τοῦτο.

* * *

Διὰ τοὺς ἀναγνώστους μας ἐκεῖνους πού θὰ ἠθέλαν νὰ παρακολουθήσουν τὴν ραγδαιότατην πράγματι ἐξέλιξιν τὴν ὁποίαν ὑπέστη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ φυσικὴ τοῦ ἀτόμου, θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ συστήσωμεν τὸ πρόσφατον βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ Jean Thibaud, διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς ἀτομικῆς φυσικῆς ἐν Lyon «Vie et Transmutations des

Atomes», Paris 1937 f s 25). Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀναφέρει τὰ πειραματικὰ ἐξαγόμενα, πού σχετίζονται μὲ τὴν σπουδὴν τῆς ὕλης καὶ κυρίως μὲ τὸ ὑλικὸν ἄτομον καὶ τὰ συστατικὰ αὐτοῦ μέρη.

Ὡς γνωστόν, αἱ ἰδέαι ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν συγκρότησιν τοῦ ὑλικοῦ ἀτόμου μετεβλήθησαν κατὰ πολὺ τὰ τελευταῖα κυρίως ἔτη καὶ μᾶς ἔφεραν εἰς τὸ σημεῖον νὰ δεχθῶμεν ἀόψιεις τὰς ὁποίας ἀπέκλειον καὶ πρὸ ὀλίγων μόλις ἔτων οἱ ἐρευνητῆς τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Αἱ πρόοδοι τὰς ὁποίας ἐσημείωσεν ἡ Φυσικὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὑλικοῦ ἀτόμου εἶνε τόσον καταπληκτικαί, ὥστε μᾶς κάμνουν νὰ ἀμφιβάλωμεν δι' ὅλα ἐκεῖνα πού μᾶς λέγουν σήμερον οἱ φυσικοί. Ἄλλὰ τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ καθηγητοῦ Thibaud, μὲ τὸ πλούσιον εἰκόνας καὶ σχεδιαγράμματα περιεχομένον του δίδει παραστατικωτάτην εἰκόνα τῶν μεθόδων καὶ τῆς ἐρεῦνης τοῦ διὰ βομβαρδισμοῦ ἀκτίνων καταθρυμματισθέντος ὑλικοῦ ἀτόμου. Καὶ αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους λόγους διὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἤξιζε νὰ διαβασθῇ τὸ ἔργον αὐτὸ ἀπὸ ἐκεῖνους πού θέλουν νὰ παρακολουθοῦν συνεχῶς ὅ,τι γίνεται γύρω ἀπὸ τὴν ἔρευναν ἑνὸς τόσον ἐνδιαφέροντος φαινομένου.

* * *

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ κοινωνία μας ἀπέχει ἀκόμη πάρα πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἡ πράγματι χριστιανικὴ κοινωνία, τὸ λάθος ὅμως βρῖσκεται ὄχι στὸν Χριστιανισμό, ἀλλὰ σὲ μᾶς, στὴν κοινωνία, ἡ ὁποία ἐν τούτοις, χάρις ἀκριβῶς στὸν Χριστιανισμό ἔχει ὅ,τι καλὸ ἔχει. Αὐτὴ τὴν ἀλήθειαν μᾶς ὑπενθυμίζουν δυὸ καινούργια βιβλία, πού ἐκκυκλοφόρησαν στὴν Ἀγγλία. Τὸ ἓνα εἶναι The Charity School Movement τῶν M. G. Jones καὶ τὸ ἄλλο The Story of the Growth of Nursing τῆς Agnes E. Pavey. Τὸ πρῶτον μᾶς δίδει τὴν ἱστορίαν μᾶς κινήσεως πού ἀποτελεῖ τὸν πρόδρομον τῆς γενικῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, τὸ δεῦτερον μᾶς διηγεῖται τὴν ἱστορίαν ἑνὸς θεομοῦ, τοῦ θεομοῦ τῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων, ὁ ὁποῖος καθὼς ἐκθέτει ἡ συγγραφεὺς ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς θερμότητος τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Αἱ διακόνισσαι τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὡς ἔργον των τὴν περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, ἀπετέλεσαν, τρόπον τινα, τὸ πρῶτον ὀργανωμένον τάγμα τῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων καὶ ἐνέπνευσαν τὴν νεωτέραν κίνησιν τῶν διακονισσῶν τοῦ Kaiserswerth, ἡ ὁποία ἀριθμεῖ σήμερον περὶ τὰς 55 χιλιάδας διακονισσῶν. Εἰς αὐτὰς προστίθενται τὰ εἰδικὰ τάγματα τῶν καθολικῶν καλογραιῶν καὶ πληθὺς ἄλλο ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι ἐκπαιδεύουν τὰς χριστιανὰς νοσοκόμους.

* * *

Ἐνα ἀπὸ τὰ περιορῶτερα βιβλία, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως ἀπὸ τὰ πειρὸ ἀληθινὰ καὶ τὰ πειρὸ ἐνδιαφέροντα εἶναι μὰ μ ε λ έ τ η π ε ρ ι μ α ν ι α ς,

γραμμένη όχι από κανένα διάσημο ψυχίατρο ή ψυχολόγο, αλλά από έναν... ασθενή, ο οποίος έθεραπεύθη. Είναι το βιβλίο του Lawrence M. Jayson, Mania. Ο Jayson ένοσηλεύετο επί εν έτος εις ένα φρενοκομείον. Η ασθένειά του ήτο μανία καταδιώξεως, λόγω της οποίας ήτο αδύνατον να έλθη εις επαφήν προς οίονδήποτε χωρίς να αισθανθή υπερβολικόν τρόμον. Έφρατίζετο ότι οί νοσοκόμοι άποσκοπούν να τον σκοτώσουν ή ότι ήτο ήδη νεκρός και εύρίσκετο εις τόν Άδην. Με την πάροδον του χρόνου ήρχισε να προσαρμόζεται και πάλιν προς την πραγματικότητα, μέγα δέ μέρος του βιβλίου καταλαμβάνει ή περιγραφή της περιόδου αυτής. Ο συγγραφέας άσθενής περιγράφει μετά πολλής συμπάθειας τούς άλλους νοσηλευομένους και δίδει εις τόν αναγνώστην μίαν σαφή εικόνα τών θεραπευτικών μεθόδων τών εφαρμοζομένων εις τό άσυλον. Ο σκοπός του βιβλίου είναι «να μεταβάλη την ιδέαν την οποίαν έχομεν συνήθως περί ενός άσύλου φρενοπαθών και να εμπνεύση τόν προσήκοντα σεβασμόν εις εκείνους πού αισθάνονται άποτροσιασμόν, όταν άκούουν να γίνεται λόγος περί τοιούτων ίδρυμάτων και τών τροφίμων των».

* * *

Μέχρι τών αρχών του 20ού αιώνας κανένας σχεδόν βιολόγος δέν έτολμοῦσεν ως προς τό πρόβλημα της εξέλιξεως τών ειδών να καταπιασθή με άλλους νόμους από εκείνους πού ήσαν γνωστοί στην περίφημη θεωρία του Darwin και του Lamarck. Και καθένας απ' αυτούς, όταν κατώρθωνε να ανακαλύψη κανένα απολίθωμα ζώου και να τό τοποθετήση στα άλλα είδη της ζωϊκής κλίμακος για να συμπληρώση τή σειρά, θεωρούσε ικανοποιημένο τόν έαυτό του από τή συμβολή του στην έρμηνεία της όντογονίας και φυλογονίας. Όπως όμως πολύ σωστά παρατηρεί σε μιá τελευταία του εργασία «περί της όρθογενετικής εξέλιξεως» ο βιολόγος καθηγητής του Πανεπιστημίου της Πράγας Otto Grosser ή θεωρία της εξέλιξεως ήμπορεί να ανταποκρίνεται σε «ϊστορικές ανάγκες» όχι όμως και σε πραγματικούς φυσικούς νόμους. Σύμφωνα με την άρχή της «όρθογενέσεως» ο Grosser ύποστηρίζει ότι στα γενετικά κύτταρα κάθε είδους ύπάρχει ή τάσις του σχηματισμού τών όργάνων, της διαφοροποιήσεως τών ιστών και της πλήρους εξέλιξεως του άτομου. Έτσι ήμπορούμε να πούμε ότι κάθε είδος, πού ακολουθεί εύθειαν γραμμήν στις διάφορες γεωλογικές εποχές, φθάνει στο ύψιστο σημείο της αναπτύξεώς του σύμφωνα με τή γενική άρχή της πληρότητας της ζωής πού ύπάρχει στο ζωϊκό κόσμο. Όταν επιτύχη αυτή ή άρχή, τότε τό είδος χάνεται, γιατί άρχίζει ο έκφυλισμός, ο οποίος και πειραματικώς άποδεικνύεται. Όχι, λοιπόν, ωφλή εξέλιξις τών ειδών έξ αιτίας του φυσικού περιβάλλοντος και τών συνθηκών του, αλλά τάσις του είδους να τελειοποιηθή, να ολοκληρώση τή ζωή του ανάμεσα στους αιώνας. Ο Grosser δέν άρνείται την επίδραση τών φυσικών παραγόντων στη διάπλαση τών όργάνων,

άλλά φρονεί ότι οί μεταβολές αυτές δέν διαταράσσουν τις εσώτερες σχέσεις του οργανισμού του είδους, πού θέλει όπωσδήποτε να φθάση στην τελειότερη ανάπτυξή του. Η τάσις αυτή της ολοκληρωτικής ανάπτυξεως, πού ο Grosser ονομάζει Orthogenesis, μεταβιβάζεται από γενεά σε γενεά, όπως ακριβώς και οί κληρονομικές ιδιότητες του είδους. Η όρθογένεσις δέν είναι καμιά μυστηριώδης δύναμις, αλλά είναι μία λειτουργία ανάλογη με την κληρονομικότητα, χωρίς όμως να βασίζεται στους μηχανικούς νόμους τών βιολόγων του 19ου αιώνας. Αυτή κυβερνά τό είδος, αυτή τό κατευθύνει, αυτή τό κάνει να αγωνίζεται για να επιτύχη την τελειοποίησή του. Σοβαρός έπιστήμων καθώς είναι ο Grosser, δέν θέλει να κάνει μελλοντικές ύποθετικές προβλέψεις για τή σημασία της άρχής αυτής στο ανθρώπινο είδος, αλλά άρκεείται να σημειώση την έννοια της ολοκληρώσεως της ζωής στα διάφορα είδη του οργανικού κόσμου, πράγμα πού έχει μεγάλες πρακτικές συνέπειες στη διαμόρφωση τών βιολογικών μας αντιλήψεων.

Βεβαίως δέν θα κρίνωμε έμεις εδώ, αν ή θεωρία της όρθογενέσεως είναι ή όχι όρθή. Πάντως ή μελέτη της θα ένδιέφερε κάπως εκείνους, οί όποιοι διαβάζουν και σήμερα την οϊανδήποτε έκλαϊκευτική φυλλάδα του περασμένου αιώνας, με την ιδέα ότι διαβάζουν αναμφισβήτητα δεδομένα, μόνο και μόνο διότι περιέχουν εικτολογήματα του «Δαρβινισμού»—της λαϊκής εκδόσεως μάλιστα. Και θα έπρεπε, αλήθεια, να τεθή κάποτε τέρας στην κατάσταση αυτή, πού δέν είναι και τόσο κολακευτική για τόν τόπο μας...

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "ΑΚΤΙΝΕΣ,,
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ,,

Συνδρομή έτησία Δρχ. 30.

Τιμή φύλλου Δρχ. 5.

Υπεύθυνος:

Β. Αντωνίου, Ιατρός.

Έπιστολαί και έμβάσματα:

κ. Γεώργιον Άλεξίου

όδός Καρύτση 14.

Άθηναι.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου

Δ. Παπακωνσταντίνου

Μαυρομιχάλη 176